

ÚRAD PRE ÚZEMNÉ
PLÁNOVANIE A VÝSTAVBU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SPRÁVA O HODNOTENÍ

strategického dokumentu s celoštátnym dosahom
vypracovaná podľa prílohy č. 4 k zákonu č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov
na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ARCHITEKTONICKÁ POLITIKA SLOVENSKA

Bratislava, júl 2025

Obsah

Úvod

- I. Základné údaje o obstarávateľovi
 1. Označenie
 2. Sídlo
 3. Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa, od ktorého možno dostať relevantné informácie o strategickom dokumente, a miesto na konzultácie.
- II. Základné údaje o strategickom dokumente
 1. Názov.
 2. Územie (SR, kraj, okres, obec).
 3. Dotknuté obce.
 4. Dotknuté orgány.
 5. Schvaľujúci orgán.
 6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným strategickým dokumentom.
- III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia
 1. Informácie o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument nebude realizovať.
 - 1.1. Geologické, geomorfologické pomery a nerastné suroviny
 - 1.2. Pôdne pomery
 - 1.3. Klimatické pomery
 - 1.4. Hydrologické pomery
 - 1.5. Pomery vystavaného prostredia
 - 1.6. Fauna, flóra, vegetácia
 - 1.7. Obyvateľstvo a jeho aktivity
 - 1.8. Súčasný zdravotný stav obyvateľstva a celková kvalita životného prostredia pre človeka
 - 1.9. Sociokultúrne charakteristiky životného prostredia
 2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam, akými sú navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území (Natura 2000), chránené vodohospodárske oblasti a pod.
 - 2.1. Sústava chránených území Natura 2000
 - 2.2. Chránené územia a ochranné pásma
 - 2.3. Vodohospodárske oblasti a pásma hygienickej ochrany podzemných vôd
 3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú pravdepodobne významne ovplyvnené
 - 3.1. Zťažené oblasti
 - 3.2. Znečistenie ovzdušia
 - 3.3. Znečistenie územia hlukom
 - 3.4. Tvorba a likvidácia odpadov
 - 3.5. Znečistenie povrchových a podzemných vôd

4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu.
 - 4.1. Významné environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov
 - 4.2. Špecifické problémy naviazané na zastavané prostredie
5. Environmentálne aspekty vrátane zdravotných aspektov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu
Národné stratégie, súvisiaca legislatíva
- IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu vrátane zdravia
 1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne).
 - 1.1. Primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne a negatívne vplyvy strategického dokumentu
- V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie
 1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplynúť z realizácie strategického dokumentu.
- VI. Dôvody výberu zvažovaných alternatív zohľadňujúcich ciele a geografický rozmer strategického dokumentu a opis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napr. technické nedostatky alebo neurčitosti
 1. Uvažované variantné riešenia zohľadňujúce ciele a geografický rozmer strategického dokumentu
 - 1.1. Porovnanie variantov
 - 1.2. Zdôvodnenie návrhu optimálneho variantu
 2. Nedostatky a neurčitosti v poznatkoch, ktoré sa vyskytli pri spracovaní správy o hodnotení
- VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie
- VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie
- IX. Netechnické zhrnutie poskytnutých informácií
- X. Informácia o ekonomickej náročnosti

Prílohy:

1. Vyhodnotenie pripomienok k Oznámeniu o strategickom dokumente a k Rozsahu hodnotenia strategického dokumentu
2. Návrh strategického dokumentu – Architektonická politika Slovenska

Úvod

Predmetom tejto Správy o hodnotení je posúdenie strategického dokumentu s celoštátnym dosahom Architektonická politika Slovenska.

Správa o hodnotení je vypracovaná podľa rozsahu hodnotenia vydaného Úradom pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky, Tomášikova 14366/64A, 831 04 Bratislava číslo 8650/23223/2025/3.1 zo dňa 30.04.2025.

Architektonická politika Slovenska je nelegislatívny strategický dokument s celoštátnou pôsobnosťou pre rozvoj a reguláciu výstavby s dôrazom na kvalitu životného prostredia, udržateľnosť a kultúrnu identitu. Východiskovým bodom je identifikácia potreby riešiť otázky súvisiace s kvalitou architektonického a urbanistického rozvoja, ktoré významne vplyvajú na verejné prostredie, udržateľnosť a kultúrne dedičstvo krajiny. Architektonická politika stanovuje víziu a základné ciele v strednodobom až dlhodobom horizonte, ktoré povedú k zvýšeniu kvality zastavaného územia. Politika stanovuje konkrétne opatrenia, ich garantov a termíny plnenia.

Politika sa opiera o štyri vzájomne prepojené oblasti: sídla a krajina, budovy a verejné priestory, vzťah spoločnosti k architektúre a výskum a inovácie.

I. Základné údaje o obstarávateľovi

1. **Názov**

Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky

Identifikačné číslo

54669464

Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje oprávneného zástupcu obstarávateľa: JUDr. Milan Valašík

Predseda Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky

Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky

Tomášikova 14366/64A, 831 04, Bratislava, Slovenská republika

2. **Adresa sídla**

Tomášikova 14366/64A, 831 04 Bratislava

3. **Meno, priezvisko, adresa, telefónne číslo a iné kontaktné údaje kontaktných osôb, od ktorých možno dostať relevantné informácie o strategickom dokumente, a miesto na konzultácie:**

JUDr. Mgr. Miloš Svrček, PhD., LL.M.

Kancelária podpredsedu I

Úrad pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky

Tomášikova 14366/64A, 831 04, Bratislava, Slovenská republika

tel. č.: + 421 2 2081 3300

e-mail: milos.svrcek@stavebnyurad.gov.sk

II. Základné údaje o strategickom dokumente

1. Názov

Architektonická politika Slovenska (ďalej aj ako „APS“)

2. Územie (SR, kraj, okres, obec)

Architektonická politika Slovenska je strategickým dokumentom s celoštátnym dosahom a preto zahŕňa celé územie Slovenskej republiky.

- Bratislavský kraj
- Trnavský kraj
- Nitriansky kraj
- Trenčiansky kraj
- Banskobystrický kraj
- Žilinský kraj
- Prešovský kraj
- Košický kraj

3. Dotknuté obce

Dotknutými obcami sú obce na území Slovenskej republiky združené do 79 okresov.

4. Dotknuté orgány.

Dotknutými orgánmi sú všetky orgány verejnej a štátnej správy, ktorých záväzný posudok, súhlas, stanovisko alebo vyjadrenie vydávané podľa osobitných predpisov podmieňujú a ktorých vyjadrenie sa vyžaduje pred jeho prijatím alebo schválením.

1. Úrad vlády Slovenskej republiky, Námestie slobody 1, 813 70 Bratislava
2. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Námestie Ľudovíta Štúra 1, 812 35 Bratislava
3. Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky, Námestie slobody č. 6, 810 05 Bratislava
4. Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Nám. SNP č. 33, 813 31 Bratislava
5. Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Štefanovičova 5, 817 82 Bratislava
6. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Mlynské nivy 44/a, 827 15 Bratislava
7. Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, Limbová 2, 837 52 Bratislava
8. Ministerstvo cestovného ruchu a športu Slovenskej republiky, Pribinova 16549/32, 810 08 Bratislava
9. Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, Pribinova 25, 811 09 Bratislava
10. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Námestie generála Viesta 2, 832 47 Bratislava
11. Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, Dobrovičova 12, 812 66 Bratislava
12. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, Račianska 71, 813 11 Bratislava
13. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky, Stromová 1, 813 30 Bratislava
14. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Pribinova 2, 812 72 Bratislava
15. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Hlboká cesta 2, 833 36 Bratislava

16. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Špitálska 4, 6, 8, 816 43 Bratislava
 17. Úrad podpredsedu vlády pre plán obnovy a znalostnú ekonomiku, Tomášikova 14366/64A, 831 04 Bratislava
 18. Úrad Bratislavského samosprávneho kraja, Sabinovská 16, 820 05 Bratislava
 19. Úrad Trnavského samosprávneho kraja, Starohájska ulica 6868/10, 917 01 Trnava
 20. Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, Rázusova 2A, 949 01 Nitra
 21. Úrad Trenčianskeho samosprávneho kraja, K dolnej stanici 7282/20 A, 911 01 Trenčín
 22. Úrad Žilinského samosprávneho kraja, Komenského 48, 011 09 Žilina
 23. Úrad Banskobystrického samosprávneho kraja, Námestie SNP 23, 974 01 Banská Bystrica
 24. Úrad Prešovského samosprávneho kraja, Námestie mieru 2, 080 01 Prešov
 25. Úrad Košického samosprávneho kraja, Námestie Maratónu mieru 1, 042 66 Košice
 26. Okresný úrad v sídle kraja Bratislava, Tomášikova 46, 832 05 Bratislava
 27. Okresný úrad v sídle kraja Nitra, Štefánikova trieda 69, 949 01 Nitra
 28. Okresný úrad v sídle kraja Trnava, Kollárová 8, 917 01 Trnava
 29. Okresný úrad v sídle kraja Trenčín, Hviezdoslavova 3, 911 01 Trenčín
 30. Okresný úrad v sídle kraja Žilina, Vysokoškolákov 8556/33B, 010 08 Žilina
 31. Okresný úrad v sídle kraja Banská Bystrica, ul. Námestie Ľudovíta Štúra 1, 974 05 Banská Bystrica
 32. Okresný úrad v sídle kraja Košice, Komenského 52, 041 26 Košice
 33. Okresný úrad v sídle kraja Prešov, Námestie mieru 3, 080 01 Prešov
- Vymedzenie zainteresovanej verejnosti vrátane jej združení:*
34. Združenie miest a obcí Slovenska, Bezručova 2533/9, 81109 Bratislava
 35. Únia miest Slovenska, Biela 419/6, 811 01 Bratislava
 36. Slovenská komora architektov, Námestie SNP 477/18, 811 06 Bratislava
 37. Slovenská komora stavebných inžinierov, Mýtna 29, 811 07 Bratislava

Vzhľadom na to, že posudzovaný strategický dokument: „Architektonická politika Slovenska“ je strategickým dokumentom s celoštátnym dosahom, zainteresovanou verejnosťou sú občania Slovenskej republiky.

5. Schvaľujúci orgán

Orgánom kompetentným na prijatie predmetného dokumentu je Vláda Slovenskej republiky.

6. Obsah a hlavné ciele strategického dokumentu a jeho vzťah k iným strategickým dokumentom

6.1. Obsah

Úvod

- I. Analytické východiská APS
 - Systémové príčiny nízkej kvality vystavaného prostredia
 - Urbanizačné trendy a priestorový rozvoj
 - Inštitúcie a rozhodovanie

- Stavebný fond, obnova a udržateľnosť
Legislatívny rámec
- II. Strategický rámec APS
1. Sídla a krajina
 - 1.2. Krajina
 - 1.3. Sídla
 - 1.4. Environmentálna a sociálna odolnosť
 2. Budovy a miesta
 - 2.1. Kvalita stavieb
 - 2.2. Verejný priestor
 - 2.3. Bývanie
 - 2.4. Kultúrne dedičstvo
 3. Spoločnosť a architektúra
 - 3.1. Postavenie architektúry
 - 3.2. Vzdelávanie
 - 3.3. Spoločenská osвета
 4. Výskum a inovácie

6.2. Hlavné ciele

1. Sídla a krajina

1.1. Krajina

Cieľ 1.1.1 Zabezpečiť ochranu a rozvoj kultúrnej krajiny s dôrazom na zachovanie jej genia loci, historického kontextu, regionálnych špecifik a prírodných hodnôt

Cieľ 1.1.2 Implementovať efektívne adaptačné a regeneračné opatrenia v krajine s cieľom zvýšiť jej odolnosť voči zmene klímy a zabezpečiť ekologickú stabilitu

1.2. Sídla

Cieľ 1.2.1 Zabezpečiť udržateľný rozvoj sídel prostredníctvom efektívneho využívania vnútorných rezerv a zmiernenia negatívnych dopadov suburbanizácie

Cieľ 1.2.2 Zvýšiť životaschopnosť, ekonomickú konkurencieschopnosť a atraktivitu sídel mimo hlavných rozvojových osí

1.3. Environmentálna a sociálna odolnosť

Cieľ 1.3.1 Podporiť implementáciu a monitorovať efektívnosť mitigačných a adaptačných opatrení na zmenu klímy v sídlach

Cieľ 1.3.2 Vytvoriť legislatívny a finančný rámec pre cielené riešenie negatívneho stavu segregovaných lokalít, predchádzať vzniku nových a vytvárať dôstojné podmienky pre život všetkých sociálnych skupín v mestskom aj vidieckom prostredí

2. Budovy a miesta

2.1 Kvalita stavieb

Cieľ 2.1.1 Zaviesť systémové opatrenia na podporu kvalitnej architektúry, ktorá reflektuje fyzické aj psychologické potreby používateľov a zachováva a zveľaďuje kultúrne a prírodné hodnoty prostredia

Cieľ 2.1.2 Prioritizovať regeneráciu, predlžovanie životnosti a opätovné využitie existujúceho stavebného fondu pred búraním a novou výstavbou

Cieľ 2.1.3 Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na celý životný cyklus, energetickú efektívnosť, redukciu emisií skleníkových plynov a na kvalitu vnútorného prostredia

2.2 Verejný priestor

2.3 Cieľ 2.2.1 Zlepšiť dostupnosť, prístupnosť a prepojenosť verejných priestorov s dôrazom na ich estetiku, funkčnosť a bezpečnosť

Cieľ 2.2.2 Kultivovať verejné priestory prostredníctvom vizuálneho umenia, umeleckých intervencií a kultúrnych projektov

2.3 Bývanie

Cieľ 2.3.1 Zvýšiť dostupnosť, kvalitu a flexibilitu bývania

Cieľ 2.3.2 Zaviesť podporné opatrenia na odstránenie subštandardných a neadekvátnych podmienok bývania najmä v segregovaných komunitách

Cieľ 2.3.3 Identifikovať a adresovať výzvy spojené so starnutím a technickou opotrebovanosťou domov a bytov, najmä bytového fondu v panelových domoch

2.4 Kultúrne dedičstvo

Cieľ 2.4.1 Zvyšovať efektívnosť systému ochrany, financovania využívania architektonického kultúrneho dedičstva

Cieľ 2.4.2 Zlepšiť podmienky pre adaptáciu historických budov na súčasné funkčné potreby zahŕňajúcu industriálnu architektúru a modernú architektúru druhej polovice 20. storočia

3. Spoločnosť a architektúra

3.1. Postavenie architektúry

Cieľ 3.1.1 Zabezpečiť strategické riadenie a rozvoj architektonickej kvality prostredníctvom koordinácie a podpory odborných kapacít vo verejnej správe

Cieľ 3.1.2 Posilniť význam a využitie participatívnych procesov pri rozhodovaní samospráv o rozvojových projektoch

Cieľ 3.1.3 Podporiť širšie využívanie súťaží návrhov pri príprave stavieb financovaných z verejných zdrojov a zabezpečiť ich efektívnu realizáciu prostredníctvom legislatívnych, metodických a finančných opatrení

3.2. Vzdelávanie

Cieľ 3.2.1 Podporovať a rozvíjať výchovu a vzdelávanie v oblasti architektúry, urbanizmu, územného plánovania, krajinnej architektúry, ochrany kultúrneho dedičstva a kvality prostredia na všetkých stupňoch škôl

Cieľ 3.2.2 Zaviesť systematické a dostupné ďalšie vzdelávanie pre odborníkov v architektúre, urbanizme, stavebníctve, územnom plánovaní, krajinnej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva, ako aj pre pracovníkov verejnej správy, v spolupráci s profesijnými komorami, akademickými inštitúciami a odbornými organizáciami

3.3 Spoločenská osвета

Cieľ 3.3.1 Zvýšiť informovanosť a záujem verejnosti o architektúru, urbanizmus, krajinnú architektúru, územné plánovanie, ochranu kultúrneho dedičstva a životné prostredie

Cieľ 3.3.2 Založiť špecializovanú inštitúciu pre výskum, dokumentáciu, popularizáciu a prezentáciu architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry

4. Výskum a inovácie

Cieľ 4.1.1 Zaviesť digitálne nástroje a automatizované procesy do územného plánovania a výstavby s cieľom zefektívniť plánovacie a povoľovacie procesy, zvýšiť transparentnosť a podporiť udržateľný rozvoj sídel

Cieľ 4.1.2 Podporiť inovácie v architektúre, urbanizme a stavebníctve a zabezpečiť efektívny prenos výsledkov výskumu do praxe a legislatívy s cieľom zlepšiť kvalitu výstavby, udržateľnosť a efektívnosť plánovacích procesov

6.2. Vzťah k iným strategickým dokumentom

Európsky právny rámec oblasti architektúry a stavebnej kultúry – základný prehľad:

1. Dohovor o krajine Rady Európy - Bol prijatý ako Európsky dohovor o krajine vo Florencii 20. októbra 2000, a nadobudol účinnosť 1. marca 2004. Národná rada Slovenskej republiky 23. júna 2005 vyslovila s dohovorom súhlas, ratifikácia prebehla 9. augusta 2005 a pre

Slovensko nadobudol platnosť 1. decembra 2005 (oznámenie MZV SR č. 515/2005 Z. z.). Od 1. júla 2021 došlo k zmene jeho pôvodného názvu na Dohovor o krajine Rady Európy.

2. Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy – Bol prijatý v 3. októbri 1985 v Granade. Národná rada Slovenskej republiky vyslovila s dohovorom súhlas 14. decembra 2000 a prezident Slovenskej republiky ho ratifikoval 27. februára 2001. Dohovor nadobudol platnosť pre Slovenskú republiku 1. júla 2001 na základe článku 22 ods. 3. (oznámenie MZV SR č. 369/2001 Z. z.)
3. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/36/ES zo 7. septembra 2005 o uznávaní odborných kvalifikácií (Ú. v. ES L 255, 30. 9. 2005) v úplnom znení.

Právny rámec oblasti architektúry a stavebnej kultúry Slovenskej republiky – základný prehľad:

1. Ústava Slovenskej republiky a podľa čl. 154c ústavy medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách
2. Zákon č. 200/2022 Z. z. o územnom plánovaní v znení neskorších predpisov
3. Zákon č. 25/2025 Z. z. stavebný zákon a o zmene a doplnení niektorých zákonov
4. Zákon SNR č. 138/1992 Zb. o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 50/1976 Z. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 205/2023 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s reformou stavebnej legislatívy
7. Zákon č. 272/2023 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v oblasti ochrany životného prostredia v súvislosti s reformou stavebnej legislatívy
8. Zákon č. 26/2025 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti so zmenami vyvolanými Stavebným zákonom
9. Zákon č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
10. Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov
11. Zákon SNR č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách
12. Zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
13. Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
14. Zákon č. 150/2013 Z. z. o štátnom fonde rozvoja bývania v znení neskorších predpisov
15. Zákon č. 222/2022 Z. Z. o štátnej podpore nájomného bývania a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
16. Zákon č. 185/2015 Z. z. Autorský zákon v znení neskorších predpisov
17. Zákon č. 220/2004 Z. z. o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
18. Zákon č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov a o zmene a doplnení nektorých zákonov v znení neskorších predpisov
19. Zákon č. 543/2002 Z. Z. O ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov
20. Nová urbánna agenda (2016)
21. Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 (2018)

III. Základné údaje o súčasnom stave životného prostredia dotknutého územia

1. Informácie o súčasnom stave životného prostredia vrátane zdravia a jeho pravdepodobný vývoj, ak sa strategický dokument nebude realizovať.

Architektonická politika je dokument národného charakteru, ktorý sa vťahuje na celé územie SR. Táto kapitola obsahuje stručnú analýzu životného prostredia a použité informácie boli získané predovšetkým z verejne dostupných celoštátnych databáz spravovaných Ministerstvom životného prostredia SR a jeho odborných organizácií.

1.1. Geologické, geomorfologické pomery a nerastné suroviny

Územie Slovenskej republiky zaberá z prevažnej časti pohorie Karpát, ktoré v južných častiach republiky lemujú nížiny Panónskej panvy. Karpaty patria do alpsko-karpatsko-himalájskej horskej sústavy. V tomto pohorí nachádzame horniny, ktoré vznikali v obrovskom časovom rozpätí geologických dôb od najstarších, pred 600 a viac miliónov rokov, až po tie najmladšie, ktoré sa tvoria v súčasnosti (nánosy riek, zvetraliny, rôzne sutiny, hliny a iné). Na severnom okraji Karpát sa počas druhohôr usadzoval úlomkovitý a ílovitý materiál – vznikol flyšové pásmo (striedajúce sa súvrstvia zlepcov, pieskovcov a bridlíc). Na obvode flyšového pásma sa na začiatku treťohôr sa začali usadzovať štrky, piesky a íly. Pri vrásnení sa na vnútornom okraji Karpatského masívu vytvorili sopečné pohoria (napr. Vtáčnik, Poľana, Štiavnické vrchy). Na južnej strane pohoria Karpát došlo k vytvoreniu neogénnych kotlín so zastúpením štrkov, pieskov a ílov.

Sever územia Slovenska je tvorený pohorím Karpaty (Západné Karpaty a Východné Karpaty). Juh Slovenska tvoria z veľkej časti nížiny - Panónská panva, ktorá sa člení na Západopanónsku panvu a Východopanónsku panvu.

Na území Slovenska sa nachádzajú:

Vysoké pohoria: lokalizované v centrálnej časti Západných Karpát – Tatry, Nízke Tatry, Malá Fatra, Veľká Fatra, Chočské vrchy a do Stredných Beskýd.

Stredohoria: zaberajú väčšinu územia Slovenska. Ich nadmorská výška sa pohybuje od 300 do 1 500 m n. m., súčasťou sú aj kotliny. Môžeme sem zaradiť napríklad Malé Karpaty, Štiavnice vrchy, Krupinskú planinu, Slovenský kras.

Nížiny: ide o územia s nadmorskou výškou menšou ako 300 m n. m. Reliéf Slovenských nížin sa pohybuje v nadmorskej výške od 94 m n. m. (ústie rieky Bodrog) do 300 m n.m., patrí sem Podunajská nížina, Východoslovenská nížina, Záhorská nížina a Borská nížina.

Realizáciou strategického dokumentu nebudú ovplyvnené existujúce chránené ani výhľadovo chránené ložiská nerastných surovín.

1.2. Pôdne pomery

Na území Slovenska sú zastúpené všetky typy pôd. Ich rozmiestnenie je podmienené výškovou zonálnosťou územia, geologickými a hydrogeologickými pomermi a pod.

Pôdy – nadmorská výška 100 – 300 m n.m.

- *černozem* – vzniká hromadením humusu
úrodnosť: jedna z najúrodnejších pôd
výskyt: Podunajská pahorkatina a rovina, Východoslovenská nížina

Pôdy - nadmorská výška od 250 do 600 m n. m.

- *hnedozem* – vznik miernou ilimerizáciou a vnútro pôdnym zvetrávaním
úrodnosť: po černozech a čiernici najúrodnejšia
výskyt: Podunajská a Chvojnická pahorkatina, Juhoslovenská a Košická kotlina, Východoslovenská nížina;
- *luvizem* – vznik ilimerizáciou,
úrodnosť: menej úrodná
výskyt: najvlhšie okrajové časti nížin, Myjavská pahorkatina, vo všetkých kotlinách, Krupinská planina, Nízke Beskydy;
- *pseudoglej* – rovnaké podmienky a oblasti ako luvizem alebo humídnejšie, čiastočne podmienený nepriepustným podkladom,

Pôdy - nad 600 m n. m., jedná sa o minerálne chudobné pôdy s kyslou reakciou

- *kambizem* – 200 m n. m. (na piesčitom substráte), 1 300 až 1 500 m n. m., vznik sialitizáciou
úrodnosť: menej úrodná
výskyt: Slovenské rudohorie, jadrové, flyšové a sopečné pohoria, kotliny
- *podzol* – 1 500 - 1 800 m n. m., vznik podzolizáciou
úrodnosť: neúrodná pôda
výskyt: najvyššie pohoria (Vysoké a Nízke Tatry, Malá a Veľká Fatra, Babia hora, atď.)

1.3. Klimatické pomery

Územie Slovenska patrí z hľadiska globálnej klimatickej klasifikácie do severného mierneho klimatického pásma s pravidelným striedaním štyroch ročných období a premenlivým počasím s relatívne rovnomerným rozložením zrážok počas roka. Podnebie Slovenska je ovplyvňované prevládajúcim západným prúdením vzduchu v miernych šírkach medzi kvázi stacionárnymi tlakovými útvarmi, Azorskou tlakovou výšou a Islandskou tlakovou nížou. Západné prúdenie prináša od Atlantického oceánu vlhký oceánsky vzduch miernych širok. Zmierňuje teplotné amplitúdy v priebehu dňa i roka a prináša atmosférické zrážky. Pri vhodných synoptických (poveternostných) podmienkach môže byť počasie v oblasti strednej Európy ovplyvnené aj kontinentálnymi vzduchovými hmotami prevažne miernych širok. Prejavujú sa väčšími dennými a ročnými amplitúdami teploty vzduchu a menším úhrnom atmosférických zrážok. Kontinentálny vzduch miernych širok prináša teplé, slnečné a menej vlhké letá a chladné zimy s nízkymi úhrnmi zrážok. Výsledkom striedania vzduchových hmôt v priebehu roka a skutočnosti, že územie Slovenska je vertikálne značne členité, je genéza pestrej mozaiky regionálne veľmi odlišných klimatických regiónov na našom území. Horské pásma, najmä vysoké, tvoria významné klimatické predely a spolu s členitým terénom podstatne ovplyvňujú jednotlivé klimatické prvky, najmä teplotu vzduchu, atmosférické zrážky, vlhkosť vzduchu, oblačnosť, slnečný svit a veterné pomery. Preto klimaticky odlišný charakter majú nížiny, kotliny, doliny, svahy a hrebene horských masívov. Tvar územia Slovenska, pretiahnutý v západo-východnom smere taktiež podmieňuje rozdiely v teplotných a zrážkových pomeroch západného a východného

Slovenska. Vplyv Atlantického oceánu na klimatické pomery Slovenska v priemere postupne klesá od západu na východ, čo sa prejavuje napríklad aj tým, že zimy bývajú na východnom Slovensku v rovnakej nadmorskej výške až o 3 °C chladnejšie ako na západe územia. Vplyv Stredozemného mora je komplexnejší, pretože závisí od ročnej doby, smeru prúdenia a expozície orografie. Všeobecne má stredomorský vplyv najvýraznejšie prejavy na území južne od Slovenského rudohoria. Podnebie konkrétneho územia ovplyvňujú i mikroklimatické faktory, najmä tvar reliéfu (konvexný alebo konkávny), orientácia reliéfu voči svetovým stranám a prevládajúcemu prúdeniu, relatívna výšková členitosť, vegetácia i antropogénne vplyvy.

Globálna klimatická zmena sa na území Slovenska prejavila zvýšením priemernej ročnej teploty vzduchu o 1 °C a znížením priemerného ročného úhrnu zrážok o 15 % na juhu a o 5 % na severe územia. Bol zaznamenaný výrazný pokles relatívnej vlhkosti vzduchu a dĺžky trvania snehovej pokrývky na celom území Slovenska. Koncentrácie prízemného ozónu sa zdvojnásobili. Najväčšími pôvodcami znečisťujúcich látok v SR sú najmä hospodárske aktivity a to hlavne energetika, doprava, hutnícky a chemický priemysel.

Zdroj: Kolektív autorov: Klimatický atlas Slovenska. Bratislava: Slovenský hydrometeorologický ústav, 2015.

1.4. Hydrologické pomery

Povrchové vody

Riečna sieť

Riečna sieť na území SR pozostáva z 11 povodí (Morava, Váh, Dunaj, Nitra, Hron, Ipel', Slaná, Bodva, Hornád, Bodrog a Poprad). Z nich najväčší podiel povodia vzhľadom k ploche územia SR zaberá povodie Váhu (29,1% podiel z plochy územia SR) a povodie Bodrogu (14,8% podiel z plochy územia SR). Z hľadiska typu režimu odtoku prevažuje na území SR dažďovo – snehový režim odtoku s vysokou vodnatosťou v období mesiacov február – apríl.

Pozorovanie kvantitatívnych ukazovateľov povrchových tokov vykonáva Slovenský hydrometeorologický ústav, Úsek Hydrologická služba, Odbor kvantita povrchových vôd a príslušné pracoviská na regionálnych strediskách SHMÚ, vo vodomerných staniciach štátnej hydrologickej siete.

Základom monitorovania kvantitatívnych ukazovateľov povrchových tokov je pozorovanie, meranie a vyhodnocovanie vodného stavu, prietoku, teploty vody a mútnosti (obsahu plavenín) vody v sieti vodomerných staníc povrchových vôd.

Tab. Priemerné výšky zrážok a odtoku v jednotlivých povodiach SR v roku 2023

Čiastkové povodie	Morava	Dunaj	Váh	Nitra	Hron	Ipeľ	Slaná	Bodva	Hornád	Bodrog	Poprad, Dunajec	SR
Plocha povodia (km ²)	2282	1138	14268	4501	5465	3649	3217	858	4414	7272	1950	49014
Priemerný úhrn zrážok (mm)	786	763	1088	921	1058	839	897	930	931	1079	1199	1003
odtok	67	36	316	153	317	180	311	270	255	273	501	268

Zdroj: Hydrologická ročenka, Povrchové vody 2023, SHMU Bratislava, 2024

Zrážkový úhrn v jednotlivých povodiach a jeho rozdelenie v roku sa prejavilo v ročnom odtečenom množstve z hlavných povodí nasledovne: hodnoty odtečeného množstva sa pohybovali v rozpätí 67 až 216 % normálu, odtečené množstvo vo všetkých povodiach okrem povodia Moravy a Dunaja predstavovalo viac ako 100 % dlhodobého priemeru. Ročné odtečené množstvo v SR v roku 2023 dosiahlo 114 % dlhodobého priemeru.

Vodné plochy a nádrže

Na území SR sa v roku 2021 nachádzalo 303 vodných nádrží, ktorých objem predstavoval 1 981 mil. m³ a zabraná plocha bola na úrovni 218 km² (ŠÚ, 2022).

Podzemné vody a vodné zdroje

Základnou hodnotiacou jednotkou vodohospodárskej bilancie podzemných vôd Slovenska v súčasnosti je hydrogeologický rajón s jeho následným detailným členením na subrajóny a čiastkové rajóny. Podľa platnej hydrogeologickej rajonizácie je územie Slovenska rozdelené na 141 hydrogeologických rajónov.

Celkové zásoby vody k 1. 1. 2023 v akumulčných nádržiach predstavovali 742,8 mil. m³, čo reprezentovalo 64,03 % využiteľného objemu vody v akumulčných nádržiach. K 1.1. 2024 celkový využiteľný objem hodnotených akumulčných nádrží oproti minulému roku 1. 1. 2023 vzrástol na 1 047,41 mil. m³, čo reprezentuje 90,0 % využiteľného objemu vody.

Na základe hodnotenia vodohospodárskej bilancie podzemných vôd, ktorá sa zaoberá vzťahom medzi existujúcimi využiteľnými zdrojmi podzemných vôd a požiadavkami na vodu v danom roku, vyjadreným v podobe bilančného stavu, ktorý je ukazovateľom miery (optimálnosti) využívania vodných zdrojov v hodnotenom roku môžeme konštatovať, že v roku 2023 z celkového počtu 141 hydrogeologických rajónov SR je hodnotený bilančný stav ako dobrý v 126 hydrogeologických rajónoch a uspokojivý v 14 hydrogeologických rajónoch. V jednom hydrogeologickom rajóne sa zhoršil bilančný stav z napätého na kritický. Celkovo možno konštatovať, že v dôsledku prehodnocovania využiteľných množstiev pretrváva trend zlepšovania bilančného stavu podzemných vôd v SR.

V roku 2023 bolo na Slovensku využívaných priemerne 11 041,31 l.s-1 podzemnej vody, čo predstavovalo 13,31 % z dokumentovaných využiteľných množstiev. V priebehu roka 2023 zaznamenali odbery podzemnej vody zníženie o 1,1 % oproti roku 2022.

V medziročnom porovnaní (2022 – 2023) došlo k poklesu odberov podzemných vôd podľa účelu využitia v šiestich kategóriách, okrem kategórie iné využitie, v ktorej bol zaznamenaný nárast o 206,50 l.s-1. Pokles odberných množstiev v kategórii verejné vodovody predstavoval 108,35 l.s-1, ostatný priemysel 77,03 l.s-1 a sociálne potreby 50,82 l.s-1. K poklesu odberných množstiev došlo aj v kategóriách rastlinnej výroby a závlah o 45,42 l.s-1, poľnohospodárstva a živočíšnej výroby o 36,89 l.s-1 a v potravinárskom priemysle o 10,42 l.s-1.

1.5. Pomery vystavaného prostredia

Vystavané prostredie zahŕňa vnútorné a vonkajšie priestory stavieb, ktoré človek vytvoril, udržiava a pravidelne využíva. Patrí sem samotné stavby, ich pozemky, nezastavané plochy medzi budovami, verejné priestory so zeleňou, chodníky, cesty, dopravné stavby, spevnené plochy, záhrady a upravené krajiny.

Vystavané prostredie je odrazom vývoja spoločnosti, jej materiálnej aj kultúrnej úrovne. Jeho kľúčovou hodnotou je schopnosť pretrvať, reagovať na súčasné potreby a citlivo sa prispôsobovať meniacim sa požiadavkám v čase. Má poskytovať pocit kontinuity a stability, estetický zážitok, pohodlie a kvalitný rámec pre život každého jednotlivca.

Táto kapitola sa zakladá na vstupnej správe APS, ktorá identifikovala rámcové príčiny a dôsledky problémov vystavaného prostredia. Na základe analytickej práce a získaných údajov je kapitola štruktúrovaná tak, aby jasne odlíšila prvky, ktoré možno vnímať ako *príčiny* kľúčového problému (**nedostatočnej kvality vystavaného prostredia**), a tie, ktoré predstavujú *dôsledky*. Táto štruktúra umožňuje systematicky identifikovať, čo je potrebné riešiť a aké opatrenia by mali byť prioritné.

Príčiny problémov

Táto časť sa zameriava na identifikáciu hlavných príčin nedostatočnej kvality vystavaného prostredia, ktoré boli predbežne definované vo vstupnej správe. Tieto príčiny ovplyvňujú nielen architektúru a stavebnú kultúru, ale aj urbanistický rozvoj, environmentálne aspekty a spoločenské procesy.

- Kapitola je štruktúrovaná tak, aby pokryla všetky identifikované kategórie príčin. Pri každej príčine sa uvádza:
 - **Opis problému:** Čo presne je príčinou a ako sa prejavuje.
 - **Praktické príklady:** Ukážky z praxe na ilustráciu daného javu.

Nevhodné procesy:

- **Opis:** Procesy vedúce k výstavbe v súčasnosti sú komplikované a nie sú prioritne orientované na kvalitu, čím často dochádza k zanedbávaniu lokálnych špecifík a nedostatočnému zapojeniu multidisciplinárnych prístupov a participácie verejnosti. Verejné obstarávanie je primárne zamerané na cenu, čo vyplýva zo zákona o verejnom obstarávaní, a tým často nedáva priestor na uprednostnenie kvality výsledných návrhov a riešení.

Zohľadnenie lokálnych špecifík pri rozvoji a výstavbe je rovnako nedostatočné. Rozvojové plány často nevychádzajú z analýz miestnych podmienok, čo vedie k rastu konfliktov o využitie

verejných zdrojov, ktoré sú stále obmedzenejšie. Chýbajúca analýza kľúčových hodnôt a potrieb rôznych skupín obyvateľstva komplikuje efektívne rozhodovanie a plánovanie. Nedostatočná znalosť strategických dokumentov miest a obcí navyše spôsobuje, že ich požiadavky a priority nie sú dostatočne integrované do povoľovacích procesov.

Multidisciplinarita a participácia sú ďalšie slabé miesta v aktuálnych procesoch. Stavebné konania neposudzujú architektonickú kvalitu ako verejný záujem, čo naznačuje chýbajúci dôraz na architektonickú a urbanistickú hodnotu projektov. Navyše, územné konania nezohľadňujú potrebu dialógu s odborníkmi, ako sú mestskí architekti, plánovači alebo experti na infraštruktúru, čo by mohlo významne zlepšiť kvalitu plánovania a výstavby. Tieto nedostatky podkopávajú potenciál pre kvalitné a trvalo udržateľné riešenia v zastavanom prostredí.

- **Praktické príklady:** územné konanie, stavebné konanie, verejné obstarávanie.

Chýbajúca rozmanitosť:

- **Opis:** Súčasné formy zástavby často zlyhávajú v podpore inkluzívnej architektúry a rozmanitosti funkcií sídel. Verejné priestory a budovy sú neraz jednotvárne, čím obmedzujú možnosti medzikultúrnej a medzigeneračnej interakcie, ako aj zdieľanej zodpovednosti za ich využívanie. Tieto priestory často ignorujú potreby rôznych užívateľských skupín, čím sa stávajú menej prístupnými a menej funkčnými pre širokú verejnosť. Chýba dôraz na napĺňanie špecifických potrieb lokálnych komunít, čo vedie k oslabeným väzbám medzi obyvateľmi a ich prostredím. Nedostatok inkluzívneho dizajnu tak nepriaznivo ovplyvňuje kvalitu života, komunitné väzby a podporu rozmanitosti v mestskom a vidieckom prostredí.
- **Praktické príklady:** Uzavreté komunity, segregácia (segregované lokality so snahou o uzavretú komunitu, spoločné priestranstvá nebývajú verejné a pod.).

Nedostatočná funkčnosť:

- **Opis:** Súčasná zástavba a i plánovanie často nezohľadňujú všetky požiadavky na vytváranie zdravého, pohodlného, bezpečného a prístupného prostredia pre obyvateľov. Ich nízka flexibilita, neumožňuje efektívne prispôsobenie stavieb meniacim sa potrebám a funkčnému využitiu. Táto nízka prispôsobivosť obmedzuje dlhodobú udržateľnosť a funkčnosť miest a obcí, čo má negatívny dopad na kvalitu života a efektívne využívanie dostupných priestorov.
- **Praktické príklady:** Pri stavbách sa vyžaduje len dodržanie noriem, neberie sa ohľad na sociálny a kultúrny aspekt či rozvoj, vytváranie bohatstva a ekonomický blahobyt. Na úrovni sídel sa nízka flexibilita prejavuje pri procesoch urbánneho vývoja ako je dezurbanizácie či metropolizácia sídel a s nimi súvisiacimi problémami¹.

Nezohľadnený kontext:

- **Opis:** Architektúra a výstavba na Slovensku často ignorujú jedinečný charakter miesta, známy ako genius loci. Lokálne špecifiká, ako sú topografia, klimatické podmienky, či sociálne a kultúrne aspekty, nie sú dostatočne zohľadnené pri návrhoch a realizácii budov. Tento nedostatok rešpektu

¹ Bližšie viď Suburbanizácia – vývoj a dopady na sociálno-priestorovú štruktúru zázemia Bratislavy: https://geography.sav.sk/web-data/news/data/2019_suska-sveda_monografia/2019_Sveda-Suska_Suburbanizacia_dvojstranky.pdf

k miestnym podmienkam vedie k uniformite návrhov a k projektom, ktoré nevhodne zasahujú do krajiny a prírodného prostredia. Výsledkom sú stavby, ktoré nezodpovedajú potrebám a charakteru lokálneho prostredia, čím sa oslabuje ich funkčnosť, identita a prínos pre komunitu.

- **Praktické príklady:** Nekvalitné urbanistické a architektonické riešenia v historických lokalitách. Zohľadnenie lokálnych podmienok nie je vyžadované, a preto projektom nepredchádza analýza zmienených podmienok. Ako príklad možno uviesť katalógy rodinných domov, ktoré na prvý pohľad ponúkajú dostupné a rýchle riešenie, avšak majú nedostatok individuality, zapojenia do okolitej architektúry a krajiny, kvality výstavby, nadčasovosti a pod.

Negatívne zmeny v životnom prostredí:

- **Opis:** Negatívne zmeny v životnom prostredí predstavujú významnú výzvu aj pre oblasť výstavby a architektúry. Nerozvážne nakladanie s prírodnými zdrojmi, nedostatočná ochrana biodiverzity a chýbajúce adaptačné opatrenia na zmenu klímy priamo ovplyvňujú kvalitu vystavaného prostredia. Architektúra, ktorá nereflektuje potrebu udržateľnosti a rešpektu k prírodným podmienkam, prispieva k degradácii krajiny a narúšaniu ekosystémov.
- **Praktické príklady:** Zatiaľ sú vysoké nároky na enviromentálne aspekty výstavby a plánovania prichádzajú len z iniciatívy európskej únie (napríklad Nature Restoration Law²). Neuplatňovanie ekologických a prírode blízkyh opatrení v zložitejších podmienkach³.

Slabá kultúrna identita

- **Opis:** Architektúra na Slovensku často trpí slabou kultúrnou identitou, čo sa prejavuje v nedostatočnej schopnosti miest a stavieb vyvolávať pozitívnu emocionálnu odozvu či posilňovať vzťah užívateľov k danému miestu. Uniformné budovy bez lokálneho charakteru nezohľadňujú sociálne, psychologické ani kultúrne potreby ľudí, čím oslabujú ich pocit spolupatričnosti a hrdosti na miesto, kde žijú. Chýbajúce prvky odkazujúce na lokálnu kultúru a tradície bránia architektúre naplňať svoju úlohu nositeľa kultúrneho odkazu a identity, čím sa oslabuje prepojenie medzi prostredím, jeho užívateľmi a miestnou komunitou.
- **Praktické príklady:** Panelové sídliská bez verejných priestorov a dostatočnej komunitnej vybavenosti. Neznalosť výhod kvalitných verejných priestorov, spoločných priestorov v budovách)

Nehospodárnosť:

- **Opis:** Architektúra na Slovensku často zápasí s problémom nehospodárnosti, ktorá sa prejavuje uprednostňovaním krátkodobých riešení pred dlhodobými efektmi. Najnižšie investičné náklady a krátkodobý zisk sú prioritou, čo vedie k ignorovaniu riešení s dlhodobým celospoločenským prínosom a udržateľným životným cyklom. Tento prístup má za následok nízku energetickú efektívnosť budov, použitie nekvalitných stavebných materiálov a technológií, čo nielen zvyšuje náklady na prevádzku a údržbu, ale zároveň negatívne ovplyvňuje životné prostredie aj kvalitu života užívateľov týchto stavieb.
- **Praktické príklady:** Nízka kvalita verejných budov. Šetrenie výdajov pri neznalosti výhod optima nad minimom (Trust for Public Land – Economic Benefits of Parks⁴).

² Bližšie vid' https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/nature-restoration-law_en

³ Bližšie vid' Aplikácia ekologických princípov navrhovania pri obnove pamiatok 2017: http://www.zhmao.sk/stranka_data/subory/dekd2017-zbornik-web-final.pdf

- **Metódy analýzy:** Ekonomické analýzy projektov, ktoré zohľadňujú sekundárne a terciárne dopady, prípadové štúdie dobrej praxe.

Nedocenená estetika:

- **Opis:** Miesta a stavby často nepodporujú kvalitu ľudského prežívania z hľadiska zmyslového vnímania.
- **Praktické príklady:** Panelové sídliská bez verejných priestorov. Estetika nemá svoje zastúpenie v procesoch vzniku a zmien vo vystavanom prostredí.

Dôsledky problémov

Dôsledky identifikovaných problémov vystavaného prostredia sú úzko prepojené s príčinami a dotýkajú sa širokého spektra oblastí, ako sú sídla, kultúrna krajina, stavebná kultúra a spoločenské aspekty. Táto kapitola analyzuje tieto dôsledky na základe pozorovaní, dát a ich praktických prejavov. Pri každom dôsledku sa navrhnu metódy na jeho preskúmanie a kvantifikáciu.

Problémy sídel a krajiny

Opis problému:

Súčasný výzvy v oblasti sídel a krajiny na Slovensku poukazujú na množstvo problémov, ktoré negatívne ovplyvňujú kvalitu života obyvateľov, ekologické a kultúrne hodnoty krajiny a dlhodobú udržateľnosť. Nekontrolovaná suburbanizácia, strata krajinných štruktúr, nízka kvalita verejných priestorov a absencia adaptačných opatrení na klimatické zmeny sú len niektoré z nich. Tieto problémy sú dôsledkom neadekvátnych rozvojových procesov a slabého prepojenia územného plánovania s regionálnym rozvojom. Rozvojové stratégie často uprednostňujú krátkodobé ekonomické výhody pred dlhodobou udržateľnosťou a nezohľadňujú aktuálne výzvy, ako sú dostupnosť bývania, ochrana klímy či minimalizácia záberu pôdy.

Jedným z najzásadnejších trendov vývoja sídel na Slovensku je nekontrolovaná **suburbanizácia**, ktorá výrazne ovplyvňuje krajinnú a zelenú infraštruktúru, vedie k záberu poľnohospodárskej pôdy a zániku historických krajinných štruktúr. Tento typ výstavby má rovnako i najvyššiu ekologickú stopu, spôsobuje zábery poľnohospodárskej pôdy a silne narúša ekologickú rovnováhu krajiny. Problém suburbanizácie súvisí mimo iného i s nízkou kvalitou územných plánov. Väčšina z nich je nezabezpečuje dostatočné funkčné a priestorové regulácie celého katastrálneho územia sídel, čím neadresuje potreby každodenného života obyvateľov, ale i prostredia.

Suburbanizácia za okrajové časti miest a do vidieckych oblastí sa na Slovensku prejavuje často bez adekvátneho prepojenia na **infraštruktúru**. Rozvoľnená zástavba vytvára veľkú záťaž na dopravu, energetickú infraštruktúru a verejné služby, čím mimoriadne zvyšuje náklady na ich údržbu. Príkladom je nárast individuálnej automobilovej dopravy, ktorá spôsobuje emisie, hluk a preťažuje cesty. Nedostatočné plánovanie zelenej a krajinej infraštruktúry zasa vedie k zníženiu schopnosti krajiny zadržiavať vodu, ochladzovať prostredie a podporovať biodiverzitu. Nízke nároky územných plánov na

⁴ Bližšie viď <https://www.tpl.org/wp-content/uploads/2024/02/Parks-and-an-equitable-recovery-The-Trust-for-Public-Land.pdf>

funkčnosť územia núti ľudí migrovať do centrálnych miest za prácou, vzdelaním či službami. Tento tlak na mestské centrá vedie k ich preťaženiu, zatiaľ čo okrajové časti zostávajú rozdrobené a neprepojené.

Konkurencia okrajových častí miest, kde sú k dispozícii nové, flexibilnejšie a často lacnejšie pozemky na výstavbu navyše zohráva významnú úlohu pri poklese atraktivity vnútorných častí miest pre **investície**. Ak mestá neinvestujú do obnovy a modernizácie svojich centrálnych oblastí, dochádza k ich postupnej degradácii a strata atraktivity môže negatívne ovplyvniť miestnu ekonomiku, sociálnu štruktúru a celkovú kvalitu života obyvateľov. Tento jav často súvisí s problematikou zastaraných infraštruktúr, nedostatkom revitalizácie verejných priestorov, nedostatočnou dostupnosťou a obmedzenými možnosťami parkovania.

Zábery poľnohospodárskej pôdy sú ďalšou kritickou otázkou. Slovensko každoročne stráca tisíce hektárov úrodnej pôdy, ktorá je okrem iného nenahraditeľným zdrojom pre potravinovú sebestačnosť. Rozširovanie urbanizovaných oblastí je v pôsobnosti miest a obcí, informácie o rozsahu sú k dispozícii v ich územných plánoch, chýba však koordinácia na krajskej úrovni pre koordinovanejší rozvoj. Tento trend nekoordinovaného rozrastania sídel má zároveň environmentálne dôsledky, pretože poľnohospodárska pôda zohráva kľúčovú úlohu v zadržiavaní uhlíka⁵ a v boji proti klimatickým zmenám. Okrem záberu poľnohospodárskej a lesnej pôdy je súvisiacim problémom fragmentácia prirodzených biotopov a úbytok biodiverzity. To má za následok napríklad zníženie schopnosti ekosystémov zadržiavať vodu, zníženie podpory života vo voľnej prírode.

V súvislosti s klimatickými zmenami je zasiahnutá aj mikroklima miest, významným javom sú napríklad **tepelné ostrovy**. Vznikajú v dôsledku urbanizácie, ktorá nahrádza prírodné povrchy, ako sú pôda a zeleň, spevnenými materiálmi, ako sú betón, asfalt a budovy. Tieto povrchy absorbujú a akumulujú slnečné teplo počas dňa a v noci ho pomaly uvoľňujú, čo vedie k vyšším teplotám v mestských oblastiach v porovnaní s ich okolitým vidieckym prostredím. Fenomén tepelných ostrovov zvyšuje energetickú náročnosť na chladenie budov, prispieva k zhoršeniu kvality ovzdušia a môže mať negatívny dopad na zdravie obyvateľov⁶.

Pri rozvíjaní sídel sa často nerešpektuje **historický kontext**, čo vedie k narušeniu charakteru miest a stratám kultúrnej identity. Moderné zástavby často ignorujú architektonické a urbanistické prvky, ktoré odrážajú históriu a jedinečný ráz danej lokality. Výsledkom je nesúlad medzi novou a pôvodnou výstavbou, vizuálny chaos a oslabenie kultúrneho dedičstva. Nezohľadňovanie historického kontextu môže tiež znížiť atraktivitu miest pre obyvateľov aj turistov. Udržiateľný rozvoj sídel by mal preto zahŕňať citlivý prístup, ktorý harmonicky kombinuje moderné prvky s rešpektom k historickým hodnotám.

Problémy sídel a kultúrnej krajiny vyžadujú komplexný prístup, ktorý zohľadňuje ekologické, ekonomické a sociálne aspekty. Integrované plánovanie a spolupráca medzi odborníkmi, verejnosťou a samosprávami sú kľúčom k dosiahnutiu dlhodobu udržateľných riešení, ktoré prispievajú k vyššej kvalite života obyvateľov a ochrane jedinečného charakteru slovenskej krajiny.

⁵ Bližšie vid' Uhlíkové neutrálné Slovensko do roku 2050 https://www.prog.sav.sk/wp-content/uploads/SAV_Nizkoughlikove-Slovensko_2050_publikacia_2024.pdf

⁶ Bližšie vid' štúdiu Hodnotenie zraniteľnosti mesta Bratislava https://cdn-api.bratislava.sk/strapi-homepage/upload/SECAP_priloha_2_hodnotenie_zranitelnosti_29_4_2024_75f1765d03.pdf

Opis problému:

Súčasný stav architektúry a stavebnej kultúry na Slovensku odhaľuje zásadné problémy, ktoré majú negatívny vplyv na kvalitu vystavaného prostredia, jeho užívateľskú hodnotu a schopnosť slúžiť komunite. Jedným z najvýznamnejších problémov je postupné vzdialenie architektúry od jej primárneho klienta – človeka. Dôsledkom dekád **vzdelávania a praxe**, ktoré chápali architektúru prevažne ako súhrn technických aspektov výstavby, sa stratilo prepojenie medzi ľuďmi a ich každodenným prostredím.

Architektúra vzdialená od človeka

Vzdelávací systém a legislatívne procesy v oblasti architektúry sa sústredili na technické a procesné aspekty výstavby. Tieto síce zabezpečujú určité minimálne štandardy, ale zároveň spôsobili, že architektúra stratila schopnosť citlivo reagovať na **potreby užívateľov**. Rozhodovanie o zásadných otázkach v architektúre a urbanizme sa presunulo do rúk úzkej skupiny špecialistov, ktorých práca je často izolovaná od reálneho života a ľudských potrieb. V tomto dialógu zároveň abscentuje základná profesia architekta.

Praktickou ilustráciou tohto problému sú **technické normy**, ktoré vznikajú v uzavretých kruhoch odborníkov bez dostatočného zapojenia odbornej i laickej verejnosti a legislatívneho procesu. Tieto normy, zamerané na špecifické technické aspekty, často medzi sebou konkurujú, sú rozporuplné alebo prekonané. Výsledkom je nesúrodý legislatívny rámec, ktorý komplikuje plánovanie a realizáciu projektov a nedokáže pružne reagovať na nové výzvy, ako sú napríklad klimatická zmena, udržateľnosť či sociálne aspekty bývania.

Vplyv technokratického prístupu na kvalitu prostredia

Technokratický prístup v architektúre a stavebnej kultúre vedie k vytváraniu prostredia, ktoré nespĺňa očakávania ľudí. Stavby často ignorujú základné užívateľské potreby, ako je pohodlie, estetika, adaptácia na klimatické podmienky či rešpektovanie miestneho kultúrneho a historického kontextu. Verejné priestory sú napríklad plánované bez dôrazu na ich komunitnú funkciu, čo vedie k ich slabému využívaniu.

Tento prístup tiež oslabuje schopnosť architektúry podporovať sociálnu a kultúrnu identitu. Stavby sú často anonymné, uniformné a neschopné reagovať na špecifické potreby miest a komunít. Zanedbáva sa využívanie lokálnych materiálov a tradičných stavebných postupov, ktoré by mohli prispieť k zachovaniu jedinečnosti prostredia.

Nedostatočné prepojenie legislatívy a identity

Legislatívny rámec na Slovensku nepriznáva architektúre status verejného záujmu, čo oslabuje jej schopnosť byť nástrojom budovania spoločenskej identity. Architektúra nie je vnímaná ako verejný záujem, ako strategická oblasť, ktorá dokáže spájať technické, estetické a sociálne aspekty. Projekty často nevychádzajú z dôkladného pochopenia potrieb užívateľov a zriedka sú posudzované kvalifikovanými architektmi, čo vedie k nízkej kvalite vystavaného prostredia.

Dopady na udržateľnosť a dlhodobé náklady

Nedostatočné využitie kvalitných obnoviteľných materiálov a inovatívnych riešení zvyšuje náklady na údržbu a obnovu budov. Stavby s krátkou životnosťou alebo nízkou energetickou účinnosťou majú výrazne vyššiu ekologickú stopu. Navyše, absencia adaptácie na klimatické podmienky vedie k ďalším nákladom spojeným s negatívnymi dopadmi, ako sú prehrievanie miest, povodne alebo nedostatočná odolnosť voči extrémnym poveternostným podmienkam.

Nevyhovujúca vlastnícka štruktúra bytového fondu na Slovensku, kde až 93 % bytov je v osobnom vlastníctve, spôsobuje značné problémy pri údržbe a obnove bytových domov. Individuálni vlastníci často nemajú dostatočné finančné prostriedky ani odborné znalosti na realizáciu potrebných opráv a modernizácií. Technický stav mnohých bytov a bytových domov je preto neuspokojivý, čo vedie k zhoršenej energetickej efektívnosti, nižšiemu komfortu bývania a rastúcim nákladom na prevádzku. Absencia centralizovaného alebo systémového prístupu k správe bytového fondu komplikuje riešenie týchto problémov, čo zvyšuje riziko dlhodobého zanedbávania údržby.

Existujúci stavebný fond na Slovensku často čelí problémom nevyužívania, búrania, ktorému by bolo možné predísť, zanedbávania možností **funkčnej adaptácie**. Namiesto revitalizácie alebo prestavby sa mnohé budovy demolujú, čo vedie k zbytočnej strate materiálov a kultúrnych hodnôt. Nedostatok materiálovej recyklácie zvyšuje množstvo stavebného odpadu a negatívne ovplyvňuje životné prostredie. Je to problém z hľadiska trvalej udržateľnosti, zvýšených nákladov na výstavbu a straty architektonického dedičstva.

Ani verejné priestranstvá nie sú často dostatočne pripravené na zvládanie negatívnych dopadov **zmeny klímy**, ako sú extrémne horúčavy, intenzívne zrážky či dlhodobé suchá. Nedostatok zelene, nepriepustné povrchy a slabá tepelná izolácia budov zvyšujú riziko prehrievania mestských oblastí a ich zraniteľnosť voči povodňam. Chýbajúce prvky zelenej infraštruktúry, ako sú dažďové záhrady, zelené strechy či systémy na zadržiavanie vody, zhoršujú schopnosť prispôbiť sa týmto výzvam⁷.

Chátrajúce kultúrne dedičstvo

Zanedbávanie **kultúrneho dedičstva** na Slovensku poukazuje na nedostatočnú starostlivosť o historicky a architektonicky významné objekty, ktoré sú dôležitou súčasťou našej identity. Mnohé pamiatky či iná historicky hodnotná zástavba sú opustené, nevyužívané a bez adekvátnej údržby. Ich stav sa zhoršuje v dôsledku kombinácie nedostatočného financovania, nejasnej vlastníckej štruktúry a slabých mechanizmov ochrany zo strany štátu. Tieto objekty pritom majú obrovský potenciál pre rozvoj kultúrneho turizmu, komunitných aktivít a lokálneho hospodárstva. Zachovanie a revitalizácia kultúrneho dedičstva by mala byť prioritou, pretože jeho strata nenávratne oslabuje historickú pamäť krajiny, jej atraktivitu pre návštevníkov a emocionálne puto obyvateľov k ich prostrediu.

⁷ Bližšie viď Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy <https://www.minzp.sk/files/odbor-politiky-zmeny-klimy/strategia-adaptacie-sr-zmenu-klimy-aktualizacia.pdf>

V súvislosti s miznúcim kultúrnym dedičstvom narastá problém **chýbajúcej estetickej kvality nových stavieb** a verejných priestorov, ktorý negatívne ovplyvňuje charakter a atraktivitu miest a obcí. Mnohé nové budovy sú navrhované bez dôrazu na architektonickú harmóniu, lokálny kontext a kultúrne tradície, čo vedie k vizuálne nejednotným a monotónnym urbanistickým celkom. Verejné priestory často postrádajú premyslený dizajn, ktorý by podporoval ich funkčnosť, príťažlivosť a zapojenie zelene či umeleckých prvkov. Táto absencia estetiky nielen znižuje kvalitu života obyvateľov, ale aj oslabuje emocionálne prepojenie ľudí s ich prostredím. Vytváranie esteticky kvalitných stavieb a verejných priestorov by mohlo podporiť sociálnu súdržnosť, zvýšiť hodnotu lokalít a prispieť k ich udržateľnému rozvoju⁸.

Architektúra a stavebná kultúra na Slovensku čelia systémovým problémom, ktoré vyžadujú zásadné prehodnotenie prístupov k vzdelávaniu, plánovaniu a legislatíve. Je potrebné presunúť dôraz z technokratického prístupu na model, ktorý stavia do centra pozornosti človeka, jeho potreby a identitu. Architektúra musí byť nástrojom, ktorý nielen rieši technické výzvy, ale zároveň vytvára prostredie podporujúce komunitu, kultúrnu identitu a udržateľnosť. Tento posun si však vyžaduje dôsledné a koordinované úsilie naprieč sektormi, od legislatívy cez vzdelávanie až po praktické plánovanie a realizáciu projektov.

Spoločenské problémy profesionálov a zainteresovaných aktérov

Opis problému:

Na Slovensku sa profesia architekta a urbanistu stále stretáva s nedocenením, čo vedie k podhodnoteným projektom, nevhodne nastaveným verejným obstarávaniam a slabému dopytu po kvalitných návrhoch. Tento problém je hlboko zakorenený v spoločenskom povedomí, kde architektúra a urbanizmus nie sú vnímané ako kľúčové faktory rozvoja a kvality života. Chýba tu adekvátne uznanie hodnôt kvalitného navrhovania, čo má za následok nielen zníženú kvalitu vystavaného prostredia, ale aj dlhodobé ekonomické a sociálne dopady.

Jedným z hlavných problémov je nedostatok **povedomia o princípoch kvalitného navrhovania**. Slovensko, ako aj mnoho iných krajín, trpí nedostatkom vzdelania verejnosti, ale aj samotných investorov, o dôležitosti architektúry a urbanizmu. I u samotných samospráv je tento problém amplifikovaný i faktom, že im chýba inštitút hlavného architekta, ako časti samosprávy, ktorá má schopnosť syntetizovať a holisticky vnímať čiastkové problémy prostredia. Často sa podceňuje estetická, funkčná a environmentálna hodnota kvalitného návrhu, čo vedie k zníženej ochote investovať do kvalitných projektov. V tejto oblasti zohráva významnú rolu aj odborné vzdelávanie, ktoré by malo viac klásť dôraz na komplexnosť procesu navrhovania a na integráciu environmentálnych a spoločenských aspektov.

Túto situáciu dokresľuje i fakt, že drvivá väčšina **verejných obstarávaní** na Slovensku má jediné kritérium - cenu. Iné hodnoty sa ako kritériá v praxi zatiaľ širšie neuplatnili. S týmto súvisí i absencia povinnosti vypisovať architektonické súťaže na verejné zákazky. V praxi to znamená, že väčšina verejných obstarávaní verejných budov a priestranstiev je realizovaná na základe kritéria najnižšej ceny, čo priamo ovplyvňuje kvalitu projektov. V rokoch 2018 až 2022 bolo na Slovensku vypísaných iba

⁸ Bližšie viď KRESÁNEK, Peter. *Stavby, ktoré sa stali architektúrou*. Bratislava: Simplicissimus delineo, 2019. ISBN 978-80-969839-2-6.

3 % verejných zákaziek formou architektonickej súťaže, čo je hlboko pod priemerom krajín Európskej únie. Tento fakt znižuje kvalitu verejných projektov, pretože na trhu absentuje súťaž o najlepší návrh, čo má za následok len ekonomicky výhodné, no často nevhodné riešenia, ktoré nezriedka treba v ďalších fázach procesu korigovať. Práve táto korekcia vedie k zvýšeniu nákladov, čím je poprené kritérium zadávania na najnižšiu cenu.

Nedostatok **medzirezortnej spolupráce** je ďalším vážnym problémom. Na Slovensku chýbajú platformy na koordináciu medzi rôznymi rezortmi, čo vedie k nekoordinovanému rozhodovaniu, nejasným kompetenciám a zbytočným administratívnym prekážkam. Bez efektívnej spolupráce medzi odborníkmi, štátnou správou a samosprávami nie je možné riešiť komplexné územnoplánovacie a urbanistické výzvy, ako sú napríklad regenerácia sídlisk, vytváranie kvalitných verejných priestorov a zabezpečenie udržateľného rozvoja miest.

Dôležitým problémom je **slabá participácia** laickej i odbornej verejnosti na rozhodovacích procesoch. Participácia verejnosti je nevyhnutná pre tvorbu návrhov, ktoré budú vyhovovať potrebám obyvateľov. Napriek tomu, že na Slovensku existuje legislatíva podporujúca zapojenie verejnosti, v praxi je tento proces stále zanedbávaný. Množstvo projektov je realizovaných bez zapojenia komunity, čo vedie k frustrácii a nezájmu zo strany obyvateľov. Profesionáli v oblasti architektúry a urbanizmu často nemajú skúsenosti s participatívnymi metódami, čo spôsobuje, že tieto procesy sú povrchné a neefektívne.

V neposlednom rade sa v rozhodovacích procesoch stále využívajú neúplné a **nedostatočné dáta**. Pre rozhodovanie v oblasti urbanizmu a architektúry sú dôležité relevantné dáta o stave vystavaného prostredia, potrebách obyvateľov a environmentálnych podmienkach. Bez týchto údajov je ťažké vytvárať efektívne a udržateľné plány a návrhy. Zdroje dát sú však stále fragmentované a často chýbajú komplexné databázy, ktoré by poskytovali potrebný základ pre informované rozhodovanie.

Nízke **povedomie verejnosti o environmentálnych otázkach** výstavby spôsobuje, že mnohí ľudia podceňujú význam udržateľných stavebných praktík a energetickej efektívnosti, čo vedie k neekologickým rozhodnutiam a negatívnym dopadom na životné prostredie. Tento problém je úzko prepojený s energetickou chudobou, ktorá trápi domácnosti neschopné zabezpečiť dostatočné vykurovanie či chladenie kvôli vysokým nákladom na energie a slabým izolačným vlastnostiam starších budov. Nekvalitné vystavané prostredie má pritom priamy vplyv na zdravie a bezpečnosť obyvateľov – spôsobuje zvýšený výskyt respiračných ochorení, psychického stresu a zvyšuje riziko úrazov či nehôd v zastaraných alebo nesprávne navrhnutých priestoroch.

Celkovo problémy v oblasti architektúry a urbanizmu na Slovensku majú systémový charakter a vyžadujú komplexné riešenia. Zlepšenie povedomia o hodnotách kvalitného navrhovania, zavedenie povinnosti architektonických súťaží, podpora participácie verejnosti a vytvorenie relevantných dátových zdrojov sú kľúčovými krokmi k zlepšeniu situácie. Profesionáli, ako aj verejnosť, by mali byť aktívnejší v presadzovaní zmien, ktoré vedú k kvalitnejšiemu vystavanému prostrediu a udržateľnému rozvoju. Bez týchto zmien sa Slovensko bude naďalej potýkať s problémami, ktoré bránia naplneniu potenciálu mestských a vidieckych oblastí.

1.6. Fauna, flóra, vegetácia

Slovensko má rozsiahlu a pestrú flóru a faunu, ovplyvnenú rôznymi typmi krajiny a klimatickými podmienkami. Lesy pokrývajú rozsiahle územia, prevláda bukový a zmiešaný bukovo-jedľový les, v niektorých oblastiach aj smrekové lesy. Rôzne druhy zvierat a rastlín sú prispôsobené na rôzne typy stanovišť, od vysokých hôr po nížinné oblasti.

Faunu Slovenska rozdeľujeme do štyroch oblastí podľa výskytu jednotlivých živočíchov v daných oblastiach.

- Oblasť stepného živočíšstva
- Oblasť živočíšstva listnatých lesov
- Oblasť živočíšstva ihličnatých lesov
- Oblasť vysokohorského živočíšstva – kosodrevín a alpínskych lúk

So stúpajúcou nadmorskou výškou sa mení i zloženie rastlinstva. Rastlinstvo vytvára výškové vegetačné stupne. Na Slovensku ich rozlišujeme osem. Vegetačné stupne nemajú presne vymedzené hranice, jeden vegetačný stupeň prechádza do druhého, a preto uvedené nadmorské výšky sú iba orientačné.

Vegetačné stupne Slovenska:

1. Dubový (100 – 400 m n. m.)
2. Bukovo-dubový (200 – 550 m n. m.)
3. Dubovo-bukový (250 – 700 m n. m.)
4. Bukový (450 – 800 m n. m.)
5. Jedľovo-bukový (650 – 1050 m n. m.)
6. Smrekovo-jedľovo-bukový (850 – 1300 m n. m.)
7. Smrekový (1100 – 1550 m n. m.)
8. Kosodrevinový (1450 – 1900 m n. m.)

1.7. Obyvateľstvo a jeho aktivity

SR mala v roku 2024 (stav k 31.12.2024) celkovo 5 419 451 obyvateľov, z toho 2 768 502 žien a 2 650 949 mužov.

V roku 2024 sa v Slovenskej republike narodilo 46 423 živých detí a zomrelo 53 876 osôb. Prírodný prírastok obyvateľstva sa pohyboval na zápornej úrovni: - 7 635 osôb. Prírastok prisťahovaním bol 2 399 osôb, celkový prírastok sa teda v roku 2024 pohyboval na zápornej úrovni: - 5 236 osôb.

Hustota osídlenia obyvateľstva na Slovensku bola 111 obyvateľov / km², hustota osídlenie v mestách bola 358 obyvateľov / km² a na vidieku 62 obyvateľov / km².

Prehľad počtu obyvateľov v SR a jednotlivých krajoch v rokoch 2022 až 2024 je uvedený v nasledujúcej tabuľke:

Tab.: Stav počtu obyvateľstva v SR a jednotlivých krajoch v rokoch 2022 až 2024

	2022	2023	2024
Bratislavská kraj	728 370	732 457	736 385
Trnavský kraj	565 573	566 114	565 900
Trenčiansky kraj	570 675	568 102	565 572
Nitriansky kraj	670 696	668 301	665 600
Žilinský kraj	688 106	687 174	686 063
Banskobystrický kraj	617 777	614 356	611 124
Prešovský kraj	808 090	808 810	810 008
Košický kraj	779 505	779 073	778 799
SR	5 428 792	5 424 687	5 419 451
mestá	2 856 389	2 841 499	2 828 059
vidiek	2 572 403	2 583 188	2 591 392

Zdroj: datacube.statistics.sk

1.8. Súčasný zdravotný stav obyvateľstva a celková kvalita životného prostredia pre človeka

Zdravotný stav obyvateľstva

Na celkovej kvalite životného prostredia a zdravotného stavu obyvateľstva sa podieľajú viaceré zložky pôsobiace v rámci širšieho okolia obytného prostredia, ako aj samotného obytného prostredia obyvateľov. Kvalita životného prostredia je jedným z faktorov, ktorý má vplyv na celkový zdravotný stav obyvateľstva. Celkové zhoršenie kvality životného prostredia negatívne vplýva na zdravotný stav obyvateľstva. Škodlivé emisie z dopravy sa podieľajú na vzniku akútnych respiračných ochorení horných dýchacích ciest, ktoré sú jednou z najčastejších skupín ochorení v detskom veku.

Kvalita životného prostredia v oblastiach výskytu zdrojov znečistenia – priemyselné, ťažobné oblasti, zaťažené oblasti SR a pod. sa nepriaznivo odzrkadľuje na celkovom zdravotnom stave obyvateľstva žijúceho v daných oblastiach.

Základným ukazovateľom úrovne životných podmienok obyvateľov a úmrtnostných pomerov je stredná dĺžka života. Ide o priemerný počet rokov, ktorý pravdepodobne prežije osoba za predpokladu, že sa úmrtnostné pomery v území nezmenia. V poslednom období stredná dĺžka života slovenských mužov a žien stúpa, ale stále nedosahuje priemer obyvateľov Európskej únie.

Tab.: Stredná dĺžka života pri narodení rok 2023

2023	Pohlavie	Vek
SR	Muži	74,73
	Ženy	81,35
Bratislavský kraj	Muži	75,79
	Ženy	81,67
Trnavský kraj	Muži	73,48
	Ženy	80,14
Trenčiansky kraj	Muži	73,67
	Ženy	80,48
Nitriansky kraj	Muži	72,56
	Ženy	79,59

Žilinský kraj	Muži	73,04
	Ženy	80,63
Banskobystrický kraj	Muži	71,97
	Ženy	79,13
Prešovský kraj	Muži	72,97
	Ženy	79,97
Košícký kraj	Muži	72,03
	Ženy	78,99

Zdroj: *datacube.statistics.sk*

1.9. Sociokultúrne charakteristiky životného prostredia

Súčasná ochrana a obnova kultúrnych pamiatok je upravená Zákonom č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov. Zákon upravuje podmienky ochrany pamiatok kultúrneho dedičstva, historických pamiatok, archeologických nálezov a archeologických nálezísk v súlade s vedeckými poznatkami a na základe medzinárodných dohovorov v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva, ku ktorým Slovenská republika pristúpila. Podľa zákona č. 49/2002 Z. z. § 3 orgánmi štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu sú Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Pamiatkový úrad Slovenskej republiky a Krajské pamiatkové úrady. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky vedie Ústredný zoznam pamiatkového fondu SR.

Podľa údajov Pamiatkového úradu SR (<https://www.pamiatky.sk/evidencie-a-registre>) je v roku 2025 na Slovensku evidovaných 10 206 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP) (pamiatky architektúry, pamiatky archeológie, pamiatky histórie, pamiatky historickej zelene, pamiatky ľudovej architektúry, pamiatky technické a výtvarné) a 18 021 Pamiatkových objektov, ktoré sú individuálnymi NNKP alebo sú súčasťou súboru viacerých objektov tvoriacich NNKP.

Okrem ochrany pamiatok ako objektov je pamiatkový fond chránený aj plošne formou pamiatkových rezervácií a pamiatkových zón. Na Slovensku je evidovaných 17 mestských pamiatkových rezervácií (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Bardejov, Bratislava- Staré mesto, Kežmarok, Košice – Stredné Staré mesto, Kremnica, Levoča, Nitra, Podolíne, Spišská Sobota, Prešov, Spišská Kapitula, Svätý Jur, Trenčín, Trnava, Žilina), 10 pamiatkových rezervácií ľudového staviteľstva (Brhlavce, Čičmany, Osturňa, Plavecký Peter, Podbiel, Sebechleby, Špania dolina, Veľké Leváre, Vlkolínec, Ždiar) a 1 pamiatková rezervácia technických diel (Štiavnické Bane).

Sociokultúrny ráz Slovenska dotvárajú aj historické krajinné štruktúry, ktoré sú súčasťou kultúrneho dedičstva našej krajiny a odrážajú históriu vplyvu a zásahov človeka do krajiny prostredníctvom svojej hospodárskej činnosti. Na území Slovenska máme 4 základné typy historických štruktúr poľnohospodárskej krajiny. Ide o nasledovné typy:

- Vinohradnícke historické štruktúry poľnohospodárskej krajiny – Vyznačujú sa prítomnosťou maloblokových viníc, ktoré sa vyskytujú často ako dominantné, prítomné alebo s ojedinelým výskytom v kombinácii s ďalšími typmi využitia pôdy ako sú ovocné sady, TTP a zriedkavo orná pôda. Napríklad: Malokarpatská vinohradnícka oblasť, - Južnoslovenská vinohradnícka oblasť, Stredoslovenská vinohradnícka oblasť, Nitrianska vinohradnícka oblasť, Východoslovenská vinohradnícka oblasť, Tokajská vinohradnícka oblasť.

- Historické štruktúry poľnohospodárskej krajiny rozptýleného osídlenia – Hlavným rozlišovacím znakom je prítomnosť izolovaných stavebných objektov (minimálne 3) s príslušnými poľnohospodárskymi využívanými maloblokovými pozemkami (pozemky ornej pôdy, trvalých trávnych porastov, ovocných sádov, príp. vinogradov). Napríklad: Oblasť kopaničiarskeho osídlenia v Slovenskom Rudohorí a v okolitých pohoriach Slovenského stredohoria (Detvianska laznícka oblasť), Javornícko-beskydská kopaničiarska oblasť, Kopaničiarska oblasť Bielych Karpát a Myjavskej pahorkatiny, Novobanská kopaničiarska (štálová) oblasť, Oblasť kopaničiarskeho osídlenia v Strážovských vrchoch (valašsko-belianska oblasť).
- Oráčino-lúčno-pasienkovo-sadové historické štruktúry poľnohospodárskej krajiny – Predstavujú pestré mozaiky, ktoré tvoria parcely ornej pôdy, TTP a ovocných sádov. V niektorých oblastiach boli zachované medze, na ktorých boli vysádzané línie ovocných stromov. Tiež okolo ciest boli často vysádzané aleje ovocných stromov.
- Oráčino-lúčno-pasienkové historické štruktúry poľnohospodárskej krajiny – Tvoria ich mozaiky ornej pôdy a TTP. Vyznačujú sa prítomnosťou foriem antropogénneho reliéfu, ako sú terasy, stupňovité medze, kopy kamenia alebo valy. Na celkovom krajinnom ráze sa významne podieľa aj nelesná drevinová vegetácia, najčastejšie ako líniová alebo plošná.

2. Informácia vo vzťahu k environmentálne obzvlášť dôležitým oblastiam, akými sú navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území (Natura 2000), chránené vodohospodárske oblasti a pod.

2.1. Sústava chránených území Natura 2000

2.1.1. Chránené vtáčie územia

Chránené vtáčie územia (CHVÚ) boli v rámci Slovenska vymedzené pre 81 druhov vtáctva. Patria medzi ne napríklad orol skalný, sokol sťahovavý, výr skalný, bocian biely, bocian čierny, hlucháň hôrny, rybárik riečny, strakoš obyčajný.

Aktualizovaný národný zoznam CHVÚ (schválený vládou Slovenskej republiky a predložený európskej komisii) obsahuje 41 CHVÚ, ktoré zaberajú 26,2% z celkovej rozlohy Slovenskej republiky.

CHVÚ sú chránené územia podľa § 26 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov. Platí v nich prvý stupeň ochrany a tzv. zakázané činnosti, ktoré sú vymenované v jednotlivých vyhlasovacích predpisoch. Na základe poznatkov z mapovania a monitoringu výberových vtáčích druhov bol pre jednotlivé CHVÚ definovaný aktuálny (priaznivý/nepriaznivý) stav týchto druhov ako základný podklad na vypracovanie programov starostlivosti.

Tabuľkový prehľad chránených vtáčích území (<https://www.minzp.sk/natura2000/chrane-vtacie-uzemia/mapy-prehľad-chvu.html>)

č.	Názov CHVÚ	výmera (v ha)	vyhláška MŽP SR v Z.z.
1	Horná Orava	58 738,00	173/2005
2	Malé Karpaty	50 633,60	216/2005
3	Lehnice	2 346,85	377/2005
4	Sysľovské polia	1 772,94	234/2006
5	Dolné Považie	31 195,50	593/2006
6	Tribeč	23 802,80	17/2008
7	Ostrovné lúky	8 297,70	18/2008
8	Ondavská rovina	15 906,56	19/2008
9	Poíplie	8 062,90	20/2008
10	Kráľová	1 215,82	21/2008
11	Košická kotlina	17 354,31	22/2008
12	Parížske močiare	376,58	23/2008
13	Poľana	32 188,38	24/2008
14	Bukovské vrchy	40 932,42	25/2008
15	Medzibodrožie	33 753,70	26/2008
16	Dolné Pohronie	229,32	27/2008
17	Cerová vrchovina - Porimavie	30 187,70	30/2008
18	Žitavský luh	155,4	31/2008
19	Síňava	509,27	32/2008
20	Úľanská mokraď	18 173,91	437/2008
21	Dunajské luhy*	16 511,58	440/2008 a 466/2013
22	Strážovské vrchy	58 673,08	434/2009
23	Dubnické štrkovisko	40,77	435/2009
24	Senianske rybníky	2 668,47	436/2009
25	Laborecká vrchovina	102 813,91	438/2009
26	Muránska planina - Stolica	25 796,46	439/2009
27	Veľkobláhovské rybníky	91,34	187/2010
28	Nízke Tatry	98 168,52	189/2010
29	Slovenský kras	43 860,24	192/2010
30	Slanské vrchy	60 247,42	193/2010
31	Veľká Fatra	47 445,01	194/2010
32	Vihorlatské vrchy	48 286,26	195/2010
33	Volovské vrchy	121 420,65	196/2010
34	Záhorské Pomoravie	33 067,99	nariadenie vlády č. 145/2015
35	Malá Fatra	66 228,06	2.11
36	Slovenský raj	25 243,00	3.11
37	Tatry	54 611,29	4.11
38	Chočské vrchy	16 817,50	26/2011
39	Špačinsko-nižnianske polia	5 533,53	27/2011
40	Čergov	35 849,71	28/2011
41	Levočské vrchy	45 597,63	434/2012

2.1.2. Chránené územia európskeho významu

Územia európskeho významu (ÚEV) sú spoločne s chránenými vtáčimi územiami súčasťou európskej sústavy chránených území sústavy Natura 2000. Spolu tvoria 29,8 % výmery Slovenska.

Sú vymedzené podľa § 27 zákona 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a platí v nich druhý až piaty stupeň ochrany podľa § 13 až § 16 tohto zákona.

Celkový počet ÚEV je podľa Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 451/2023 Z. z., ktorým sa ustanovuje národný zoznam území európskeho významu, nadobudlo účinnosť 1. januára 2024 644 (znížil sa o 95 ÚEV, ktoré boli rozširovanými lokalitami, t. j. mali rovnaký názov, ale odlišný kód SKUEV). ÚEV spolu pokrývajú 12,77 % výmery Slovenska a predstavujú územia tvorené jednou alebo viacerými lokalitami, na ktorých sa nachádzajú biotopy alebo druhy európskeho významu, na ochranu ktorých sa vyhlasujú tieto chránené územia. Medzi biotopy napríklad patria alpínske travinnobylinné porasty na silikátovom podklade, bukové a jedľovo-bukové kvetnaté lesy, dubovo-hrabové lesy panónske, horské kosné lúky kosodrevina, vresoviská a medzi druhy vretenica malá, zubor hrivnatý, vlk dravý, netopier obyčajný, kamzík vrchovský. Na 89 % výmery sa prekrývajú s národnou sústavou chránených území.

2.2. Chránené územia a ochranné pásma

V súčasnosti je na území SR spolu 1 170 tzv. maloplošných CHÚ a 23 tzv. veľkoplošných CHÚ národnej sústavy klasifikovanej stupňami ochrany (2. – 5.) s celkovou rozlohou 960 154 ha (bez vzájomných prekryvov), čo tvorí 25,45 % rozlohy SR (vrátane ochranných pásiem). (zdroj: Správa o stave ŽP 2023).

Tab.: Chránené územia v Slovenskej republike

Chránené územia spolu	počet	653
	rozloha (ha)	939 634
Národné parky	počet	9
	rozloha (ha)	315 739
Chránené krajinné oblasti	počet	14
	rozloha (ha)	522 581
Prírodné rezervácie	počet	441
	rozloha (ha)	23 237
Národné prírodné rezervácie	počet	189
	rozloha (ha)	77 977
Prírodné pamiatky	počet	271
	rozloha (ha)	1 522
Národné prírodné pamiatky	počet	60
	rozloha (ha)	59
Ostatné chránené územia	počet	192
	rozloha (ha)	14 923

Zoznam národných parkov: Tatranský národný park, Národný park Nízke Tatry, Veľká Fatra, Slovenský kras, Poloniny, Národný park Malá Fatra, Muránska planina, Národný park Slovenský raj, Pieninský národný park.

Zoznam chránených krajinných oblastí: Štiavnické vrchy, Kysuce, Malé Karpaty, Horná Orava, Biele Karpaty, Ponitrie, Strážovské vrchy, Záhorie, Východné Karpaty, Latorica, Poľana, Vihorlat, Cerová vrchovina, Dunajské luhy.

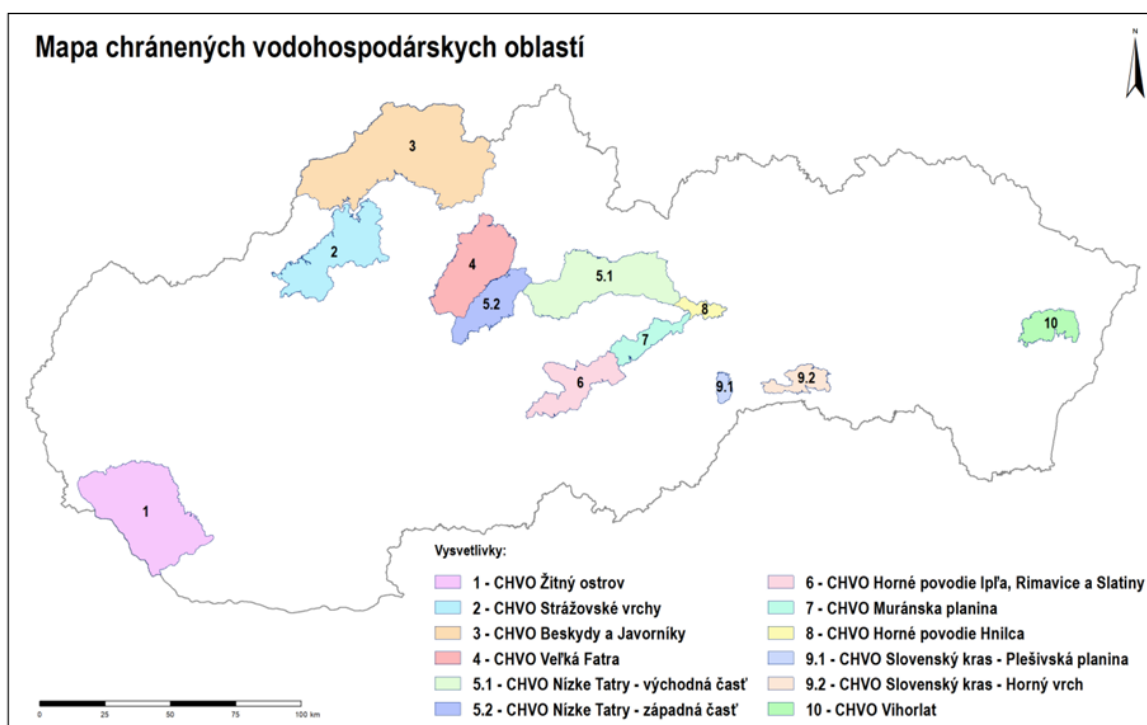
2.3. Vodohospodárske oblasti a pásma hygienickej ochrany podzemných vôd

Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon č. 305/2018 Z.z. o chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov (v ďalšom texte zákon o CHVO). Predmetom uvedeného zákona je ustanovenie chránených oblastí prirodzenej akumulácie vôd (v ďalšom texte CHVO), činností, ktoré sú na ich území zakázané a opatrení na ochranu povrchovej a podzemnej vody prirodzene sa vyskytujúcej v CHVO. Uvedený zákon nadobudol účinnosť 1. januára 2019.

V zmysle zákona o CHVO, chránenými vodohospodárskymi oblasťami sú územia (Obrázok 1)

- Žitného ostrova,
- Strážovských vrchov,
- Beskyd a Javorníkov,
- Veľkej Fatry,
- Nízkych Tatier (západná časť a východná časť),
- Horného povodia Ipľa, Rimavice a Slatiny,
- Muránskej planiny,
- Horného povodia rieky Hnilec,
- Slovenského krasu (Plešivská planina a Horný vrch),
- Vihorlatu.

Obr. 1 Mapa chránených vodohospodárskych oblastí

Zdroj: SHMÚ

Chránené vodohospodárske oblasti (CHVO) zaberajú 6 845,81km², čo predstavuje 13,96 % z celkovej plochy Slovenska. Najväčšiu rozlohu má CHVO Beskydy a Javorníky. Plochu nad 1 000 km² majú aj CHVO Žitný ostrov a CHVO Nízke Tatry (západná časť a východná časť).

3. Charakteristika životného prostredia vrátane zdravia v oblastiach, ktoré budú pravdepodobne významne ovplyvnené.

3.1. Zťažené oblasti

Environmentálna regionalizácia Slovenska je proces so štvorročným cyklom spracovania, prostredníctvom , ktorého sa vyčleňujú polygóny (regióny) s určitou kvalitou životného prostredia.

Územie SR je rozčlenené do 3 stupňov environmentálnej kvality (EK).

Regióny 1. EK pokrývajúce predovšetkým prostredie vysokej kvality (Regióny s nenarušeným prostredím) – 23 regiónov.

Regióny 2. EK reprezentujúce územia, tzv. prechodného typu, ktoré sú z aspektu životného prostredia heterogénne – 29 regiónov a regióny

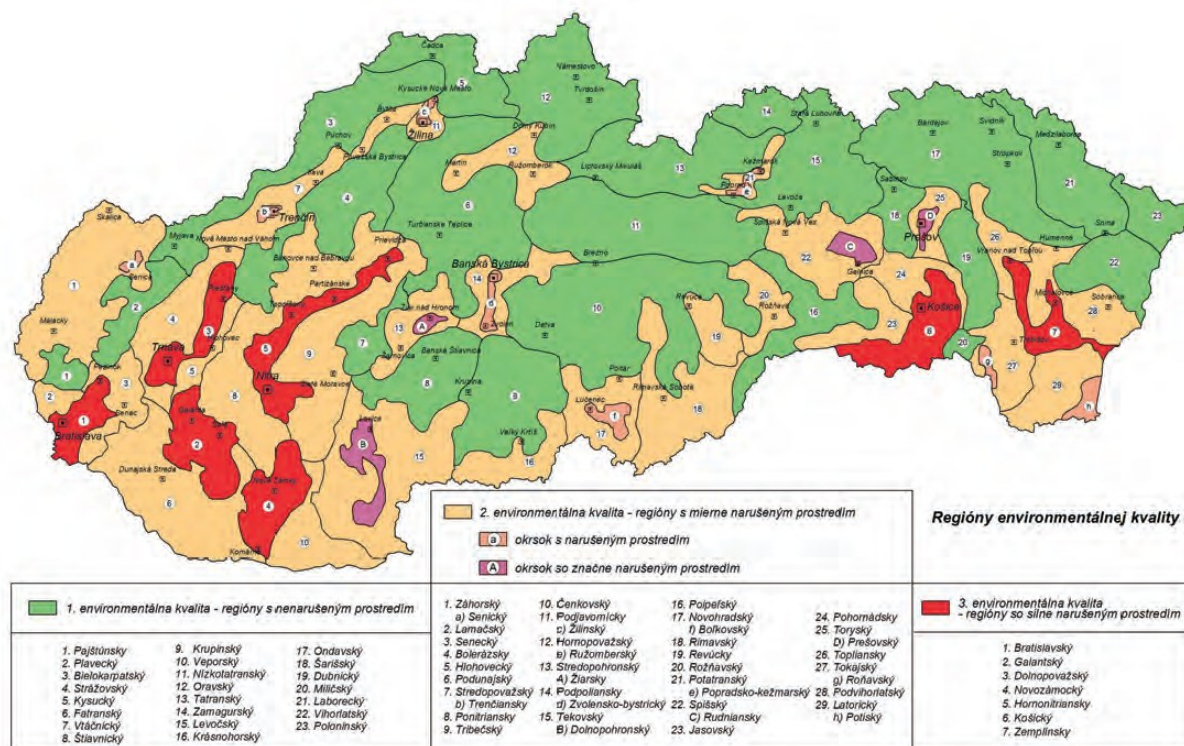
3. EK reprezentujú územia, kde sa kumulujú environmentálne problémy – 7 regiónov.

V porovnaní s predchádzajúcou environmentálnou regionalizáciou vydanou v roku 2016 došlo k miernym zmenám. Najvýraznejšími pozitívnymi zmenami je úbytok plochy 3. stupňa EK približne o 1,1 % územia, čo predstavuje cca 541 km² a prírastok plôch 1. a 2. stupňa, kde patria územia vysokej kvality a územia prechodného typu vhodné pre život obyvateľstva.

Stupeň environmentálnej kvality (EK)		2016		2020	
		Rozloha (km ²)	Rozloha (%)	Rozloha (km ²)	Rozloha (%)
1. stupeň RK	regióny s nenarušeným prostredím	24 104	493,2	24 437	49,8
2. stupeň EK	regióny s mierne narušeným prostredím	19 515	39,8	19 795	40,4
	okrsok s narušeným prostredím	447	0,9	502	1
	okrsok so značne narušeným prostredím	640	1,3	513	1,1
3. stupeň	regióny so silne narušeným prostredím	4 238	8,8	3 787	7,7

Zdroj správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2023

Obr. 2 Regióny environmentálnej kvality

Zdroj: SAŽP

3.2. Znečistenie ovzdušia

Emisie základných znečisťujúcich látok (SO_2 , NO_x , nemetánové prchavé organické látky (NMVOC), CO a amoniak) v horizonte rokov 2005 – 2022 výrazne poklesli, poklesli aj medziročne v porovnaní rokov 2021 až 2022. Emisie tuhých prachových častíc (PM_{10} a $\text{PM}_{2,5}$) v dlhodobom časovom horizonte aj v medziročnom porovnaní taktiež poklesli. V prípade ťažkých kovov (Cd, Hg, Pb) bol zaznamenaný trend výrazného poklesu ich emisií z dlhodobého hľadiska, rovnaký trend bol zaznamenaný aj v porovnaní rokov 2021 - 2022. V prípade perzistentných organických látok (POPs) v rozmedzí rokov 2005 – 2022 emisie týchto látok poklesli. Rovnaký trend bol zaznamenaný aj medziročne.

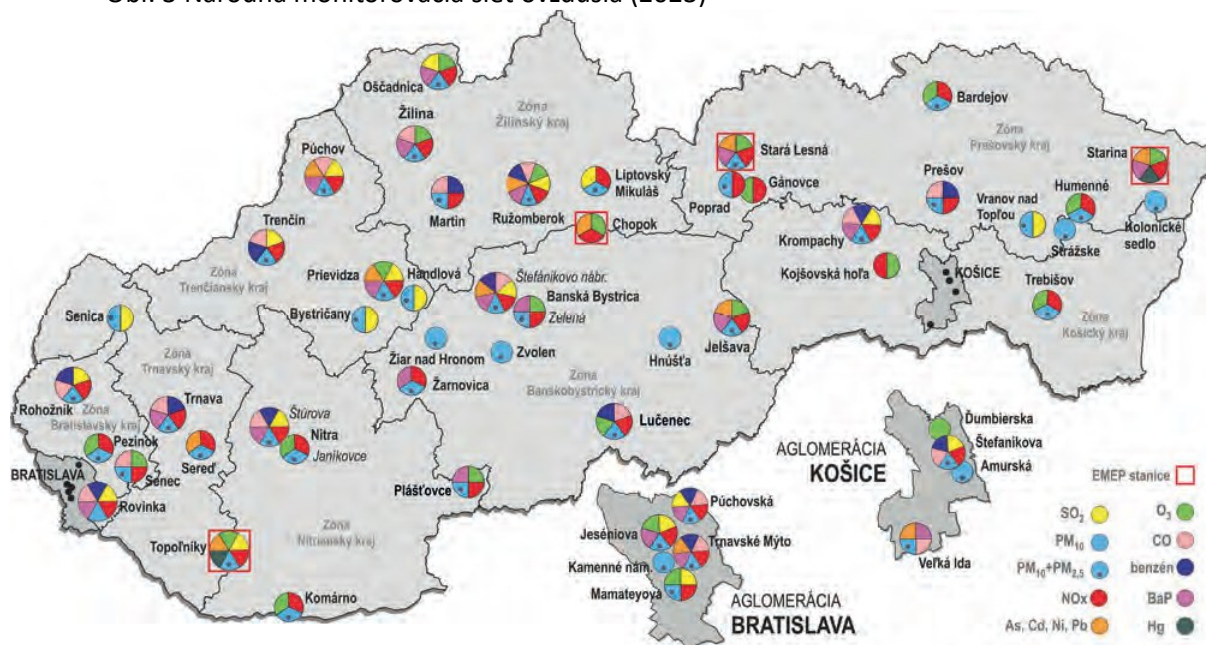
Tab. Úroveň zníženia emisií znečisťujúcich látok v kilotonách a percentuálnom vyjadrení v SR

Rok	NO_x	NMVOC	SO_2	CO	NH_3	$\text{PM}_{2,5}$	PM_{10}
2022	54,6	82,5	13,3	301,8	27,5	17,9	23,32
2005/2022	-49%	-39%	-85%	-47%	-21%	-51%	-48%

Zdroj: SHMU

Stav ovzdušia je taktiež ovplyvňovaný okrem bodových zdrojov znečistenia aj líniovými zdrojmi znečistenia ovzdušia - automobilovou dopravou. Znečisťujúce látky z dopravy sa vyskytujú prevažne v blízkosti najzaťaženejších cestných komunikácií. V období rokov 2005 – 2022 emisie základných znečisťujúcich látok z dopravy zaznamenali pokles. Trvalý pokles od roku 2010 bol zaznamenaný pri emisiách CO, NO_x , PM_{10} a $\text{PM}_{2,5}$. Klesajúci trend v rokoch 2005 – 2017 zaznamenali aj emisie SO_2 a od roku 2018 začali opäť narastať. V roku 2022 minimálny nárast zaznamenali len emisie CO, ostatné emisie základných znečisťujúcich látok boli na úrovni roku 2021.

Obr. 3 Národná monitorovacia sieť ovzdušia (2023)

Zdroj: SAŽP

3.3. Znečistenie územia hlukom

Environmentálny hluk predstavuje závažný environmentálny problém a je považovaný podľa údajov Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) za druhý najvýznamnejší environmentálny faktor, hneď po kvalite ovzdušia.

Environmentálny hluk je prirodzenou a samozrejmovou súčasťou životných aktivít obyvateľstva, avšak jeho intenzita každým rokom narastá. Rastúca miera urbanizácie územia, zvyšovanie intenzity automobilovej dopravy, rozvoj logistiky, nákupných centier či rozličných technických zariadení v budovách prispieva k zvyšovaniu pôsobenia hluku a jeho negatívnemu vplyvu na zdravie ľudí.

Z pohľadu dopadov na zdravie je hluk v životnom prostredí škodlivinou často veľmi podceňovanou, pretože jeho účinky na ľudský organizmus sa neprejavujú bezprostredne po expozícii.

3.4. Tvorba a likvidácia odpadov

V SR vzniklo v roku 2023 spolu 13 566 347 ton odpadov. V porovnaní s rokom 2022 sa jedná o medziročný nárast celkového vzniku odpadov o viac ako 130 000 ton, čo je necelý 1 %. Medziročný nárast bol však zaznamenaný len pri ostatnom odpade. Množstvo nebezpečného odpadu (pri započítaní NO, ktorý je súčasťou KO) kleslo medziročne o viac ako 5 %. Medziročný pokles o 1,4 % bol zaznamenaný v prípade komunálneho odpadu

Tab.: Bilancia vzniku odpadu 2023 (tis. ton)

Kategória odpadu	Množstvo
Nebezpečný odpad (NO)	456
Ostatný odpad (O)	10 550
Komunálny odpad (KO)	2 561
Spolu	13 567

Tab. : Vznik odpadov podľa SK NACE (2023)

Odvetvie	Podiel (%)
Priemyselná výroba	24,3
Verejná správa a obrana: povinné sociálne zabezpečenie	21,6
Doprava a skladovanie	13,1
Dodávky vody, ČOV, odpady a služby odstraňovania odpadov	12,1
Stavebníctvo	8,6
Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov	6,2
Iné	5,9
Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	5,1
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	3,2

Dominantnou činnosťou zhodnocovania je s 50,22 % podielom z celkového množstva vzniknutých odpadov materiálové zhodnotenie. Problémom aj naďalej zostáva vysoký podiel skládkovania odpadov — až 18,51 % z celkového množstva vzniknutých odpadov. Medziročne bol zaznamenaný pomerne výrazný nárast "iného nakladania" — v roku 2023 predstavoval tento spôsob nakladania 25,37 %, kým v roku 2022 to bolo 15,49 %. Pod „iné nakladanie“, ktorého nárast je pozorovaný od roku 2016, patria v súčasnosti tieto činnosti: zhromažďovanie odpadov (dočasné uloženie odpadov pred ďalším nakladaním s ním), odovzdanie odpadu na využitie v domácnosti, zber, prijatie/odovzdanie obchodníkovi, prijatie/odovzdanie sprostredkovateľovi, dočasné uloženie výkopovej zeminy, dočasné uloženie odpadu v prekládkovej stanici komunálneho odpadu. Negatívom takéhoto nakladania s odpadom je zhoršenie možnosti presnejšieho vyhodnotenia v spôsobe nakladania s odpadmi v danom hodnotenom roku.

Komunálny odpad

V roku 2023 vzniklo v SR 2 560 970 ton komunálnych odpadov, čo predstavuje približne 472 kg KO na obyvateľa. V porovnaní s rokom 2022 (vyše 478 kg na obyvateľa) to predstavuje pokles o vyše 6 kg KO na obyvateľa. Produkcia komunálneho odpadu od roku 2005 vzrástla o 64,3 %. Medziročne došlo k poklesu produkcie komunálneho odpadu o 1,4 %, čím sa zachoval klesajúci trend pozorovaný od roku 2022. Medziročný pokles bol zaznamenaný aj v prípade zmesového odpadu – z 1 025 072 ton na 991 136 ton. Množstvo vyprodukovaného zmesového odpadu tak medziročne kleslo o 3,3 %. V období rokov 2020 — 2023 bol v prípade zmesového odpadu zaznamenaný pokles o vyše 13 %.

Stavebné odpady a odpady z demolácií

Celkové množstvo stavebných odpadov a odpadov z demolácií z dlhodobého hľadiska narastá – v období rokov 2005 – 2023 bol zaznamenaný nárast ich vzniku o takmer 91,5 %. Medziročne bol zaznamenaný nárast o 3,3 %. Necelých 39,7 % zo všetkých stavebných odpadov predstavoval kód 17 05 04 (zemina a kamenivo iné ako uvedené v 17 05 03), takmer 32 % 17 05 06 (výkopová zemina iná ako uvedená v 17 05 05) a vyše 11,5 % kód 17 01 01 (betón). Drobný stavebný odpad (kód 20 03 08) predstavoval len 1,7 % (77 102 ton). Z celkového množstva (4 438 022 ton) stavebných odpadov a odpadov z demolácií tvorili nebezpečné odpady len 2,38 % (105 591 ton). Podľa jednej z metodík (výpočet podľa prílohy III k roz. Komisie 2011/753/ES ako pomer zhodnotených stavebných odpadov a odpadov z demolácií k celkovo vzniknutým stavebným odpadom a odpadom z demolácií, nezahŕňa sa nebezpečný odpad a 17 05 04 a 17 05 06) bola v roku 2022 miera zhodnotenia stavebného odpadu a odpadu z demolácie na Slovensku 74 %. Cieľom stanoveným v Programe odpadového hospodárstva SR na roky 2021 – 2025 je zvýšiť prípravu na opätovné použitie a recykláciu stavebných odpadov

vrátane spätného zasypávania na 70 %. SR na tak v roku 2022 podarilo splniť cieľ opätovného použitia a recyklácie stavebného odpadu a odpadu z demolácie.

Zdroj správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2023

3.5. Znečistenie povrchových a podzemných vôd

V rámci základného monitorovania a prevádzkového monitorovania ako aj monitorovania chránených oblastí boli v roku 2023 zaznamenané viaceré prekročenia stanovených limitov znečistenia. Vo všetkých čiastkových povodiach SR bolo najviac prekročení limitných hodnôt zaznamenaných v ukazovateľoch dusitanový dusík (N-NO₂) a adsorbovateľné organicky viazané halogény (AOX). Nepolárne extrahovateľné látky (UV) boli prekročené v čiastkových povodiach Bodrog, Hornád, Bodva, Dunajec a Poprad.

Veľmi dobrý a dobrý ekologický stav/potenciál útvarov povrchovej vody bol zaznamenaný v 41,30 % z celkového počtu vodných útvarov, čo predstavuje dĺžku 6 353,11 km. Dobrý chemický stav dosahovalo 71,21 % z celkového počtu vodných útvarov, čo predstavuje dĺžku 10 596,30 km.

Monitorovanie chemického stavu podzemnej vody bolo rozdelené na základné monitorovanie, ktoré sa vykonáva 1x za šesť rokov a prevádzkové monitorovanie, ktoré sa vykonáva každoročne. Kvalita podzemných vôd sa v roku 2023 monitorovala v 757 objektoch štátnej hydrologickej siete SHMÚ (vrty a pramene). V roku 2023 sa na 9 objektoch v povodí rieky Slaná vykonal mimoriadny monitoring, vzorky podzemných vôd v týchto objektoch boli odobraté 2-krát nad počet schváleného Dodatku Rámcového programu na rok 2023.

Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu stúpa, avšak len veľmi pomaly. V roku 2005 bolo napojených na verejnú kanalizáciu 56,7 % a v roku 2023 úroveň napojenia dosiahla 71,52 %, čo je oproti predchádzajúcemu roku nárast o 0,52 percentuálneho bodu. Pripojenie obyvateľov na domové ČOV alebo čistenie prírode blízkymi spôsobmi sa zatiaľ nevyhodnocuje.

4. Environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu.

4.1. Významné environmentálne problémy vrátane zdravotných problémov

- *v oblasti zlepšenia kvality vody a pôdy:*
nekoncepčné rozširovanie zastavaných území mimo intravilánu obce
pečatenie pôdy
- *v oblasti ochrany ovzdušia a minimalizácie vplyvov klimatických zmien, vrátane podpory obnoviteľných zdrojov energie:*
zastarané technológie produkujúce nadmerné množstvo znečisťujúcich látok skleníkových plynov
- *v oblasti odstraňovania environmentálnych zaaží a zvýšenie bezpečnosti:*
narastajúci počet Brownfiedov
nedostatočná bezpečnosť pri práci
- *v oblasti racionálneho a udržateľného využívania zdrojov:*
nízka miera zhodnocovania zdrojov

nízky podiel využitia obnoviteľných zdrojov energie

- *v oblasti ochrany a regenerácie prírodného prostredia a krajiny:*
ohrozenie produkčného potenciálu územia
klimatické riziká – sucho, povodne, prízračné dažde, veterné smršte, vznik tepelných ostrovov
- *v oblasti životných podmienok, zdravia človeka a zvierat:*
nevhodné podmienky pre bývanie
nezabezpečený prístup k zariadenia občianskej vybavenosti

4.2. Špecifické problémy naviazané na vystavané prostredie

Pre sídla a okolitú krajinu by mal byť uprednostňovaný rozvoj zástavby smerom dovnútra a ochrana nezastavanej pôdy pred suburbanizáciou. Nekontrolované rozrastanie sídel do voľnej krajiny spôsobuje významný záber pôdy, ktorá má mať primárne produktívnu a ekostabilizačnú funkciu. Vznikajúca sídelná kaša zároveň zvyšuje požiadavky na infraštruktúru, ktorá je často nedostatočná alebo úplne absentuje a jej následná údržba je ekonomicky neudržateľná. Vo vnútri sídel, najmä miest, pritom zostávajú nevyužívané pozemky a stavby, ktoré sú dobre dopravné dostupné, obvykle s vybudovanou základnou infraštruktúrou a v dosahu občianskej vybavenosti.

Dopady zmeny klímy je potrebné riešiť nie len v krajine ale aj v zastavaných oblastiach. V sídlach s veľkým množstvom pevných povrchov často absentujú vodozadržné opatrenia, kvalitná zeleň a ďalšie adaptačné opatrenia zmierňujúce dopady zmeny klímy, ktoré by zároveň skvalitnili verejný priestor. U nových budov či pri rekonštrukciách by mali byť aplikované obnoviteľné zdroje energie a nízkouhlíkové stavebné materiály. Stavebný fond realizovaný pred rokom 2020 má spravidla veľké rezervy v energetickej efektívnosti. Pri jeho modernizácii by sa malo zvýšiť využitie materiállovej a priestorovej recyklácie.

Spoločenská objednávka na environmentálnu udržateľnosť a zdravé životné prostredie sa stále zvyšuje. Opatrenia na ochranu a rozvoj životného prostredia však nie sú vždy postavené na základe komplexnej vedeckej analýzy ekologických javov a často predstavujú len jednotlivé opatrenia bez zásadnejšieho dopadu.

Na úrovni sídel rastie spoločenský dopyt po skvalitnení verejného priestoru. Verejný priestor v našich sídlach často neplní svoje primárne funkcie – komunikačnú, sociálnu a kultúrnu – čo má negatívny dopad na život obyvateľov z hľadiska bezpečnosti, prístupnosti a budovania vzťahu k svojmu mestu či obci. Využitie sídel a kultúrnej krajiny nespĺňa vždy charakteristiku živých a zmiešaných miest s dôrazom na kultúrnu diverzitu i biodiverzitu. Zvlášť problematické sú tzv. „uzavreté komunity“, ktoré treba vnímať ako miesta, kde sa môže rozvinúť segregácia, gentifikácia či getoizácia špecifických skupín v určitých oblastiach.

V prípade verejných stavieb a príslušných priestorov sa nie vždy dostatočne prihliada na fyzické potreby najzraniteľnejších skupín obyvateľstva - detí a seniorov.

Spoločensky je nedoriešená zdieľaná zodpovednosť za súkromné, ale predovšetkým verejné priestory, a to napr. prostredníctvom participatívnych procesov, susedských združení a pod., čo by podporilo sociálnu odolnosť prostredia, respektíve prevenciu negatívnych sociálnych javov.

Budovy je potrebné posudzovať ako súčasť ekosystému, mali by podporovať identitu a autenticitu miesta aj jeho prírodné danosti. Stáva sa, že pri novej výstavbe chýba znalosť o typických lokálnych materiáloch, zaužívaných stavebných technológiách či vzácných kompozíciách. Pričom sú to práve špecifické javy, vzťahy a formy zástavby, ktorých rešpektovanie umožní vhodné začlenenie do zástavby – nová zástavba má udržiavať a zvyšovať hodnotu prostredia, do ktorého vstupuje.

5. Environmentálne aspekty vrátane zdravotných aspektov zistených na medzinárodnej, národnej a inej úrovni, ktoré sú relevantné z hľadiska strategického dokumentu, ako aj to, ako sa zohľadnili počas prípravy strategického dokumentu

Architektúra v rámci Európskych politík

EÚ vyvíja integrovaný prístup zameraný na ľudí k udržateľnému zastavanému prostrediu, kde architektúra zohráva hlavnú úlohu pri navrhovaní budov, verejných priestranstiev a mestského prostredia, ktoré prispievajú ku kvalite života občanov.

Ako sa uvádza v pracovnom pláne rady EÚ pre kultúru na roky 2019 - 2022, architektúra je zjavne prierezová oblasť a mala by sa propagovať ako „disciplína, ktorá zahŕňa správnu rovnováhu medzi kultúrnymi, sociálnymi, hospodárskymi, environmentálnymi a technickými aspektmi v záujme spoločného dobra“.

V rámci Záverov Rady o pracovnom pláne pre kultúru na roky 2019 – 2022, na súdržnosť a kvalitu života má výrazný vplyv medzisektorová spolupráca s ďalšími oblasťami, ako sú vzdelávanie, sociálna starostlivosť, zdravotná starostlivosť, veda a technika a rozvoj regiónov a miest. Osobitná pozornosť by sa mala venovať úlohe kultúry na miestnej úrovni, kvalite architektúry a prostredia na život, ako aj sociálnym inováciám vychádzajúcim z oblasti kultúry, ktoré prispievajú k rozvoju miest a regiónov v celej EÚ.

V rámci tematickej oblasti „Vysokokvalitná architektúra a zastavané prostredie pre všetkých“, je cieľovým výsledkom výmena skúseností a úspešných príbehov, čo pomôže identifikovať najlepšie postupy. Mohli by sa vytvoriť synergie so štrukturálnymi fondmi, mestskou agendou EÚ a novým partnerstvom pre kultúru a kultúrne dedičstvo, ktoré z nej vychádza, ako aj s Agendou OSN 2030 a projektom OECD pre regionálnu produktivitu a kvalitu života založené na kultúre.

Ako sa pripomína v Davoskej deklarácii z roku 2018 s názvom: Vysokokvalitná kultúra výstavby pre Európu (Towards a high-quality Baukultur for Europe) kultúra zohráva centrálnu úlohu v človekom utváranom prostredí (ktoré zahŕňa architektúru, kultúrne dedičstvo, verejné priestory a krajinu). Je potrebné vypracovať inovatívne a inkluzívne procesy zamerané na dosiahnutie a zachovanie kvalitnej architektúry, na základe čoho sa vyvinie integrovaný prístup, ktorý prispeje ku kvalite života všetkých občanov. Dôraz sa bude klásť na architektúru ako disciplínu, ktorá zahŕňa správnu rovnováhu medzi kultúrnymi, sociálnymi, hospodárskymi, environmentálnymi a technickými aspektmi v záujme spoločného dobra. Budú sa analyzovať multidisciplinárne modely správy a modely participatívnej správy, ktoré prispievajú k sociálnej inklúzii a udržateľnému rozvoju jednotlivých štvrtí.

Národné stratégie

Za relevantný strategický dokument majúci podstatný vplyv na tvorbu predmetného materiálu možno považovať uznesenie vlády SR č. 197/2017 Z. z. k návrhu Metodiky a inštitucionálneho rámca tvorby verejných stratégií. Dôležitým krokom v ďalšom postupe je nastavenie projektového riadenia pre jednotlivé fázy tvorby stratégie.

Relevantným dokumentom je taktiež vládou prijatá Stratégia kultúry a kreatívneho priemyslu Slovenskej republiky 2030 (ďalej stratégia KKP 2030), ktorá je projektom Ministerstva kultúry Slovenskej republiky. Jej zámerom je aktuálne sformulovať dlhodobé strategické ciele štátnej kultúrnej politiky s pravidelne aktualizovanými akčnými plánmi a prepojiť tieto ciele s politikami iných rezortov s výhľadom do roku 2030. Stratégia KKP 2030 vychádza z revízie výdavkov na kultúru, ktorú spracoval Inštitút kultúrnej politiky, zo zhodnotenia dátovo podložených výsledkov, z vyhodnotenia stratégie rozvoja kultúry 2014 – 2020, z iných čiastkových stratégií a medzinárodného kontextu.

IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu vrátane zdravia

- 1. Pravdepodobne významné environmentálne vplyvy na životné prostredie a vplyvy na zdravie (primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne aj negatívne).**

Z pohľadu na charakter predkladaného strategického dokumentu je možné predpokladať priame a nepriame vplyvy na obyvateľstvo, prírodné prostredie (vplyvy na horninové prostredie, geologické pomery, podzemné a povrchové vody, pôdu, genofond, biodiverzitu, infraštruktúru...), krajinu a na urbánny komplex a využívanie krajiny.

Pre zhodnotenie pravdepodobne významných environmentálnych vplyvov na životné prostredie a vplyvov na zdravie obyvateľstva sú v nasledujúcej tabuľke uvedené / definované jednotlivé významné zložky životného prostredia. Hodnotenie vplyvov bolo vykonané na úrovni špecifických opatrení strategického dokumentu.

Stupnica vyhodnotenia vplyvov

-3	významný negatívny vplyv
-2	významný negatívny vplyv, zmierniteľný príslušnými opatreniami
-1	mierne negatívny vplyv
0	nulový alebo zanedbateľný vplyv
+1	mierne pozitívny vplyv
+2	pozitívny vplyv
+3	významný pozitívny vplyv
?	pre vyhodnotenie vplyvu nie sú k dispozícii dostatočné údaje / informácie

Cieľ	Názov cieľa	Č. op.	Opatrenie	Rozvoj sídel	Zdravie obyvateľstva	Vzdelávanie	Geológia a geomorfológia	Ovzdušie	Hlukové pomery	Voda	Pôda	Fauna / Flóra	Štruktúra krajiny	Natura 2000 / ochrana prírody	Rekreácia / cestovný ruch	Kultúrne pamiatky / Kultúrna pamäť
1.1.1.1	Zabezpečiť ochranu a rozvoj kultúrnej krajiny Slovenska s cieľom zachovať jej genius loci, historický kontext, regionálne špecifiká a prírodné hodnoty	1.1.1.1.1	Podporiť vznik podrobnejších, lokálne zameraných krajinoplánovacích štúdií, ktoré rešpektujú špecifiká identity územia a nadväzujú na KPŠ na úrovni krajov	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	0
		1.1.1.1.2	Využívať krajinoplánovacie štúdie v rozhodovacích procesoch verejnej správy, najmä rezortov zodpovedných za ochranu prírodných hodnôt, kultúrno-historických hodnôt a udržateľného hospodárskeho využívania krajiny.	3	1	0	0	0	0	0	0	0	3	1	0	0
		1.1.1.1.3	Zabezpečiť súlad procesov a tvorby dát pri pozemkových úpravách a tvorbe územného plánu. Podporiť ich vzájomnú synergiu a podporiť ich vzájomnú efektívnu koordináciu pri využívaní krajiny.	3	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	0	0
		1.1.1.1.4	Odborné výberové kritériá pri zadávaní pozemkových úprav upraviť v zmysle potreby rozvoja územia a potreby životného prostredia.	3	0	0	0	0	0	0	1	0	3	1	0	0
1.1.2	Implementovať efektívne adaptačné a regeneračné opatrenia v krajine s cieľom zvýšiť jej odolnosť voči zmene klímy a zabezpečiť ekologickú stabilitu	1.1.2.1	Zintenzívniť spoluprácu na inštitucionálnej úrovni medzi kľúčovými rezortmi zodpovednými za plánovanie, ochranu a manažment krajiny	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

		1.1.2.2	Zosúladiť legislatívne predpisy tak, aby sa odstránili časové a procesné bariéry pre realizáciu adaptačných a regeneračných opatrení v krajine	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0	0	0	0
		1.1.2.3	Uprednostňovať prírode blízke riešenia pri plánovaní, navrhovaní a výstavbe sídelných štruktúr, dopravnej a technickej infraštruktúry.	0	1	0	0	2	0	2	2	2	0	0	0	0
		1.1.2.4	Podporiť realizáciu adaptačných opatrení v krajine a sídlach prostredníctvom finančných nástrojov, daňových stimulov a zároveň uprednostniť prírode blízke riešenia na ochranu krajiny pred eróziou, povodňami, zosuvmi, suchom a extrémnymi výkyvmi počasia.	0	0	0	0	2	0	2	2	2	0	0	0	0
1.2.1	Zabezpečiť udržateľný rozvoj sídel prostredníctvom efektívneho využívania vnútorných rezerv a zmiernenia negatívnych dopadov suburbanizácie	1.2.1.1	Vypracovať metodiky pre udržateľnú expanziu sídiel a ich vnútorný rozvoj, ktoré budú v podrobnej miere nastavovať aj smerné cieľové hodnoty jednotlivých regulatívov.	3	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		1.2.1.2	Podporiť budovanie kompaktných urbanistických štruktúr s dostupnosťou služieb, pracovných príležitostí a vybavenosti v pešej alebo cyklistickej vzdialenosti.	3	3	1	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0
		1.2.1.3	Zaviesť systematický monitoring rozvoja zastavaného územia a výstavby s cieľom overovať dodržiavanie kapacitných limitov stanovených v územnoplánovacej dokumentácii, aktualizovať digitálny obraz krajiny a minimalizovať stavebné zásahy vo voľnej krajine.	0	0	0	0	0	0	2	2	2	3	0	0	0
		1.2.1.4	Podporiť revitalizáciu a opätovné využitie zanedbaných oblastí v sídlach (tzv. brownfieldov) prostredníctvom zavedenia dotačných mechanizmov na prípravu projektov, odstraňovanie environmentálnych záťaží a infraštruktúrne dobudovanie.	3	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0

		1.2.1.5	Podporovať polycentrický rozvoj sídel a vypracovať metodický dokument určujúci štandardy minimálnej dostupnosti a rozsahu kultúrnej, sociálnej, vzdelávacej a zdravotníckej infraštruktúry podľa veľkosti a typu sídla, ktorý bude slúžiť ako odborný podklad pre spracovateľov ÚPD a nástroje hodnotenia kvality verejnej vybavenosti v území.	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
1.2.2	Zvýšiť životaschopnosť, ekonomickú konkurencieschopnosť a atraktivitu sídel mimo hlavných rozvojových osí	1.2.2.1	Vytvoriť mechanizmy na zlepšenie koordinácie medzi obcami, mikroregiónmi, krajinami a štátom, umožňujúce regiónom efektívne určovať a realizovať priority rozvoja prostredníctvom kvalitnejšieho územného plánovania.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
		1.2.2.2	Zlepšiť dostupnosť dopravnej infraštruktúry a technickej infraštruktúry, vrátane rýchlych železničných spojení a dostupnosti verejnej dopravy, na zvýšenie konektivity menších obcí.	2	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0
		1.2.2.3	Zabezpečiť rozvoj digitálnej, kultúrnej a komunitnej infraštruktúry v malých a stredne veľkých sídlach s cieľom zvýšiť kvalitu života, podporiť miestnu identitu a tvorivosť, zamedziť odlivu produktívnej populácie a zároveň zvýšiť atraktivitu týchto území pre návštevníkov prostredníctvom rozvoja kultúrnych a kreatívnych odvetví.	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
1.3.1	Podporiť implementáciu a monitorovať efektívnosť mitigačných a adaptačných opatrení na zmenu klímy v sídlach	1.3.1.1	Zabezpečiť uplatňovanie environmentálnych kompenzačných opatrení a klimatických kritérií v územnom a stavebnom plánovaní s cieľom neutralizovať dopady výstavby na prírodné prostredie, podporiť klimatickú odolnosť sídel a zlepšiť manažment zelenej a modrej infraštruktúry.	0	2	0	0	1	0	3	2	2	0	1	0	0

1.3.2	Vytvoriť legislatívny a finančný rámec pre cielené riešenie negatívneho stavu segregovaných lokalít, predchádzať vzniku nových a vytvárať dôstojné podmienky pre život všetkých sociálnych skupín v mestskej aj vidieckom prostredí	1.3.2.1	Integrovať nástroje územného plánovania a regionálneho rozvoja do riešení na odstraňovanie segregácie	2	3	1	0	1	0	1	0	0	2	0	0	0
		1.3.2.2	Vypracovať metodické pokyny pre spracovanie ÚPD ako prostriedkom nástrojov územného plánovania efektívne prispieť k odstraňovaniu segregácie, prevencie vzniku vylúčených lokalít a integrácie marginalizovaných skupín.	3	1	1	0	1	0	1	0	0	2	0	0	0
		1.3.2.3	Posilniť kapacity samospráv v oblasti inkluzívneho územného plánovania.	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		1.3.2.4	Vytvoriť manuál mediácie a participácie pre zapájanie segregovaných komunit aj ostatných obyvateľov dotknutých sídel.	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
		1.3.2.5	Vytvoriť systém finančnej podpory komplexnej revitalizácie MRK (tzv. „slum upgrading“ programy), zameraného na zlepšenie verejných priestorov, dostupnosti technickej infraštruktúry.	2	2	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
2.1.1	Zaviesť systémové opatrenia na podporu kvalitnej architektúry, ktorá reflektuje fyzické aj psychologické potreby používateľov a zachováva a zveľaďuje kultúrne a prírodné	2.1.1.1	Pri návrhu a realizácii stavieb klásť zvýšený dôraz na dlhodobú kvalitu výstavby, ktorá reflektuje na funkčnú rozmanitosť, adaptačnú kapacitu a harmonické priestorové vzťahy v území.	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1

	hodnoty prostredia.															
		2.1.1.2	Zahrnúť parameter kvality a odolnosti do verejných politík, verejného obstarávania a rozvojových projektov prostredníctvom príslušných metodických usmernení.	2	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
		2.1.1.3	Zvýšiť kvalitu výstavby v rurálnych oblastiach vytvorením systému vzdelávania pre samosprávy, projektantov a stavebníkov zameraného na udržateľný rozvoj, zachovanie identity vidieckych sídiel a tvorbu architektúry rešpektujúcej miestne kultúrne a prírodné hodnoty.	1	2	2	0	1	0	1	1	1	2	0	1	1
2.1.2	Prioritizovať regeneráciu, predlžovanie životnosti a opätovné využívanie existujúceho stavebného fondu pred búraním a novou výstavbou.	2.1.2.1	Prijať legislatívne, finančné a daňové opatrenia zvyhodňujúce rekonštrukcie a adaptácie existujúcich stavieb pred novou výstavbou, vrátane úprav stavebných a územnoplánovacích procesov zjednodušujúcich zmeny funkčného využitia stavieb.	2	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	2	3
		2.1.2.2	Upraviť technické predpisy (svetlotechnika, statická doprava, požiarne a hygienické predpisy) tak, aby zvyšovali možnosti adaptácie budov bez neúmerňných nákladov pri zachovaní požiadaviek na zdravé a bezpečné prostredie.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0

2.1.3	Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na ich životný cyklus, energetickú efektívnosť, redukciu emisií skleníkových plynov a na kvalitu vnútorného prostredia.	2.1.3.1	Implementovať požiadavky smernice EPBD 4 a prijať národnú stratégiu dekarbonizácie stavebného fondu pre nové aj renovované budovy do roku 2028 (verejný sektor), resp. 2030 (privátny sektor).	0	2	0	0	3	0	2	1	0	0	0	0	0
		2.1.3.2	Vykonať audit všetkých relevantných právnych a technických predpisov, ktoré stanovujú kvalitatívne požiadavky na energetickú hospodárnosť, vnútorné prostredie a materiálovú skladbu budov s aktuálnymi požiadavkami zohľadňujúcimi zmenu klímy.	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
		2.1.3.3	Zaviesť monitoring kvality počas životného cyklu budov.	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.2.1	Zlepšiť dostupnosť, prístupnosť a prepojenosť verejných priestorov s dôrazom na ich estetiku, funkčnosť a bezpečnosť	2.2.1.1	Vypracovať lokálne manuály pre navrhovanie, adaptáciu a správu verejných priestorov, ktorá zabezpečí ich všeobecnú prístupnosť, estetickú kvalitu, klimatickú odolnosť a dlhodobú udržateľnosť.	2	2	1	0	1	0	1	1	1	0	0	1	0
2.2.2	Kultivovať verejné priestory prostredníctvom vizuálneho umenia, umeleckých intervencií a kultúrnych projektov	2.2.2.1	Umožniť inštitúciám a orgánom verejnej moci formou oprávnených výdavkov vyčleniť časť investičných prostriedkov na obstaranie umeleckých diel aj nad rámec zákonom požadovaného rozsahu (zákon. č. 25/2025 Z.z.); ich obstaranie zabezpečiť formou súťaže.	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
		2.2.2.2	Vytvoriť systém ochrany, dokumentovania a odbornej obnovy existujúcich umeleckých diel vo verejnom priestore.	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2

		2.2.2.3	Zveľadiť verejné priestranstvá aj prostredníctvom diel úžitkového umenia, inovatívnych dizajnerských produktov, umeleckých inštalácií a multižánrových umeleckých projektov, do ktorých sa aktívne zapája verejnosť.	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
2.3.1	Zvýšiť dostupnosť, kvalitu a flexibilitu bývania	2.3.1.1	Podporiť rozvoj dostupného bývania prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev (PPP), ktoré umožnia rozvoj nájomného bývania aj obnovu existujúceho bytového fondu z hľadiska kvality a energetickej efektívnosti.	2	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
		2.3.1.2	Zakotviť v legislatíve podporu alternatívnych foriem financovania výstavby/prestavby/údržby bytového fondu napríklad kolektívnu výstavbu (tzv. Baugruppe) alebo bytové družstvá	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2.3.1.3	Podporovať flexibilitu a diverzitu typológie najmä pri nájomnom bývaní, napríklad budovaním rozmanitejších bytových jednotiek pre rôzne typy používateľov, využívaním zdieľaných priestorov, čo umožní znižovať výmeru samotných bytových jednotiek alebo ich spájanie do väčších celkov. Nastaviť dotácie z ŠFRB tak, aby reflektovali tieto princípy.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2.3.1.4	Zaviesť daňové zvýhodnenia a ďalšie finančné nástroje pre developerov a vlastníkov, ktorí poskytujú cenovo dostupné nájomné bývanie a bývanie pre ohrozené skupiny.	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2.3.1.5	Zvýšiť flexibilitu funkčnej regulácie v územných plánoch uprednostnením vymedzenia neprípustných funkcií pred prísne požadovanými, čím sa uľahčí adaptácia nevyužívaných budov a podpora funkčne zmiešaných štvrtí s prevahou bývania.	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2

		2.3.1.6	Podpora výstavby bývania v dosahu verejnej dopravnej infraštruktúry	3	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3.2	Zaviest podporné opatrenia na odstránenie subštandardných a neadekvátnych podmienok bývania najmä v segregovaných komunitách	2.3.2.1	Zabezpečiť ciele investície do rekonštrukcie a infraštruktúrneho vybavenia v existujúcich lokalitách s nevyhovujúcimi podmienkami bývania.	3	2	2	0	2	0	1	1	0	1	0	0	0
		2.3.2.2	Podporiť integrované projekty bývania, ktoré kombinujú dostupné bývanie s komunitnými službami, vzdelávacími a zamestnaneckými príležitosťami.	3	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2.3.2.3	Na základe dobrej praxe rozvíjať partnerstvá verejného a súkromného sektora (PPP) pri realizácii projektov sociálneho bývania a infraštruktúrneho rozvoja, čím sa zvýši efektivita investícií a urýchli odstraňovanie nevyhovujúcich podmienok bývania.	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		2.3.2.4	Iniciovať zmeny vo výzvach na poskytovanie dotácií, ktoré budú zohľadňovať špecifické potreby segregovaných komunít a zraniteľných skupín obyvateľstva (napr. nízkoprahové dotácie z ŠFRB, SAŽP a iných fondov).	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.3.3	Identifikovať a adresovať výzvy spojené so starnutím a technickou opotrebovanosťou domov a bytov, najmä bytového fondu v panelových domoch	2.3.3.1	Zvýšiť dostupnosť a efektívne čerpanie podporných fondov a úverov na komplexnú rekonštrukciu a zlepšenie energetickej hospodárnosti bytových domov.	1	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0

		2.3.3.2	Vypracovať národnú stratégiu na postupnú hĺbkovú revitalizáciu alebo nahradenie panelových domov a sídlisk vzhľadom na ich končiacu životnosť.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
		2.3.3.3	Odstrániť legislatívne, technické a územnoplánovacie bariéry pre transformáciu nevyužívaných nebytových budov na bytové budovy, zariadenia prechodného ubytovania a inovatívne formy bývania (co-housing, prepojenie bývania s prácou a pod.).	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1
2.4.1	Zvyšovať efektívnosť systému ochrany, financovania využívania architektonického kultúrneho dedičstva	2.4.1.1	Zefektívniť systém ochrany architektonického kultúrneho dedičstva prostredníctvom koordinácie medzi štátnymi, regionálnymi a miestnymi inštitúciami a zabezpečením systémovej finančnej podpory.	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
		2.4.1.2	Vybudovať mechanizmy na metodickú podporu majiteľov pamiatok prostredníctvom príručiek a poradenstva, ktoré im pomôžu sa orientovať v procese obnovy pamiatkovo chránených objektov.	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
		2.4.1.3	Aktívne integrovať architektonické kultúrne dedičstvo do rozvojových stratégií regiónov a miest ako nástroj miestnej identity, ekonomickej transformácie a kvalitného životného prostredia, najmä prostredníctvom podpory kultúrneho turizmu, kreatívnych odvetví a komunitného využitia pamiatok.	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3

		2.4.1.4	Podporiť vzdelávanie v tradičných remeslách a odbornú prípravu pre prácu s historickými materiálmi a technológiami.	2	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
		2.4.1.5	Podporiť vznik a rozvoj sociálnych podnikov, remeselných dielní a miestnych iniciatív, ktoré využívajú tradičné stavebné technológie pri obnove kultúrneho dedičstva a zároveň vytvárajú pracovné miesta a podporujú miestnu ekonomiku.	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
		2.4.1.6	Podporiť ochranu a rozvoj charakteristických oblastí kultúrnej krajiny a historické krajinné štruktúry	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	2	1
2.4.2	Zlepšiť podmienky pre adaptáciu historických budov na súčasné funkčné potreby zahŕňajúcu industriálnu architektúru a modernú architektúru druhej polovice 20. storočia	2.4.2.1	Vytvoriť lokálne stratégie na revitalizáciu historických centier a integráciu nevyužívaných pamiatok do života miest a obcí s ohľadom na vhodný funkčný mix bývania, vybavenosti a pracovných príležitostí.	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3
		2.4.2.2	Revitalizovať a adaptovať nevyužívané historické a industriálne objekty na nové účely, pričom špeciálnu pozornosť venovať kultúrnym, vzdelávacím a komunitným priestorom.	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
		2.4.2.3	Zjednodušiť obnovu a adaptáciu historických budov odstránením procesných bariér a zavedením systematického poradenstva.	3	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
3.1.1	Zabezpečiť strategické riadenie a rozvoj architektonickej kvality prostredníctvom koordinácie a podpory odborných kapacít vo verejnej správe.	3.1.1.1	Koordinovať architektonickú politiku na úrovni štátu, monitorovať jej implementáciu a delegovať úlohy.	2	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1

		3.1.1.2	Posilniť postavenie a podporiť aktívnu účasť mestských a krajských architektov a poradných orgánov v procesoch územného plánovania, výstavby a verejného obstarávania.	3	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2
3.1.2	Posilniť význam participatívnych procesov pri rozhodovaní samospráv o rozvojových projektoch	3.1.2.1	Zaviesť povinné konzultácie s verejnosťou pri strategických rozvojových projektoch financovaných z verejných zdrojov a zabezpečiť zapájanie verejnosti do prípravy územných plánov (nad rámec súčasného zákona) a krajinoplánovacích štúdií na úrovni regiónov, miest a obcí (aspoň konzultácia s verejnosťou). Podporiť aj ďalšie formy participatívnych procesov, vrátane participatívnych rozpočtov na úrovni samospráv.	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3.1.2.2	Vytvoriť systém podpory pre participatívne oddelenia na úrovni samospráv a posilniť vzdelávanie pracovníkov verejnej správy v oblasti efektívneho využívania participatívnych procesov.	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.1.3	Podporiť širšie využívanie súťaží návrhov pri príprave stavieb financovaných z verejných zdrojov a zabezpečiť ich efektívnu realizáciu prostredníctvom legislatívnych, metodických a finančných opatrení.	3.1.3.1	Identifikovať a odstrániť zákonné a metodické bariéry, ktoré bránia vyhlasovaniu architektonických, urbanistických a krajinárskych súťaží.	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

		3.1.3.2	<i>Vyčleniť prostriedky zo štrukturálnych a rozvojových fondov na výzvy na usporiadanie súťaží návrhov v rámci "zásobníka projektov integrovaných územných investícií", ktoré umožnia rýchle spracovanie a realizáciu kvalitných návrhov.</i>	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
3.2.1	Podporovať a rozvíjať výchovu a vzdelávanie v oblasti architektúry, urbanizmu, územného plánovania, krajinnej architektúry, ochrany kultúrneho dedičstva a kvality prostredia na všetkých stupňoch škôl.	3.2.1.1	<i>Vhodným spôsobom začleniť vzdelávanie o architektúre, urbanizme, územnom plánovaní, krajinnej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva do osnov základných a stredných škôl napr. v rámci matematiky, jazyka, dejepisu, výtvarnej výchovy, občianskej náuky, estetiky a pod.</i>	1	1	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
		3.2.1.2	<i>Analyzovať možnosti uplatnenia absolventov študijných odborov architektúra, urbanizmus a príbuzných disciplín v projekčnej praxi a vo verejnej správe s cieľom identifikovať bariéry a navrhnúť motivačné opatrenia na udržanie odborníkov v sektore a v krajine.</i>	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.2.2	Zaviesť systematické a dostupné ďalšie vzdelávanie pre odborníkov v architektúre, urbanizme, stavebníctve, územnom plánovaní, krajinnej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva, ako aj pre pracovníkov verejnej správy, v spolupráci s profesijnými komorami, akademickými inštitúciami a odbornými	3.2.2.1	<i>V spolupráci s profesijnými komorami, akademickým sektorom a odbornými organizáciami rozvinúť systém certifikovaných školení, kurzov a mentoringových programov pre odborníkov a zamestnancov verejnej správy v kľúčových oblastiach ako je digitalizácia, udržateľnosť, ochrana kultúrneho dedičstva a pod..</i>	1	0	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1

	organizáciami																
		3.2.2.2	Podporiť organizáciu odborných konferencií, workshopov a seminárov s dôrazom na medzinárodnú výmenu poznatkov a skúseností v kľúčových oblastiach (architektúra, urbanizmus, územné plánovanie, stavebníctvo, krajinná architektúra, ochrana dedičstva).	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3.2.2.3	Zaviesť mentoringové programy spájajúce skúsených odborníkov s mladšími profesionálmi s cieľom odovzdávať praktické skúsenosti a posilniť kontinuitu v odbore.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.3.1	Zvýšiť informovanosť a záujem verejnosti o architektúru, urbanizmus, krajinnú architektúru, územné plánovanie, ochranu kultúrneho dedičstva a životné prostredie	3.3.1.1	Podporiť a rozvíjať vzdelávacie kampane, workshopy a mediálne iniciatívy, ktoré poskytnú širokej verejnosti prehľad o zásadách urbanizmu, územného plánovania a význame architektúry a kultúrneho dedičstva.	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
		3.3.1.2	Zvýšiť zastúpenie tém o architektúre, urbanizme, krajinskej architektúre a životnom prostredí v médiách prostredníctvom dokumentárnych filmov, podcastov, verejných diskusií a reportáží s dôrazom na príklady dobrej praxe a ich spoločenský význam.	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
		3.3.1.3	Podporiť organizáciu architektonických festivalov, výstav a konferencií s cieľom popularizácie týchto tém a posilnenia verejného diskurzu o kvalite verejného	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	

			<i>priestoru medzi odbornou a laickou verejnosťou.</i>														
		3.3.1.4	<i>Zvýšiť prestíž architektonickej profesie podporou etablovaných architektonických cien na národnej úrovni, ich medializáciou a prezentáciou tvorcov, čím sa zviditeľnia kvalitné riešenia a inšpiratívne prístupy.</i>	2	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		3.3.1.5	<i>Zabezpečiť dostupnosť laických sprievodcov, interaktívnych platforiem a nástrojov, ktoré uľahčia verejnosti orientáciu v urbanistických a architektonických procesoch a podporia ich aktívne zapojenie.</i>	1	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	
3.3.2	Založiť špecializovanú inštitúciu pre výskum, dokumentáciu, popularizáciu a prezentáciu architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry.	3.3.2.1	<i>Založiť a systematicky financovať inštitúciu zameranú na výskum, dokumentáciu a popularizáciu slovenskej architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry ako aj na spoluprácu s partnerskými inštitúciami v zahraničí.</i>	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	
		3.3.2.2	<i>Legislatívne ukotviť úlohu a kompetencie inštitúcie v rámci národnej aj medzinárodnej kultúrnej a vedecko-výskumnej infraštruktúry.</i>	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4.1.1	Zaviesť digitálne nástroje a automatizované procesy do územného plánovania a výstavby s cieľom zefektívniť plánovacie a povoľovacie procesy, zvýšiť transparentnosť a podporiť udržateľný rozvoj sídel	4.1.1.1	<i>Vytvoriť jednotný Digitálny obraz krajiny, ktorý integruje údaje o území, infraštruktúre, životnom prostredí a majetkových vzťahoch s cieľom podporiť kvalifikované a efektívne plánovanie rozvoja územia.</i>	3	0	1	0	1	0	1	1	1	2	0	0	0	

		4.1.1.2	Podporovať implementáciu smart riešení v mestách, ako sú inteligentné riadenie dopravy, prepojenie verejných služieb s digitálnymi technológiami a efektívne spravovanie mestských systémov.	2	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
		4.1.1.3	Zaviesť digitálne nástroje do územného plánovania, výstavby a verejného obstarávania, GIS, BIM a algoritmické riešenia využívajúce umelú inteligenciu a vytvorenie automatizovaných nástrojov na analýzy a vyhodnocovanie.	2	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
4.1.2	Podporiť inovácie v architektúre, urbanizme a stavebníctve a zabezpečiť efektívny prenos výsledkov výskumu do praxe a legislatívy s cieľom zlepšiť kvalitu výstavby, udržateľnosť a efektívnosť plánovacích procesov	4.1.2.1	Podporovať výskum v oblasti udržateľnej výstavby, vrátane inovácií v cirkulárnej ekonomike stavebníctva a vývoja ekologických a inteligentných stavebných materiálov. Aktualizovať technické a právne predpisy s cieľom zohľadniť tieto inovácie, napríklad lepšie využiť drevostavby, prefabrikáciu, recykláciu či 3D tlač.	1	0	2	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0
		4.1.2.2	Vytvoriť a podporovať grantové programy a experimentálne zóny na realizáciu prototypov inovatívnych riešení a prípadových štúdií.	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

V etape prípravy a spracovania správy o hodnotení pre navrhovaný strategický dokument bolo možné identifikovať predpokladané vplyvy navrhovaného strategického dokumentu na obyvateľstvo a zdravie a jednotlivé zložky životného prostredia do takej podrobnosti, akú strategický dokument vzťahujúcim sa na územie SR poskytuje. Primerane charakteru strategického dokumentu, jeho strategických cieľov a odporúčaných riešení boli identifikované primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne a negatívne vplyvy strategického dokumentu uvedené v časti IV. kap. 1.1 a kap.1.2.

Konštatujeme že významné negatívne vplyvy na obyvateľstvo (zdravie) a jednotlivé zložky životného prostredia neboli identifikované.

1.1. Primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne a negatívne vplyvy strategického dokumentu

V záujme riešenia potrieb a dosiahnutia špecifických cieľov stanovených pre oblasť architektúry a územného plánovania vo vzťahu k zabezpečeniu udržateľnému prostrediu bude potrebné podporovať iba projekty šetrné k životnému prostrediu, najmä vo vzťahu k rozvoju sídel a zdravia obyvateľov.

Jednotlivé projekty v rámci špecifických cieľov budú podliehať posudzovaniu podľa zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

V nasledujúcom prehľade sú vyhodnotené primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne a negatívne vplyvy navrhovaného strategického dokumentu.

Primárne vplyvy

Realizácia strategického dokumentu bude primárne prispievať k zlepšeniu rozvoja sídiel, vzdelávania a stavu jednotlivých zložiek životného prostredia vrátane zdravia obyvateľstva.

Všetky navrhované opatrenia v hodnotenom strategickom dokumente majú primárne pozitívne vplyvy na ochranu životného prostredia a zdravia, sociálno-ekonomický rozvoj sídiel a zlepšenie pripravenosti miest a obcí na riešenie environmentálnych výziev.

Primárne pozitívne vplyvy realizácie strategického dokumentu na trvalo udržateľný rozvoj sídel budú predovšetkým dôsledkom:

- spracovania a využívania podrobnejších krajinoplánovacích štúdií v rozhodovacích procesoch verejnej správy,
- podpory budovania metodík pre udržateľnú expanziu sídel,
- budovania kompaktných urbanistických štruktúr,
- integrácii nástrojov územného plánovania a regionálneho rozvoja do riešení na odstraňovanie segregácie,
- podpory výstavby v dosahu verejnej dopravnej infraštruktúry,
- zlepšovania energetickej účinnosti budov.

Primárne pozitívne vplyvy v oblasti vzdelávania budú predovšetkým dôsledkom:

- zavedenia vzdelávania v oblasti architektúry, urbanizmu, krajinej architektúry ochrane kultúrneho dedičstva na všetkých stupňoch škôl,
- podpory systematického a kontinuálneho vzdelávania odborných pracovníkov,
- aktivít podporujúcich výmenu medzinárodných skúseností a poznatkov v kľúčových oblastiach.

Z pohľadu strategického dokumentu neboli identifikované významné negatívne vplyvy na celistvosť a predmet ochrany území Natura 2000 a navrhovaný strategický dokument je prijateľný.

Sekundárne vplyvy

Z pohľadu strategického dokumentu predpokladáme, že sa budú prejavovať pozitívne sekundárne vplyvy, a to najmä na rozvoji sídiel, zdravie obyvateľov a štruktúru krajiny. Nepriamo budú ovplyvnené aj jednotlivé zložky životného prostredia ako ovzdušie, vody a pôdy.

Realizácia navrhovaných opatrení v hodnotenom strategickom dokumente môže predstavovať nasledovné sekundárne vplyvy:

Zlepšenie miestnej ekonomiky

Realizácia opatrení na zlepšenie energetickej efektívnosti, ako aj zavádzanie prvkov modro-zelenej infraštruktúry, podpora vzniku sociálnych podnikov a remeselných dielní môže prilákať nové investície a vytvoriť pracovné príležitosti v oblasti zelených technológií a stavebníctva.

Zlepšenie sociálnej súdržnosti a dlhodobej stability sídiel

Zlepšenie kvality verejných priestorov v mestách môže viesť k zlepšeniu komunitného života a pocitu spolupatričnosti medzi obyvateľmi. Opatrenia na zlepšenie dostupnosti bývania a flexibility bývania, pomáhajú vytrvávajú sociálne zmiešané štvrte a predchádzať priestorovej segregácii.

Zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt krajiny

Podpora kompaktných sídiel, predchádzanie suburbanizácii vedie k podpore a rozvoju hodnôt nezasatavaného územia, zachovaniu kvalitnej poľnohospodárskej pôdy, podpore biodiverzity.

Kumulatívne a synergické vplyvy

Kumulatívne a synergické vplyvy vyplývajúce s realizácie jednotlivých strategických cieľov a opatrení navrhovaných v rámci hodnoteného strategického dokumentu budú predovšetkým pozitívneho charakteru. Celkovo sa prejavia na zlepšení kvality životného prostredia a zdravia obyvateľstva následkom zvýšenia klimatekovej odolnosti sídiel, zlepšovania podmienok a dostupnosti bývania pre všetky vekové skupiny, obmedzenia výstavby monofunkčných štruktúr.

K dosiahnutiu čo najlepších výsledkov je optimálna kumulácia a synergická realizácia čo najväčšieho počtu riešení navrhovaných v rámci APS, ktoré svojim spolupôsobením zabezpečia čo najoptimálnejšie podmienky pre adaptabilitu životného prostredia na meniace sa klimatické podmienky.

Krátkodobé vplyvy

Po schválení strategického dokumentu vládou SR krátkodobom horizonte prejaví jeho vplyv predovšetkým implementáciou navrhovaných opatrení.

Samotný dokument môže zvýšiť informovanosť verejnosti, miestnych samospráv a štátnych orgánov a iných relevantných inštitúcií pôsobiacich v oblasti architektúry a územného plánovania. Zvyšovanie povedomia spoločnosti v oblasti architektúry prehĺbuje vzťah obyvateľov k ich okoliu a podporuje dopyt po kvalitných riešeniach.

Krátkodobé aktivity vyplývajúce z hodnoteného strategického dokumentu zahŕňajú napríklad vypracovanie metodických postupov, medzirezortných pracovných skupín, realizácia workshopov, seminárov a konferencií, spracovanie manuálov mediácie a participácie. Podpora spolupráce a partnerstiev medzi rôznymi aktérmi, vrátane samospráv, občianskej spoločnosti a výskumných organizácií.

Dôležité je monitorovať a vyhodnocovať výsledky jednotlivých opatrení a prispôbovať v aktuálnom čase a na základe výsledkov.

Strednodobé vplyvy

Strednodobé vplyvy APS sa prejavia v horizonte niekoľkých rokov od implementácie dokumentu. Predpokladá sa pravidelné vyhodnocovanie plnenia opatrení, ktoré sú uvedené v strategickom dokumente. Pri splnení navrhnutých opatrení sa predpokladá už v strednodobom horizonte pozitívny vplyv strategického dokumentu na životné prostredie vrátane zdravia.

Počas tohto obdobia môžu byť dosiahnuté nasledovné vplyvy:

- vypracovanie národnej stratégie revitalizácie alebo nahradenia panelových sídlisk,
- zavedenie finančných nástrojov pre podporu cenovo dostupného bývania a bývania pre ohrozené skupiny,
- úprava technických predpisov pre možnosti lepšej adaptácie budov,
- zavedenie monitoringu kvality počas životného cyklu budov.

Dlhodobé vplyvy

V dlhodobom horizonte predstavuje strategický dokument pozitívny smer v oblasti architektúry, územného plánovania. Navrhovaný dokument podporuje rozvoj environmentálne udržateľných sídiel a krajiny, dlhodobá široká spoločenská osвета a vnímanie architektúry ako hodnoty vytvára dopyt po kvalitnom životnom prostredí.

Trvalé vplyvy

Po realizácii a naplnení špecifických cieľov strategického dokumentu bude na dostatočnej úrovni zabezpečená podpora architektúry a územného plánovania, zatriktívnenie profesií v tejto oblasti. Taktiež dôjde k zlepšeniu a zefektívneniu verejnej správy, zlepšením postavenia mestských a krajských architektov a poradných orgánov v procesoch územného plánovania, výstavby a verejného obstarávania.

Dočasné vplyvy

Pri realizácii činností / cieľov strategického dokumentu sa prejavia dočasné vplyvy hlavne v oblasti zvýšených investícií.

Pozitívne vplyvy

Za pozitívne vplyvy strategického dokumentu môžeme považovať:

- APS prispeje k zlepšeniu kvality života v mestách a obciach, zvýšeniu konkurencie schopnosti malých obcí,
- vytvorenie systému vzdelávania pre samosprávy, projektantov a stavebníkov zameraného na udržateľný rozvoj, zachovanie identity vidieckych sídiel a tvorbu architektúry rešpektujúcej miestne kultúrne a prírodné hodnoty,
- zlepšenie podmienok kvality a dostupnosti bývania pre všetky skupiny obyvateľov,
- zlepšenie podmienok pre segregované lokality a predchádzanie vzniku nových,
- navrhovanie, adaptáciu a správu verejných priestorov, ktorá zabezpečí ich všeobecnú prístupnosť, estetickú kvalitu, klimatickú odolnosť a dlhodobú udržateľnosť,
- vytvorenie jednotného nástroja Digitálneho obrazu krajiny, ktorý integruje údaje o území, infraštruktúre, životnom prostredí a majetkových vzťahoch s cieľom podporiť kvalifikované a efektívne plánovanie rozvoja územia.

Negatívne vplyvy

V súvislosti so strategickým dokumentom sa významné negatívne vplyvy nepredpokladajú.

1.2. Prijateľnosť činností pre dotknuté sídla

Oznámenie o strategickom dokumente s názvom „Architektonická politika Slovenska“, bolo predložené príslušným dotknutým subjektom. Ich pripomienky boli zapracované do tejto správy o hodnotení.

Vyhodnotenie pripomienok k Oznámeniu o strategickom dokumente: „Architektonická politika Slovenska“, vyplývajúcich zo stanovísk účastníkov procesu posudzovania je prehľadne uvádzané v prílohe č.1.

V. Navrhované opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie

1. Opatrenia na odvrátenie, zníženie alebo zmiernenie prípadných významných negatívnych vplyvov na životné prostredie vrátane zdravia, ktoré by mohli vyplývať z realizácie strategického dokumentu.

Realizáciou, resp. uplatňovaním jednotlivých cieľov a opatrení APS predpokladáme pozitívne vplyvy na životné prostredie vrátane zdravia. Konkrétne opatrenia na prevenciu, elimináciu, minimalizáciu a kompenzáciu vplyvov na životné prostredie a zdravie budú riešené na nižšej úrovni, resp. budú súčasťou jednotlivých projektov v rámci procesu EIA a technických možností.

Negatívne vplyvy sa nepredpokladajú.

VI. Dôvody výberu zvažovaných alternatív zohľadňujúcich ciele a geografický rozmer strategického dokumentu a opis toho, ako bolo vykonané vyhodnotenie vrátane ťažkostí s poskytovaním potrebných informácií, ako napr. technické nedostatky alebo neurčitosti

1. Uvažované variantné riešenia zohľadňujúce ciele a geografický rozmer strategického dokumentu

Predložená správa o hodnotení strategického dokumentu je posudzovaná v jednom variante a vo variante nulovom, tie je možné charakterizovať nasledovne:

Nulový variant – stav, ktorý by nastal, ak by sa strategický dokument nerealizoval.

Navrhovaný variant – posudzovaný v tejto správe o hodnotení.

Pre výber optimálneho variantu strategického dokumentu sa stanovili nasledovné kritéria:

- Vplyv na obyvateľstvo – zdravie, vzdelanie
- Vplyvy na prírodné prostredie – vplyvy na jednotlivé zložky životného prostredia
- vplyvy na štruktúru krajiny
- vplyvy na rozvoj sídiel.

1.1. Porovnanie variantov

Nulový variant

V prípade, že by nedošlo k schváleniu strategického dokumentu môžeme očakávať nasledovné dopady:

- ak by sa hodnotený strategický dokument nespracoval, neprijal a následne nerealizoval, oblasť architektúry a urbanizmu na Slovensku by trpela naďalej mnohými nedostatkami, ktoré negatívne ovplyvňujú kvalitu vystavaného prostredia a môžu mať nepriaznivý dopad na hospodársky rast, sociálne začlenenie, odolnosť voči zmene klímy a kultúrnu dynamiku,
- naďalej by ostali zaužívané nevhodné a komplikované administratívne procesy, nedostatočne by sa zohľadňovali lokálne špecifiká, absentoval by multidisciplinárny prístup a nedostatočná participácia verejnosti,
- problematikou architektúry a urbanizmu by sa naďalej zaoberali iba slabé strategické plány, ktoré nevychádzajú z analýz miestnych podmienok, čo prispieva k rastu konfliktov o využitie verejných zdrojov,
- estetické a kultúrne aspekty vystavaného prostredia by ostali naďalej podhodnotené. Výstavba by bola vo forme monotónnych a uniformných stavieb, ktoré postrádajú akýkoľvek odkaz na lokálnu identitu a kultúrne tradície. Takéto prostredie oslabuje emocionálnu väzbu obyvateľov k miestam, čo má negatívny dopad na kvalitu života a sociálnu kohéziu v komunite. Zanedbávanie estetických a kultúrnych prvkov taktiež prispieva k strate historického a kultúrneho dedičstva, čím sa znižuje atraktivita miest pre turistov aj rezidentov. Okrem toho sa prehlbujú problémy nehospodárneho využívania zdrojov, kde je prioritou nízka cena namiesto dlhodobej

hodnoty
a udržateľnosti.

1.2. Zdôvodnenie návrhu optimálneho variantu

Pri komplexnom porovnaní s nulovým variantom konštatujeme, že posudzovaný strategický dokument s celoštátnym dosahom je oproti nulovému variantu vhodnejším variantom nakoľko prináša environmentálne, ekonomické a sociálne kultúrne prínosy.

Environmentálne prínosy: Adaptácia na klimatické zmeny, ochrana prírodných zdrojov, podpora energetickej efektívnosti a nízkouhlíkových technológií, ochrana zelenej infraštruktúry najmä v zastavanom prostredí, znižovanie stavebného odpadu a podpora cirkulárnej ekonomiky, adaptácia na zmeny klímy, podporuje urbanistické a architektonické riešenia, ktoré zvyšujú klimatickú odolnosť.

Ekonomické prínosy: Zlepšenie efektivity stavebných procesov, vytvorenie pracovných miest v stavebnom a kreatívnom sektore, zvýšenie trhovej hodnoty nehnuteľnosti či atraktivity lokality, podpora inovácií výstavby a plánovania a využitia finančných prostriedkov, najmä eurofondov, energeticky efektívne a šetrné riešenia k životnému prostrediu, zvýšenie atraktivity pre turistický ruch, podpora ekonomickej stability voči urbanizačným trendom či zmenám v demografii.

Sociálne a kultúrne prínosy: Zvýšenie kvality života, ochrana kultúrneho dedičstva, posilnenie národnej identity, podpora interakcie medzi komunitami, podpora sociálnej inklúzie, vzdelávanie a zvýšenie povedomia o architektúre, revitalizácia zanedbaného vystavaného prostredia je prevenciou sociálneho vylúčenia, upevnenie kultúrnych hodnôt prostredníctvom verejného priestoru.

Na základe komplexného posúdenia vplyvov činnosti na životné prostredie z pohľadu strategického dokumentu s celoštátnym dosahom považujeme navrhovaný variant za environmentálne prijateľný a realizovateľný.

2. Nedostatky a neurčitosti v poznatkoch, ktoré sa vyskytli pri spracovaní správy o hodnotení

Vo vzťahu k stupňu posudzovaného strategického dokumentu APS sa v procese posudzovania vyskytujú neurčitosti, najmä z dôvodu nedostatku vstupných informácií súvisiacich s očakávanými vplyvmi na životné prostredie, ktoré budú k dispozícii až v ďalších etapách prípravy konkrétnych špecifických cieľov strategického dokumentu a budú riešené v rámci hodnotenia vplyvov navrhovaných činností, resp. zmeny činnosti podľa prílohy č. 8a zákona NR SR č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Komplexne hodnotené vplyvy sa nachádzajú v kap. IV., kde boli vyhodnotené primárne, sekundárne, kumulatívne, synergické, krátkodobé, strednodobé, dlhodobé, trvalé, dočasné, pozitívne a negatívne vplyvy zmeny strategického dokumentu.

VII. Návrh monitorovania environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie

Účelom monitorovacieho systému APS je monitorovať, či sú dosahované stanovené výstupy a či sa plnia výsledkové ukazovatele. Komplexný a efektívny monitorovací systém je dôležitý nielen pre sledovanie procesu vykonávania a implementácie politiky, ale je aj základom pre úspešné hodnotenie.

Monitorovací systém APS pozostáva zo zberu údajov pre jednotlivé oblasti:

Krajina – počet vypracovaných manuálov a metodík, percentuálny pokles segregovaných a ohrozených lokalít, počet vyškolených pracovníkov, objem alokovaných prostriedkov a miera čerpania, dotácií na plnenie jednotlivých opatrení, počet realizovaných projektov v rámci jednotlivých opatrení, počet spracovaných krajinoplánovacích štúdií, počet územných plánov obcí, ktoré použili vypracované metodiky a štúdie.

Budovy a miesta – počet vypracovaných manuálov a metodík, počet vyškolených pracovníkov, počet revidovaných a aktualizovaných predpisov, počet nových umeleckých diel, počet verejných súťaží na umelecké diela, počet nových alebo obnovených bytových jednotiek, počet realizovaných projektov typu Baugruppe a bytových družstiev, auditom potvrdené predĺženie životnosti objektov, merateľné zníženie spotreby energie a uhlíkovej stopy, počet obcí, ktoré upravujú svoje územné plány tak, aby umožnili konverziu nebytových priestorov na bývanie, počet zrealizovaných projektov konverzie nevyužívaných budov na bývanie.

Spoločnosť a architektúra – počet participovaných procesov pre jednotlivé strategické dokumenty, počet súťaží návrh realizovaných vo verejných inštitúciách, počet výziev, ktoré umožňujú financovanie architektonickej súťaže ako oprávneného výdavku, počet vzdelávacích modulov, počet účastníkov vzdelávaní.

Výskum a inovácie - počet miest so zavedenými smart technológiami, počet územných plánov a projektov spracovaných digitálnymi nástrojmi, počet úradov využívajúcich digitalizované procesy, počet aktualizovaných technických predpisov, podiel stavebných projektov využívajúcich inovatívne technológie.

Samotným monitorovaním APS ako novej stratégie sa zaoberá aj jedno z navrhovaných opatrení č. 3.1.1.1. *Koordinovať architektonickú politiku na úrovni štátu, monitorovať jej implementáciu a delegovať úlohy.*

Cieľom opatrenia je pilotne otestovať nastavenie centrálného riadenia architektonickej politiky Slovenskej republiky prostredníctvom vytvorenia riadiacej jednotky (napr. v rámci Úradu pre územné plánovanie a výstavbu SR). Táto jednotka má slúžiť ako testovacia platforma na overenie funkčnosti koordinácie kľúčových aktérov, mechanizmov monitorovania plnenia opatrení, podpory vzdelávania, vytvárania platforiem pre zdieľanie skúseností a efektívneho delegovania úloh. Opatrenie tiež umožní preskúmať, aké formy zapojenia Slovenska do medzinárodných diskusií a sietí sú najvhodnejšie a prínosné pre prax. Zriadenie riadiaceho útvaru sa predpokladá do 6 mesiacov od prijatia strategického dokumentu. Vypracovanie mechanizmu monitorovania (napr. ročný reporting) do 9 mesiacov. Spracovanie a zverejňovanie výročnej správy o implementácii architektonickej politiky (raz za 5 rokov súhrnná správa / raz ročne hodnotiaci správa).

VIII. Pravdepodobne významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie

Architektonická politika Slovenska je dokumentom národného charakteru, ktorý sa vzťahuje na celé územie SR.

Vzhľadom na charakter / špecifické ciele posudzovaného strategického dokumentu sa významné cezhraničné environmentálne vplyvy vrátane vplyvov na zdravie nepredpokladajú.

IX. Netechnické zhrnutie poskytnutých informácií

Predmetom tejto Správy o hodnotení je posúdenie strategického dokumentu s celoštátnym dosahom „Architektonická politika Slovenska“.

Správa o hodnotení je vypracovaná podľa rozsahu hodnotenia vydaného Úradom pre územné plánovanie a výstavbu SR, č.8650/23223/2025/3.1 zo dňa 30. apríla 2025.

APS je strategický nelegislatívny a iniciačný dokument s cieľmi strednodobého až dlhodobého charakteru. Zadávateľ a koordinátor tvorby strategického dokumentu je Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR, schvaľujúcu orgán je Vláda Slovenskej republiky. Cieľom tvorby dokumentu je zvýšenie kvality života prostredníctvom zlepšenia kvality vystavaného prostredia. APS je dokument národného charakteru, ktorý sa vzťahuje na celé územie SR.

Za hlavný dopad prijatia predmetného dokumentu možno pokladať nasledovné:

- Skvalitnenie verejných priestranstiev a priestorov
- Zvýšený dopyt po kvalitnom vystavanom prostredí ako podmienky napĺňania životných potrieb obyvateľstva
- Zvýšenie odolnosti krajiny a sídiel na dopady zmeny klímy
- Zvýšený dopyt po architektonických službách zo strany verejného zadávateľa
- Definovanie kvalitatívnych kritérií pre posudzovanie architektúry a jej spoločenských a ekonomických dopadov
- Nárast dopytu po inštitúte architektonických súťaží návrhov
- Podpora znalostnej a kreatívnej zložky stavebného priemyslu – súčasti stavebníctva s najvyššou pridanou hodnotou
- Podpora tvorby nových pracovných miest v odvetví projekcie stavebníctva, architektúry a kreatívneho priemyslu

Politika sa opiera o štyri vzájomne prepojené oblasti: sídla a krajina, budovy a verejné priestory, vzťah spoločnosti k architektúre a výskum a inovácie.

Ciele strategického dokumentu

1. Sídla a krajina

1.1. Krajina

Cieľ 1.1.1 Zabezpečiť ochranu a rozvoj kultúrnej krajiny s dôrazom na zachovanie jej genia loci, historického kontextu, regionálnych špecifík a prírodných hodnôt

Cieľ 1.1.2 Implementovať efektívne adaptačné a regeneračné opatrenia v krajine s cieľom zvýšiť jej odolnosť voči zmene klímy a zabezpečiť ekologickú stabilitu

1.2. Sídla

Cieľ 1.2.1 Zabezpečiť udržateľný rozvoj sídel prostredníctvom efektívneho využívania vnútorných rezerv a zmiernenia negatívnych dopadov suburbanizácie

Cieľ 1.2.2 Zvýšiť životaschopnosť, ekonomickú konkurencieschopnosť a atraktivitu sídel mimo hlavných rozvojových osí

1.3. Environmentálna a sociálna odolnosť

Cieľ 1.3.1 Podporiť implementáciu a monitorovať efektívnosť mitigačných a adaptačných opatrení na zmenu klímy v sídlach

Cieľ 1.3.2 Vytvoriť legislatívny a finančný rámec pre cielené riešenie negatívneho stavu segregovaných lokalít, predchádzať vzniku nových a vytvárať dôstojné podmienky pre život všetkých sociálnych skupín v mestskom aj vidieckom prostredí

2. Budovy a miesta

2.1. Kvalita stavieb

Cieľ 2.1.1 Zaviesť systémové opatrenia na podporu kvalitnej architektúry, ktorá reflektuje fyzické aj psychologické potreby používateľov a zachováva a zveľaďuje kultúrne a prírodné hodnoty prostredia

Cieľ 2.1.2 Prioritizovať regeneráciu, predlžovanie životnosti a opätovné využitie existujúceho stavebného fondu pred búraním a novou výstavbou

Cieľ 2.1.3 Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na celý životný cyklus, energetickú efektívnosť, redukciu emisií skleníkových plynov a na kvalitu vnútorného prostredia

2.2. Verejný priestor

Cieľ 2.2.1 Zlepšiť dostupnosť, prístupnosť a prepojenosť verejných priestorov s dôrazom na ich estetiku, funkčnosť a bezpečnosť

Cieľ 2.2.2 Kultivovať verejné priestory prostredníctvom vizuálneho umenia, umeleckých intervencií a kultúrnych projektov

2.3. Bývanie

Cieľ 2.3.1 Zvýšiť dostupnosť, kvalitu a flexibilitu bývania

Cieľ 2.3.2 Zaviesť podporné opatrenia na odstránenie subštandardných a neadekvátnych podmienok bývania najmä v segregovaných komunitách

Cieľ 2.3.3 Identifikovať a adresovať výzvy spojené so starnutím a technickou opotrebovanosťou domov a bytov, najmä bytového fondu v panelových domoch

2.4. Kultúrne dedičstvo

Cieľ 2.4.1 Zvyšovať efektívnosť systému ochrany, financovania využívania architektonického kultúrneho dedičstva

Cieľ 2.4.2 Zlepšiť podmienky pre adaptáciu historických budov na súčasné funkčné potreby zahŕňajúcu industriálnu architektúru a modernú architektúru druhej polovice 20. storočia

3. Spoločnosť a architektúra

3.1. Postavenie architektúry

Cieľ 3.1.1 Zabezpečiť strategické riadenie a rozvoj architektonickej kvality prostredníctvom koordinácie a podpory odborných kapacít vo verejnej správe

Cieľ 3.1.2 Posilniť význam a využitie participatívnych procesov pri rozhodovaní samospráv o rozvojových projektoch

Cieľ 3.1.3 Podporiť širšie využívanie súťaží návrhov pri príprave stavieb financovaných z verejných zdrojov a zabezpečiť ich efektívnu realizáciu prostredníctvom legislatívnych, metodických a finančných opatrení

3.2. Vzdelávanie

Cieľ 3.2.1 Podporovať a rozvíjať výchovu a vzdelávanie v oblasti architektúry, urbanizmu, územného plánovania, krajinskej architektúry, ochrany kultúrneho dedičstva a kvality prostredia na všetkých stupňoch škôl

Cieľ 3.2.2 Zaviesť systematické a dostupné ďalšie vzdelávanie pre odborníkov v architektúre, urbanizme, stavebníctve, územnom plánovaní, krajinskej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva, ako aj pre pracovníkov verejnej správy, v spolupráci s profesijnými komorami, akademickými inštitúciami a odbornými organizáciami

3.3. Spoločenská osвета

Cieľ 3.3.1 Zvýšiť informovanosť a záujem verejnosti o architektúru, urbanizmus, krajinnú architektúru, územné plánovanie, ochranu kultúrneho dedičstva a životné prostredie

Cieľ 3.3.2 Založiť špecializovanú inštitúciu pre výskum, dokumentáciu, popularizáciu a prezentáciu architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry

4. Výskum a inovácie

Cieľ 4.1.1 Zaviesť digitálne nástroje a automatizované procesy do územného plánovania a výstavby s cieľom zefektívniť plánovacie a povoľovacie procesy, zvýšiť transparentnosť a podporiť udržateľný rozvoj sídel

Cieľ 4.1.2 Podporiť inovácie v architektúre, urbanizme a stavebníctve a zabezpečiť efektívny prenos výsledkov výskumu do praxe a legislatívy s cieľom zlepšiť kvalitu výstavby, udržateľnosť a efektívnosť plánovacích procesov

Záverečné zhodnotenie

Na základe vykonaného posúdenia neboli identifikované významné negatívne vplyvy, ktoré by znemožnili prijať predložený strategický dokument. Navrhovaný strategický dokument „Architektonická politika Slovenska“ z hľadiska vplyvu na životné prostredie je prijateľný a odporúča sa schvaľujúcemu orgánu jeho schválenie v predloženom znení po zohľadnení pripomienok a požiadaviek účastníkov procesu posudzovania vrátane verejnosti vyplývajúcich z ich písomných stanovísk a záverov verejného prerokovania.

Naplnenie požiadaviek rozsahu hodnotenia

Zo stanovísk doručených k Oznámeniu o strategickom dokumente: „Architektonická politika Slovenska“, vyplynula potreba rozpracovať v správe o hodnotení okruhy otázok súvisiacich s navrhovaným strategickým dokumentom.

Naplnenie týchto požiadaviek je obsahom príslušných kapitol tejto správy o hodnotení, podľa Rozsahu hodnotenia, ktorý vydal Úrad pre územné plánovanie a výstavbu SR, č.8650/23223/2025/3.1 dňa 30. apríla 2025.

Špecifické požiadavky rozsahu hodnotenia

Na základe informácií uvedených v oznámení o strategickom dokumente a zo stanovísk doručených k podkladom k strategickému dokumentu vyplynula potreba v správe o hodnotení podrobnejšie rozpracovať najmä nasledovné okruhy otázok súvisiacich s navrhovaným strategickým dokumentom:

2.2.1. V rámci správy o hodnotení podrobne vyhodnotiť vplyvy strategického dokumentu na jednotlivé zložky životného prostredia.

Súčasť predmetnej správy o hodnotení strategického dokumentu, kap. IV. Základné údaje o predpokladaných vplyvoch strategického dokumentu vrátane zdravia

2.2.2. Písomne vyhodnotiť všetky stanoviská, ktoré boli zaslané k oznámeniu, príp. ktoré budú zaslané k určenému rozsahu hodnotenia a v samostatnej kapitole zhodnotiť splnenie jednotlivých bodov tohto rozsahu hodnotenia.

Vyhodnotenie stanovísk doručených k oznámeniu a určenému rozsahu hodnotenia je uvedené v Prílohe č. 1 predkladanej správy o hodnotení.

X. Informácia o ekonomickej náročnosti

Realizácia strategického dokumentu si vyžaduje finančné, technologické a personálne zdroje.

Ekonomická náročnosť jednotlivých opatrení je veľmi rôznorodá. APS navrhuje opatrenia, ktoré majú minimálne alebo žiadne nároky na finančné zdroje ale j opatreniam, ktoré sú výrazne náročné na financovanie – ako je revitalizácia Brownfieldov, vytvorenie údajového modelu, ktorý bude opisovať ako sa majú dáta ukladať vrátane ich atribútov, úprava súradnicového systému na matematickom základe, zber obrazových dát o území, vytvorenie nových častí národného geoportálu, vytvorenie a financovanie inštitúcie zameranej na výskum, dokumentácia a popularizáciu slovenskej architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry.

APS predpokladá financovanie zo štátneho rozpočtu, Environmentálneho fondu a fondov EÚ.

ÚRAD PRE ÚZEMNÉ
PLÁNOVANIE A VÝSTAVBU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

SPRÁVA O HODNOTENÍ

strategického dokumentu s celoštátnym dosahom
vypracovaná podľa prílohy č. 4 k zákonu č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov
na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ARCHITEKTONICKÁ POLITIKA SLOVENSKA

Príloha č. 1

Bratislava, júl 2025

Príloha č. 1

Vyhodnotenie pripomienok k Oznámeniu o strategickom dokumente a k Rozsahu hodnotenia strategického dokumentu – Architektonická politika Slovenska

P.č.	Dotknutý orgán	Pripomienka	Vyhodnotenie
1.	Úrad vlády Slovenskej republiky, Námestie slobody 1, 813 70 Bratislava	Bez vyjadrenia	
2.a	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Námestie Ľudovíta Štúra 1, 812 35 Bratislava <u>Sekcia environmentálnych programov a projektov</u>	Sekcia environmentálnych programov a projektov nemá k predmetnému materiálu pripomienky	Berie sa na vedomie
2.b	MŽP SR – <u>Sekcia geológie a prírodných zdrojov</u>	Po preštudovaní predloženého oznámenia o strategickom dokumente oznamujeme, že v tomto štádiu procesu posudzovania nemáme pripomienky. V správe o hodnotení odporúčame brať do úvahy členitosť geologickej stavby Slovenska, nerastné suroviny vrátane podzemných zdrojov vody, nevynímajúc význam geotermálnej energie.	Berie sa na vedomie. Bolo zapracované do SOH, primerane podrobnosti dokumentu Architektonická politika Slovenska (APS).
<u>2.c</u>	<u>MŽP SR – Inštitút environmentálnej</u>	1. V navrhovanom obsahu (osnove) nie je uvedená vízia, navrhujeme doplniť Zdôvodnenie: V stati II. časť 2. Charakter sa uvádza, že dokument bude	Inštitút environmentálnej politiky

	<u>politiky</u>	obsahovať víziu. Vízia je kľúčom, základom pre nastavenie cieľov politiky a ich napĺňanie. 2. Pripomienka k návrhu obsahu (osnove). Odporúčame zvážiť presunutie bodov, vzhľadom na potrebu celostného prístupu k prostrediu. Z tohto dôvodu odporúčame do kapitoly 1. Sídla a krajina presunúť časti 2.2. Verejný priestor a 2.4. Kultúrne dedičstvo. Zdôvodnenie: K tvorbe prostredia a požiadavkám na jeho kvalitu je potrebné pristupovať celostne, nevyčleňovať jednotlivé aspekty či prvky. Prvky budovaného prostredia v sídlach navzájom spolupôsobia, vytvárajú špecifický charakter a kvalitu, sídlo (mesto) je jedným organizmom. Tento celok je previazaný funkčne i vizuálne. Takisto koncepcia Baukultur, o ktorú sa APS opiera, predstavuje celostný (holistický) prístup, zahŕňa existujúce budovy, vrátane pamiatok a iných prvkov kultúrneho dedičstva, ako aj navrhovanie a výstavbu súčasných budov, infraštruktúry, verejných priestorov a krajinu. Verejný priestor je kostrou sídel. Je viac ako len „priestorom medzi budovami“. Je systémom, cez ktorý prúdi vlastný život sídla, jeho funkčnosť, kvalita a estetika sú základom kvality života v meste. Kultúrne dedičstvo nie je možné zužovať iba na objekty či celky chránené zákonom, ale je potrebné chápať ho širšie, ako výsledok dlhodobého kultúrneho vývoja a invenčného myslenia predošlých generácií. Spolu s ochranou kultúrnych pamiatok je potrebné venovať pozornosť celému hodnotnému stavebnému fondu, spolu s prírodnými prvkami a krajinou a pristupovať k nemu ako k hodnotnému celku. 3. Pripomienka ku kapitole 1. Sídla a krajina, časť 1.1 Krajina, bod 1.1.1. a) Odporúčame bod rozdeliť na viaceré ciele, resp. hierarchizovať na ciele a podciele Zdôvodnenie: Bod obsahuje v sebe viaceré ciele, niektoré sú čiastkové k hlavnému cieľu a vyžadovali by si opatrenia odlišného charakteru (minimalizovať stavebné zásahy vo voľnej krajine, obmedziť pečatenie nezastavanej pôdy, zosúladiť procesy pozemkových úprav s územnoplánovacou dokumentáciou). b)	1. Berie sa na vedomie, vízia je obsiahnutá v časti úvod dokumentu. 2. Berie sa na vedomie, obsah (osnova) dokumentu uvedená v Oznámení o strategickom dokumente nepredstavuje finálne znenie. Finálny návrh dokument APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	------------------------	---	---

	Ponúkame prípadné alternatívne znenie cieľov: Rešpektovať a rozvíjať kultúrne, prírodné a stavebné dedičstvo i hodnoty krajiny, vytvárať podmienky na jeho uchovanie a zveľaďovanie Chrániť charakteristické prvky tvoriace identitu miesta, oblasti či regiónu, ako prírodné tak aj vybudované, rešpektovať a uchovávať ráz prostredia a jedinečnosť miesta (genius loci) Zdôvodnenie: Návrhy sú inšpirované Politikou architektúry a stavebnej kultúry ČR, týkajú sa témy začlenenia stavieb do prostredia. Základným cieľom je podporovať kontinuitu charakteru prostredia a uchovávať jeho hodnoty. Znenie prvého navrhovaného cieľa súvisí s plánovaním a reguláciou (územné plánovanie). Znenie druhého cieľa sa sústreďuje aj na praktickú starostlivosť, konkrétne činnosti. 4. Pripomienka k časti 1.2 Sídla. Navrhujeme doplniť niekoľkých nových bodov: a) Klást' dôraz na tvorbu komplexných štvrtí, ktoré v pešej dostupnosti zahŕňajú kombináciu verejných služieb, obchodov, zelených plôch, plôch pre šport a rekreáciu, možnosti nákupu čerstvých potravín Zdôvodnenie: Komplexné štvrte sú priaznivé pre životné prostredie (napomáhajú zlepšeniu kvality ovzdušia a zníženiu hluku v dôsledku zníženia motorovej dopravy; predchádzajú rozširovaniu zastavaného územia a zaberaniu pôdy; umožňujú lepšie lokálne hospodáriť s vodou a energiou), podporujú zdravý životný štýl (možnosti bezpečného pohybu, rekreácie, sociálnych vzťahov), prispievajú ku kvalite prostredia (rozmanité služby, pestrá funkčná štruktúra, charakteristický estetický výraz). b) Pri novej výstavbe, ako aj regenerácii existujúceho sídelného prostredia zavádzať opatrenia na znižovanie nepriaznivých vplyvov na zdravie obyvateľov Zdôvodnenie: V mestách vzhľadom na koncentráciu aktivít a obyvateľov vznikajú a sú prítomné mnohé faktory, nepriaznivo vplývajúce na ľudské zdravie. V slovenských mestách (a mestských aglomeráciách) žije viac ako polovica obyvateľov krajiny, preto majú tieto nepriaznivé vplyvy dosah na veľkú časť populácie. Počas dlhodobého pôsobenia môžu mať tieto faktory vplyv na	3. Berie sa na vedomie. Znenie cieľa 1.1.1 bolo upravené, vid'. návrh SD. Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania. Prípadná úprava formulácie nebude mať vplyv na posúdenie vplyvov SD na ŽP.
--	---	---

	zhoršenie zdravia (fyzického i duševného), preto je dôležité zaoberať sa nimi z hľadiska prevencie a zlepšovania kvality životného prostredia. Uvádzame skupiny opatrení: znižovanie environmentálneho hluku, znižovanie svetelného znečistenia, zlepšovanie kvality ovzdušia prostredníctvom znižovania emisií znečisťujúcich látok z dopravy ako aj prevádzky budov, obmedzenie pečatenia pôdy pre predchádzanie vzniku mestských ostrovov tepla, tvorba výstavby, ktorá svojou štruktúrou podporuje prúdenie vzduchu pre zabezpečenie ochladzovania sídlených priestorov počas horúčav, ale i zvyšovanie podielu zelene či tvorba priestorov pre podporu sociálnych väzieb c) Zabezpečiť dostatok plôch a kvalitu mestskej zelene, ich vzájomné prepojenie a zabezpečiť všeobecný prístup k bezpečnej, inkluzívnej a prístupnej mestskej zeleni a verejnému priestoru, najmä pre ženy a deti, starších ľudí a osoby so zdravotným postihnutím Zdôvodnenie: Zeleň má viaceré funkcie v sídelnom prostredí, je možné rozdeliť ich do štyroch skupín: environmentálne a ekologické, sociálne a zdravotné, estetické a kultúrohistorické, ekonomické. 5. Pripomienka ku kapitole 2. Budovy a miesta, k časti 2.1 Kvalita stavieb. a) Navrhujeme body 2.1.2 a 2.1.3 zaradiť ako čiastkové ciele pod jeden cieľ: Zavádzať opatrenia v oblasti výstavby a tvorby budovaného prostredia, ktoré napomáhajú k ochrane životného prostredia; prípadne ich preformulovať do opatrení. Zdôvodnenie: Kvalitná architektúra má napomáhať k ochrane životného prostredia, to znamená: chrániť prírodné dedičstvo - vstupy stavebných objektov a zásahy do území prevádzať s rešpektom a ohľaduplne k okolitému prostrediu, jeho charakteru a jedinečnosti; citlivo zaobchádzať s prírodnými zdrojmi - predchádzať záberom poľnohospodárskej pôdy, minimalizovať potrebu energií a emisie skleníkových plynov počas celého životného cyklu budov, minimalizovať potrebu vody pri výstavbe a prispievať k jej hospodárnemu využívaniu v budovách; použité stavebné materiály recyklovať, opätovne používať, existujúce budovy obnovovať a novo využívať prednostne pred ich demoláciou a novou výstavbou. Kvalitu stavieb (aj z hľadiska ochrany životného prostredia) je	4. Berie sa na vedomie. Uvedené je súčasťou jednotlivých opatrení, nie je definované ako samostatné ciele. Finálny návrh dokument APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania. 5. Berie sa na vedomie, APS nepracuje s čiastkovými cieľmi. Baukultur je bližšie vysvetlená v slovníku pojmov. Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	---	--

	potrebné sledovať vo všetkých fázach ich životného cyklu: navrhovanie, realizácia, prevádzka a údržba až po prípadné odstraňovanie. b) V bode 2.1.1 sa uvádza: „Zaviest' systémové opatrenia na podporu kvalitnej výstavby a obnovy stavebného fondu podľa zásad Baukultur“. Budú zásady Baukultur konkrétne uvedené v tejto kapitole alebo integrálne zapracované/aplikované v celom dokumente? Zdôvodnenie: Nakoľko sa APS vo veľkej miere opiera o Baukultur, bolo by vhodné zásady Baukultur uviesť napríklad v slovníku pojmov alebo v prílohách - pre oboznámenie čitateľov a užívateľov APS. Vhodné by však bolo integrovať, premietnuť tieto zásady priamo v dokumente. 6. Pripomienka ku kapitole 2. Budovy a miesta, k časti 2.2 Verejný priestor. Odporúčame upraviť bod 2.1.1 (pravdepodobne správne má byť 2.2.1) nasledovne: Zlepšiť dostupnosť, prístupnosť a prepojenosť verejných priestorov (<i>ulíc, chodníkov, námestí a ďalších</i>) s dôrazom na ich estetiku, funkčnosť a bezpečnosť <i>pre pohyb peších aj cyklistov s cieľom prepojiť urbánne celky, zvýšiť prístupnosť sídla, ako aj vytvoriť nadväznosť s voľnou krajinou.</i> Zdôvodnenie: Presnejšia a podrobnejšia definícia cieľa. 7. Pripomienka ku kapitole 2. Budovy a miesta, k časti 2.3 Bývanie a) V bode 2.1.3 (pravdepodobne správne má byť 2.3.1) sa v ciele uvádza „zvýšiť kvalitu bývania“. Bolo by vhodné zadefinovať, čo je to kvalitné bývanie. Zdôvodnenie: Zadefinovanie cielenej kvality napomôže k stanoveniu potrebných opatrení na jej dosiahnutie. Resp. pokiaľ sú problematické niektoré aspekty kvalitného bývania, sústrediť pozornosť/prioritu v nastavení opatrení práve na tieto. b) bode 2.3.3 je nevhodne použité slovné spojenie „adresovať výzvy“. Odporúčame preformulovanie.	6. Berie sa na vedomie, podrobnejšia a presnejšie je cieľ definovaný v textovom opise (viď. príloha SD). Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania. 7. Akceptuje sa 7a. Kvalita bývania je definovaná na úvod kapitoly 2.3. Bývanie. Bod 7b. sa berie na vedomie, formulácia ponechaná, nemá vplyv na hodnotenie vplyvu SD na ŽP. Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	---	--

	Zdôvodnenie: Podľa Slovníka súčasného slovenského jazyka znamená slovo adresovať: poslať zásielku na niečiu adresu, 2. určiť niekomu niečo, obrátiť sa na určitého adresáta. 8. Pripomienka ku kapitole 2. Budovy a miesta, k časti 2.4 Kultúrne dedičstvo a) Navrhujeme body 2.4.1 a 2.4.2 preformulovať, prípadne rozčleniť na hlavné a čiastkové ciele alebo preformulovať na opatrenia k cieľom. Zdôvodnenie: Uvedené body sú naformulované skôr ako čiastkové ciele či opatrenia - nie ako hlavné ciele, nie je zrejmé, k dosiahnutiu akej cieľovej kvality v oblasti kultúrneho dedičstva majú viesť. Prítom sú však body definované abstraktne, nie je zjavné, čo konkrétne by sa malo vykonať pre Zvýšenie efektivity systému... a Zlepšenie podmienok pre adaptáciu historických budov...; nie je jasné, v čom spočíva problém, ktorý chce APS riešiť a z toho vyplývajúce ako by sa mohol riešiť; formulácie vyznievajú ako vyčlenené pre pamiatkovú starostlivosť, architektonické kultúrne dedičstvo je však potrebné chápať širšie, nielen ako pamiatkový fond (zákonom chránené pamiatky) - ako minulými generáciami vytvorené stavebné diela, ako aj prostredie, obsahujúce mnohé hodnoty (viď pripomienka č. 2). b) Navrhujeme doplniť body: Vytvárať podmienky pre uchovanie a zveľaďovanie stavebného dedičstva ako prejavu kultúry a súčasti vývoja spoločnosti, vo všetkých jeho formách a rozmanitosti, zamedziť jeho nenahradiťnej strate. Pri nových stavebných projektoch udržať autentický, špecifický charakter a štruktúru existujúcej hodnotnej zástavby do ktorej vstupujú, reflektovať jedinečné miestne prostredie, kultivovať ho a nadviazať na jeho hodnoty Zdôvodnenie: Znenie prvého bodu vyjadruje potrebu a význam ochrany a rozvoja jestvujúceho stavebného dedičstva a potrebu zabrániť jeho nenávratnej strate. Odhliadnuc od mnohých realizovaných kvalitných obnov je existujúce stavebné dedičstvo akútne ohrozené nevhodnými zásahmi, chátraním i deštrukciou.	8. Berie sa na vedomie. K požiadavke na doplnenie bodov - uvedené je súčasťou jednotlivých opatrení, nie je definované ako samostatné ciele. Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	---	---

	Potrebné je definovať príčiny a nastaviť opatrenia. Pod tento cieľ by mohli byť včlenené upravené body 2.4.1 a 2.4.2. Znenie druhého bodu vyjadruje dôležitosť uchovania autentického charakteru hodnotnej existujúcej zástavby (stavebných štruktúr), potrebu porozumieť kontextu a historickému vývoju miesta a nadviazať naň. 9. Pripomienka ku kapitole 4. Výskum a inovácie. Navrhujeme preformulovať bod 4.1.1 nasledovne: Podporovať zber, spracovanie, analýzu a šírenie, ako aj tvorbu nových dát pre oblasť územného plánovania a výstavby s cieľom zvýšiť dostupnosť potrebných údajov, zvýšiť transparentnosť a podporiť udržateľný rozvoj sídel Zdôvodnenie: Digitalizácia sama osebe nesúvisí priamo s kvalitou architektúry a budovaného prostredia. Zlepšuje dostupnosť dát, využiteľných a nápomocných k dosahovaniu kvality. Rovnako zefektívnenie procesov nemusí byť podmienkou pre kvalitný výsledok. 10. Pripomienka k stati III., časť 1. Požiadavky na vstupy Požadujeme doplniť dokumenty: Nová urbánna agenda (2016) Konceptia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 (2018) Zdôvodnenie: Nová urbánna agenda je výsledkom konferencie Organizácie spojených národov o bývaní a udržateľnom rozvoji miest Habitat III, ktorá sa uskutočnila 17. - 20. októbra 2016 v Quite (Ekvádor). Dokument predstavuje spoločnú víziu lepšej a udržateľnejšej budúcnosti urbanizácie. (medzinárodný kontext) Konceptia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 bola prijatá uznesením vlády č. 5 z 10. januára 2018. Konceptia je celoštátnym dokumentom, ktorého cieľom je komplexným spôsobom zhodnotiť existujúci stav v oblasti rozvoja miest, vytvoriť predpoklady pre partnerský prístup všetkých úrovní verejnej správy a zároveň prostredníctvom návrhu prioritných opatrení vytvoriť predpoklady pre systémové zmeny súčasného stavu. (národný kontext) Stanovisko Sekcie zmeny klímy a ochrany ovzdušia 1. V celom texte a aj pri tvorbe samotného strategického dokumentu dôrazne žiadame o používanie slovného spojenia „zmena klímy“, resp. „klimatická zmena“. Odôvodnenie: Klimatické zmeny (v množnom čísle) sú chápané len ako	9. Berie sa na vedomie. Podrobnejšie opísané v opatreniach. Formulácia ponechaná, nemá vplyv na hodnotenie vplyvu SD na ŽP. Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania. 10. Akceptuje sa, uvedená dokumenty budú doplnené ako vstupy do APS.
--	---	--

	prirodzené zmeny klímy, ktoré vznikajú v dlhom časovom horizonte na Zemi, napr. zmeny v minulých geologických dobách Zeme. Medzi významné prírodné faktory, ktoré ovplyvňujú klimatické zmeny môžeme zaradiť aj zmeny slnečnej aktivity a iné astronomické faktory, zmeny orbitálnych parametrov resp. parametrov obehu Zeme okolo Slnka, zmeny tvaru a polohy kontinentov a oceánov, zmeny cirkulácie atmosféry a oceánov, intenzívnu vulkanickú činnosť a dopady veľkých asteroidov alebo komét. Zmena klímy vyjadruje zmeny spôsobené činnosťou človeka, ktoré sa prejavujú v krátkom časovom horizonte - najvýraznejšie od začiatku priemyselnej revolúcie. 2. Na str. 4 sa v očakávanom environmentálnom prínose - dvakrát v rôznom slovnom spojení objavuje „adaptácia na klimatické zmeny“; „adaptácia na zmenu klímy“. Navrhujeme ponechať len slovné spojenie „adaptácia na zmenu klímy“. 3. Na str. 4 v očakávanom environmentálnom prínose navrhujeme na konci riadka za slovné spojenie „ktoré zvyšujú klimatickú odolnosť“ doplniť „a ochranu všetkých zložiek životného prostredia (voda, pôda, ovzdušie)“. 4. Na str. 5 v kapitole 2. Budovy a miesta, bod 2.1.3 „Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na ich životný cyklus, energetickú efektívnosť, redukcii emisií skleníkových plynov a kvalitu vnútorného prostredia“ navrhujeme za slovné spojenie „emisií skleníkových plynov“ doplniť aj „emisie znečisťujúcich látok“. Odôvodnenie: Okrem emisií skleníkových plynov je nutnú myslieť aj na emisie znečisťujúcich látok, predovšetkým tých, ktoré pochádzajú z lokálneho vykurovania budov (a to najmä tuhé znečisťujúce látky - PM10, PM2,5, ale aj benzo(a)pyrén), ktoré lokálne predstavujú významný problém z hľadiska kvality ovzdušia. 5. K osnove ako celku: Dôrazne apelujeme na zohľadnenie a zapracovanie adaptačných opatrení naprieč všetkými bodmi osnovy. Nepriaznivé dôsledky zmeny klímy (napr. prívalové dažde, zosuvy, extrémne výkyvy teplôt, sucho)	Sekcia zmeny klímy a ovzdušia 1. Akceptuje sa, textácia v strategickom dokumente je upravená. 2. Berie sa na vedomie, týka sa textu Oznámenia. 3. Berie sa na vedomie, týka sa textu oznámenia. 4. Berie sa na vedomie, obsah (osnova) dokumentu uvedená v Oznámení o strategickom dokumente nepredstavuje finálne znenie. Finálny návrh dokumentu APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	---	--

	výrazne ovplyvňujú udržanie funkčnosti a kvality nie len sídiel a verejného priestranstva ale aj kultúrneho dedičstva. Zavádzanie prvkov zelenej a modrej infraštruktúry pri sídlach a verejnom priestore považujeme za bazálne. Pri tvorbe Architektonickej politiky SK je nutné zohľadniť Stratégiu adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy (2018), napr.: <i>„Pomerne vysoký podiel budov postavených na Slovensku je navrhnutý v súlade s technickými normami vytvorenými prevažne v druhej polovici 20. storočia na základe vtedajších klimatických podmienok, technických možností a kvality zhotovovania stavieb. Zároveň sa samotné budovy významne podieľajú na spotrebe energie. Tieto dva fakty stavajú problematiku budov a jej riešenie do popredia z pohľadu adaptácie aj mitigácie. Kvalitu života užívateľov budov bude najmä v mestách ešte zhoršovať efekt tepelného ostrova, nedostatok zelene v okolí budov, absencia vegetačných striech spolu so zahusťovaním zástavby, ako aj nevhodná výšková zonácia.“</i> Taktiež Akčný plán pre implementáciu Stratégie adaptácie SR na zmenu klímy vo svojom špecifickom celi 6.2: Systematická podpora zahrnutia témy zmeny klímy do plánovacích dokumentov sídiel zdôrazňuje zakotvenie nového prístupu (doplnený o reakciu na súčasné a budúce dôsledky zmeny klímy) do systému plánovania sídelného prostredia. Do pozornosti dávame možné adaptačné opatrenia pri výstavbe a obnove budov: - oddelenie „šedej“ vody (voda z umývadiel, sprchy, ktorá sa po riedení s dažďovou vodou alebo po predčistení v zádržnom jazierku dá využiť na polievanie) od „hnedej“ splaškovej vody - zelené strechy, opatrenia zabráňujúce prehrievaniu budov (zelená vegetačná stena, vonkajšie tieniace prvky okien a dverí na fasádach - pergoly, vonkajšie žalúzie, a pod.) - fotovoltika, tepelné čerpadlo, odstránenie azbestu alebo triedenie stavebného odpadu pri rekonštrukcii, prípadne zabezpečenie hniezdnych možností pre chránené živočíchy - zachytávanie dažďovej vody a využitie na polievanie zelených priestranstiev v okolí budovy - rekonštrukcia priestranstva - výsadba stromov, krov, hlavne na	5. Akceptuje sa. Uvedené je súčasťou jednotlivých opatrení, nie je definované ako samostatné ciele. Finálny návrh dokument APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	---	---

		južnej a západnej strane budovy, ktorá sa viac prehrieva atď. Na základe oznámenia o tomto strategickom dokumente tomu rozumieme tak, že Architektonická politika Slovenska bude dlhodobu určovať smerovanie socio-ekonomicko- environmentálneho smerovania výstavby a celkovej kvality života obyvateľstva. Ako v hlavných cieľoch v oznámení uvádzate: <i>„Verejný záujem o architektúru prináša vyššiu kvalitu života a bývania, kvalitnejšie životné prostredie v intenciách trvalo udržateľného rozvoja, sociálnu súdržnosť a kultúrnu identitu. Uľahčuje to architektonické, krajinárske, urbanistické a územné plánovanie v súlade s ochranou životného prostredia a kultúrneho dedičstva. Aktívne medzirezortné mechanizmy môžu byť nastavené a realizované tým spôsobom, aby umožnili realizáciu súčasných výziev v priestore a krajine na Slovensku tak, aby došlo k udržateľnému rozvoju miest a vidieka, t. j. integrovaným a kreatívnym prístupom, v rámci ktorého kultúra, ekonomika, sociálny aspekt a ochrana životného prostredia zohráva rovnakú úlohu. Jedine aktívna a komplexná APS nám v budúcnosti umožní rozpoznať progres nielen v budovaní kvalitnej architektúry, ale aj kultúrnom či estetickom vnímaní, umení, kreatívnom priemysle, či priaznivej ekonomickej situácii.“</i> V dnešnej dobe a blízkej i ďalekej budúcnosti sa už plnenie týchto cieľov musí robiť zmysluplne a s ohľadom na prebiehajúcu klimatickú situáciu a s uvedomením, že aktuálne už dlhodobé negatívne prejavy zmeny klímy nutne vyžadujú zmenu prístupu aj pri bytovej a sídelnej politike (nie len). Rozvoj sídiel a realizácia stavieb musí zohľadňovať adaptačné opatrenia; k tejto téme je potrebné pristúpiť koncepcnejšie; faktom je, že optimalizáciou stavebných postupov je možné znížiť zaťaženie prírody až o 50 - 80 %. V tejto súvislosti odporúčame - podľa konkrétnej témy a vhodnosti - využívať aj metodické usmernenia, ktoré pokrývajú problematiku zmeny klímy https://www.klima-adapt.sk/metodicke-usmernenia. Stanovisko Sekcie vôd Z hľadiska vecnej pôsobnosti sekcia vôd nemá pripomienky, avšak pri následnom spracovaní strategického dokumentu žiada o nasledovné: Považujeme za nevyhnutné zohľadňovať pri rozvoji a regulácii výstavby nasledovné strategické dokumenty s celoštátnou pôsobnosťou týkajúcich	
--	--	--	--

		sa oblasti vôd: - o Vodný plán Slovenska na roky 2022 - 2027 https://www.minzp.sk/voda/vodny-plan-slovenska/ - o Koncepcia vodnej politiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050, https://www.minzp.sk/voda/koncepcne-dokumenty/koncepcia-vodnej-politiky-roky-2021-2030-vyhľadom-do-roku-2050.html - o Plány manažmentu povodňového rizika a jeho aktualizácie, https://www.minzp.sk/voda/ochrana-pred-povodnami/manazment-povodnovych-rizik/ - o Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 - 2027, https://www.minzp.sk/voda/verejne-vodovody-verejne-kanalizacie/ - o Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody H2ODNOTA JE VODA - https://www.minzp.sk/voda/koncepcne-dokumenty/h2odnota-je-voda-akcny-plan-riesenie-dosledkov-sucha-nedostatku-vody.html - o Akčný plán ochrany vôd CHVO Žitný https://www.minzp.sk/voda/chvo/akcny-plan-ochrany-vod-chvo-zitny-ostrov.html Zároveň je potrebné rešpektovať pri rozvoji a regulácii výstavby všetky požiadavky ustanovené v právnych predpisoch v oblasti vôd: - o Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) v znení neskorších predpisov, a príslušné vykonávacie predpisy, - o Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách a o zmene a doplnení zákona č. 276/2001 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov, a príslušné vykonávacie predpisy, o	Sekcia vôd Berie sa na vedomie, predmetné strategické dokumenty a právne predpisy budú využité pri spracovaní APS, primerane podrobnosti dokumentu. Finálny návrh dokument APS bude predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	--	--	--

		Zákon č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami v znení neskorších predpisov, a príslušné vykonávacie predpisy, o Zákon č. 305/2018 Z. z. o chránených oblastiach prirodzenej akumulácie vôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákon č. 216/2018 Z. z. o rybárstve a o doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 305/2018 Z. z., a príslušné vykonávacie predpisy Pre spracovanie zadania uvedeného dokumentu predkladáme najmä tieto požiadavky: - Zabezpečovať pri rozvoji a regulácii výstavby ekologicky optimálne využívanie územia v záujme dosiahnutia environmentálnych cieľov a plnenie programu opatrení, ktoré sú súčasťou Vodného plánu Slovenska na roky 2022 - 2027 https://www.minzp.sk/voda/vodny-plan-slovenska/ - Zabezpečovať, aby v dokumente boli zakotvené Zásady a princípy vodnej politiky a Kľúčové oblasti, ciele a opatrenia ktoré sú v strategickom dokumente Koncepcia vodnej politiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050, https://www.minzp.sk/voda/koncepcne-dokumenty/koncepcia-vodnej-politiky-roky-2021-2030-vyhľadom-do-roku-2050.html - Zabezpečiť, aby dokument vychádzal z Plánu manažmentu povodňového rizika, čím sa zabezpečí súlad so zákonom č. 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami, kde v § 8 ods. (13) je ustanovené, že obec zosúladí povoloňovanie stavieb a určovanie regulatívov priestorového usporiadania a funkčného využívania územia v územnom pláne obce alebo v územnom pláne zóny s opatreniami na ochranu pred povodňami, ktoré sú uvedené v schválenom pláne manažmentu povodňového rizika a jeho aktualizácií. - Všetky rozvojové, strategické investičné zámery a činnosti v chránených vodohospodárskych oblastiach (CHVO - chránené oblasti	
--	--	--	--

		prírodzenej akumulácie vôd), možno plánovať a vykonávať, len ak sa zabezpečí účinnejšia ochrana povrchových vôd a podzemných vôd, ochrana podmienok ich tvorby, výskytu, prírodzenej akumulácie a obnovy zásob povrchových vôd a podzemných vôd, tak ako je to ustanovené v zákone č. 305/2018 Z. z. o chránených oblastiach prírodzenej akumulácie vôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov. - Potrebné opatrenia na ochranu pred povodňami budovať s dôrazom na ochranu zastavaných častí intravilánov miest a obcí v súlade s plánom manažmentu povodňového rizika a jeho aktualizáciami, dostupnými na: https://www.minzp.sk/voda/ochrana-pred-povodnami/manazment-povodnovych-rizik/ . Nadväzne komplexne riešiť odtokové pomery v povodiach s dôrazom na zadržanie, a v prípade nevyhnutnosti odvedenie vnútorných vôd v súlade s ekologickými limitmi využívania územia a ochrany prírody. - Rozvojové lokality umiestňovať výhradne mimo inundačných území. Upozorňujeme, že inundačným územím je v zmysle § 20 ods. 9 zákona č. 7/2010 Z. z. každé územie, ktoré je zaplavované vodou z vodného toku pri prietoku Q100, a to aj v prípade, že rozsah inundačného územia nebol určený vyhláškou okresného úradu, alebo pre územie nie sú vypracované mapy povodňového ohrozenia. - Zpracovať a dodržiavať ustanovenie § 6 ods. 10 zákona č. 7/2010 Z. z., podľa ktorého obec zabezpečuje vyznačenie všetkých záplavových čiar zobrazených na mapách povodňového ohrozenia do územného plánu obce alebo územného plánu zóny pri najbližšom preskúmaní schváleného územného plánu podľa osobitného predpisu; ak obec nemá spracovaný územný plán obce, využíva mapy povodňového ohrozenia v činnosti stavebného úradu. - Mapy povodňového ohrozenia boli aktualizované v júni 2023, a sú dostupné: https://www.minzp.sk/voda/ochrana-pred-povodnami/manazment-povodnovych-rizik/ / a tiež aj na: https://mpt.svp.sk/svp_vmportal . - Zpracovať a dodržiavať ustanovenie § 8 ods. 13 zákona č.	
--	--	---	--

		7/2010 Z. z., podľa ktorého obec zosúladí povolenie stavieb a určovanie regulatívov priestorového usporiadania a funkčného využívania územia v územnom pláne obce alebo v územnom pláne zóny s opatreniami na ochranu pred povodňami, ktoré sú uvedené v schválenom pláne manažmentu povodňového rizika a v jeho aktualizácii. - Do dokumentácie zapracovať ustanovenia § 20 ods. 5 a 6 zákona č. 7/2010 Z. z., kde sú definované zákazy a obmedzenia v inundačných územiach, pričom v zmysle § 20 ods. 9 zákona o ochrane pred povodňami je inundačným územím každé územie zaplavované pri Q100 bez ohľadu na to, či bol jeho rozsah určený vyhláškou. - Zabezpečovať zachovanie a ochranu všetkých typov mokradí, vodných tokov a ich inundačných území. - Revitalizovať vodné toky a ich brehové územia s cieľom systematickej obnovy vodných tokov a záplavových území, zabezpečiť ochranu ich integrity a ochranu vodných biotopov s ich príslušnými územiami, zabezpečiť dlhodobu priaznivé existenčné podmienky pre akvatickú a semiakvatickú biotu vodných ekosystémov. - Pri revitalizácii vodných tokov využívať princípy, ktoré vedú k podpore prirodzených riečnych procesov a k obnove a zachovaniu biodiverzity riečneho ekosystému a okolitej krajiny. - Eliminovať budovanie bariér na vodných tokoch a nevhodných zásahov do tokov. - Pri realizácii ochrany pred povodňami využívať integrovaný prístup, ktorý ju bude zosúladovať s ochranou vodných tokov a ich revitalizáciami, a/alebo bude v maximálne možnej miere využívať prírodu blízke opatrenia. Ochrana vodných tokov a ich inundačných území a potreba realizácie revitalizácií tokov, ktoré nedosahujú dobrý ekologický potenciál a ekologický stav priamo vyplýva z obsahu a princípov Koncepcie vodnej politiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050, ktorá je dostupná na adrese: https://www.minzp.sk/voda/koncepcne-dokumenty/koncepcia-vodnej-politiky-roky-2021-2030-vyhľadom-do-roku-2050.html (oblasť 6 „Živé	
--	--	---	--

		rieky“, str. 30). - Revitalizácie vodných tokov je potrebné realizovať v súlade s Vodným plánom Slovenska na roky 2022 - 2027, ktorý popisuje komplexný prístup a obsahuje aj program opatrení na elimináciu hydromorfologických vplyvov. https://www.minzp.sk/voda/vodny-plan-slovenska/ , (tabuľka 10.4 kapitoly 10.2 Revitalizácia tokov je katalóg revitalizačných opatrení, ktoré sú príkladmi dobrej praxe, a ktoré podporujú dosiahnutie dobrého ekologického stavu/potenciál). - Stanovisko Sekcie geológie a prírodných zdrojov - Architektonická politika SR by mala zohľadňovať súčasné globálne okolnosti, ktoré sú vo svojich účinkoch nezriedka rýchlejšie ako dokážeme predvídať. Pri nebývalom náraste obyvateľov našej planéty začíname čeliť nedostatku prírodných zdrojov. Civilizačný vývoj posledné 2 storočia sa predovšetkým spája so systematickým spaľovaním fosílnych palív za uvoľňovania skleníkových plynov do ovzdušia, s čím podľa všetkého súvisí aj globálne otepľovanie. Sprievodným znakom otepľovania je sucha s nedostatkom vody, prejavujúce sa nielen v subtropických oblastiach. Vojnové konflikty spolu s temer neobývatelnými, vysušujúcimi sa krajinami majú za následok migračný tlak do našich zemepisných širok. Na Slovensku sa architektúra posledných dekád, okrem nemnohých objektov, zviditeľňuje značnou nesúrodosťou, pričom sa dá generalizovať prevaha kvantity nad kvalitou. Markantná výstavba sa koncentruje v mestách západného Slovenska a to najmä v Bratislave. Budujú sa tu veľké sídla medzinárodných firiem, bývanie pre zahraničných zamestnancov, našich občanov prichádzajúcich za prácou z menej rozvinutých regiónov, ako aj azylových migrantov. Nové nehnuteľnosti často vlastnia cudzí štátni príslušníci alebo investiční vlastníci, ktorí ich prenajímajú. Súbežne s narastajúcimi cenami stavebných parciel a vidinou zisku narastajú aj podlažia výškových budov, ktoré sú často nerovnomerne rozptýlené v nižšej obytnej zástavbe. Alfou a omegou	
--	--	---	--

		stavby sa stáva vlastnícky vzťah k pozemku. Ak sa vlastní/investor napr. rozhodne asanovať funkčnú 30 ročnú 10 poschodovú budovu, vystavať 20 poschodovú a zároveň zvýšiť plochu zastavanosti („využitie potenciálu územia“), tak prax ukazuje, že skôr či neskôr dokáže prekonať väčšinu stavebných regulatív. Naznačená situácia ovplyvňuje aj vizuálnu-estetickú alebo aj technickú stránku urbanistickej architektúry. Dnešnú architektúru SR vytvárajú popri obytných zónach aj rozľahlé logisticko- priemyselné objekty vystavané na úkor najbonitnejšej pôdy v širšej oblasti dunajsko-vážskych náplavov. V bratislavskom regióne rýchlo ubúdajú aj rekreačné, záhradné či vinohradnícke plochy. V nížinných oblastiach a to opäť predovšetkým v bratislavskej oblasti sa v rámci „k prírode šetrnej“ nízko-uhlíkovej stratégie hojne využíva energia z podzemnej vody pomocou tepelných čerpadiel systému voda-voda (využíva najbohatšie zdroje podpovrchových kvartérnych riečnych štrkových akumulácií). Na vykurovanie a chladenie stavebných objektov slúžia značné objemy väčšinou kvalitnej podzemnej vody. Cirkuláciou čerpanej vody sa vo vykurovacom období vracia späť ochladená voda (na cca 3 - 5 °C), zatiaľ čo v letnom období sa teplota odovzdávanej vody zvýši na 20 °C, nezriedka i viac. Neprirodzené otepľovanie podzemnej vody vedie k jej zmeneným rozpúšťacím vlastnostiam, nárastu bakteriologickej kontaminácie a pod. Vzhľadom na veľkú zastavanosť (=nepriepustnosť) plôch a absenciu dažďovej kanalizácie sa zrážky zo striech, odstavných a komunikačných plôch odvádzajú systémom tzv. vsakovania priamo do štrkovo-piesčitých horizontov - nositeľov prirodzene sformovanej podzemnej vody, ktorá sa dlhodobo generuje prenikaním cez pripovrchové pôdne vrstvy. Zmienené procesy negatívne ovplyvňujú pôvodnú dynamiku prúdenia a najmä kvalitu podzemnej vody, ktorú už nie je možné využívať ako pitnú vodu. Taktiež množstvo prirodzene akumulovanej podzemnej vody sa celkovo znižuje následkom budovania nepriepustných podzemných priestorov (zvyčajne 2 - 4 PP garáží) pod	Sekcia geológie a prírodných zdrojov. Uvedená Sekcia zaslala samostatné vyjadrenie, ktoré je vyhodnotené pod poradovým číslom 2b. Zaslané pripomienky berieme na vedomie, boli využité pri spracovaní APS, primerane podrobnosti dokumentu.
--	--	--	--

		stálou hladinou podzemnej vody. Inou závažnou otázkou je revitalizácia environmentálne zaťažených areálov po bývalých priemyselných objektoch („brownfield“, v BA Mlynské nivy, Apollka, Matadorka, Istrochem...) v podobe výstavby obytno-administratívnych komplexov. Skúsenosti napovedajú, že environmentálnu sanáciu nie je obvykle možné uskutočniť dôkladne v rámci celého, v súčasnosti už rozparcelovaného areálu. Pri výstavbe v týchto oblastiach sa tiež uplatňujú spomínané vsaky vôd z povrchového odtoku ako aj tepelné čerpadlá, ktoré svojou činnosťou môžu z okolitej zeminy extrahovať a rozptylovať kontaminujúce látky podzemnou vodou na väčšie vzdialenosti. Z viacerých dôvodov sa pripájame k názorom, že príliš znečistené brownfieldy, by sa nemali premieňať na obytné zóny. Intenzívna zastavanosť nových developerských území výškovými budovami, prepojenými viacpodlažnými podzemnými priestormi, vytvárajú spolu s odstavňými a komunikačnými plochami „tepelné ostrovy“ miest. V súbehu s tropickými letnými teplotami a zníženou hladinou podzemnej vody sa tieto obytné aglomerácie stávajú energeticky náročnými a v prípade havarijných udalostí aj environmentálne zraniteľnými. Klimatická udržateľnosť sa tu veľkou mierou rieši chladením podzemnou vodou prostredníctvom tepelných čerpadiel. Odhliadnuc od environmentálnych dôsledkov, kumulovanie viacerých takýchto projektov na malom území môže zapríčiniť pre nedostatok alebo neželané prehrievanie podzemnej vody celkové zlyhávanie chladenia. Nevýkonnosť systému čerpajúceho energiu z podzemnej vody bola z dôvodu interferencie viacerých objektov zaznamenaná aj v zimnom vykurovacom období (BA-Staré mesto). Dostatok kvalitnej podzemnej vody možno považovať za strategické nerastné bohatstvo štátu. Pitná voda vždy bola a stále zostáva (základným) prirodzeným predpokladom rozvoja územných sídiel. Z hľadiska dlhodobej urbanistickej perspektívy možno tiež nastoliť otázku, či cena za nedostatočne kontrolované naznačené využívanie podzemnej vody, alebo zábery kvalitného pôdneho fondu nie je privysoká. Napriek	
--	--	---	--

		rozšírenej environmentálnej agende je paradoxné, že expanzívna výstavba môže vo všeobecnosti tiež vyhovovať mestskému rozpočtu a to pre odvádzane dane z nehnuteľností, ktoré sa odvíjajú z m² plochy. Z laického zorného uhla architektonických štýlov udomácnených na Slovensku poznamenávame, že sú tu málo rozšírené tradičné prvky mediteránnej architektúry. Oproti obľúbeným škandinávskym tvarom by sa vo svetle otepľovania klímy, sprevádzanej nebývalými letnými horúčavami, mohla viac uplatňovať prirodzená architektonická ochrana pred intenzívnym slnečným žiarením. Pri úvahách o smerovaní architektonickej politiky sa prikláňame k rovnomernejšiemu socio-ekonomickému a sídelnému rozmiestneniu v rámci Slovenska, čo by tiež odľahčilo negatívne, nezriedka synergické environmentálne vplyvy koncentrované do niekoľkých centier. Udržiavanie zanedbaných regiónov, vrátane chátrajúceho architektonického dedičstva, považujeme za prospešné aj z krajinnokoologického hľadiska. Pri súčasnom stavebnom boome pociťujeme z pohľadu geológie potrebu výraznejšej ochrany nerastného bohatstva ako je podzemná voda, pôda, ale aj hodnotné stavebné suroviny napr. vysokopercetné vápence, kremité piesky, kvalitné íly... Za viac prospešné sa preto javí udržiavanie a renovácia staršieho, často kvalitného architektonického fondu ako jeho plošné nahrádzanie alebo priestorové dopĺňanie novými objektami, čo je tiež spojené s vyššími nárokmi na energiu a nerastné suroviny. Stanovisko Sekcie národných parkov 1. Pripomienka k stati III., časť 5. Vplyvy na chránené územia (napr. navrhované chránené vtáčie územia, územia európskeho významu, európska sústava chránených území Natura 2000, národné parky, chránené krajinné oblasti, chránené vodohospodárske oblasti a pod.) vrátane návrhu opatrení na ich zmiernenie: <i>„ ... APS podporuje vo väzbe na svoje ciele architektonický a urbanistický rozvoj zameraný na podporu riešení založených na prírode blízkyh oparení.,</i>	Berie sa na vedomie. Navrhované opatrenia sú podrobnejšie popísané v prílohe strategického dokumentu a možné vplyvy zhodnotené v správe o hodnotení.
--	--	--	--

		Prosíme o bližšiu špecifikáciu toho, čo sa myslí „podporu riešení založených na prírode blízkyh oparení“. Predpokladáme, že sa myslia opatrenia, o aké opatrenia by išlo / čo sa myslí pod pojmom „prírode blízkyh opatrení“ Zdôvodnenie: Korektná a jasnejšia formulácia textu.	
2.d	MŽP SR - <u>Odbor ochrany prírody a štátnej správy ochrany prírody a krajiny</u>	Do rozsahu hodnotenia žiada ministerstvo zapracovať a následne v správe o hodnotení vyhodnotiť nasledovné špecifické požiadavky: 1. Konkretizovať jednotlivé navrhované aktivity a činnosti. 2. Vyhodnotiť vplyvy strategického dokumentu na chránené územia národnej i európskej sústavy, prvky územnej sústavy ekologickej stability (ÚSES), ako aj ostatné záujmy ochrany prírody a krajiny. 3. V prípade, že niektoré prvky strategického dokumentu budú predstavovať možný významný vplyv na územia európskej sústavy chránených území Natura 2000, v rámci správy o hodnotení bude potrebné vyhodnotiť v samostatnej prílohe vplyvy strategického dokumentu na územia európskej sústavy chránených území Natura 2000 (tzv. primerané hodnotenie), podľa Metodiky hodnotenia významnosti vplyvov plánov a projektov na územia sústavy Natura 2000 v SR (ŠOP SR 2023), autorizovanou osobou podľa § 28a zákona č. 54/2002 Z.z.. 4. Navrhnúť opatrenia na zmiernenie všetkých identifikovaných vplyvov strategického dokumentu.	Akceptované, zapracované do rozsahu hodnotenia.
3.	Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky, Námestie slobody č. 6, 810 05 Bratislava	Konštatujeme, že predmetný strategický dokument nie je - podľa deklarovaného harmonogramu - v súčasnosti ešte spracovaný. Z tohto dôvodu považujeme Vaše oznámenie len za zber prípadných podnetov či pripomienok. Zároveň si Vás touto cestou dovoľujeme upozorniť, že MD SR bude zaujímať plnohodnotné kvalifikované stanovisko až po tom, čo nám na posúdenie predložíte predfinálnu verziu ohlasovaného strategického dokumentu. Z predloženej dokumentácie vyplýva, že pripravovaný (teda nie	Berie sa na vedomie. Uvedené pripomienky sa týkajú obsahu strategického dokumentu, oblasť dopravy nie je vymedzená samostatne v dokumente je zapracovaná do jednotlivých okruhov, ktoré rieši APS.

	posudzovaný) strategický dokument má zámer sa zaoberať problematikou environmentálneho a socioekonomického prostredia, avšak bez explicitnej zmienky o oblasti dopravy, resp. bez vymedzenia samostatnej sekcie o doprave a dopravnej infraštruktúre na území Slovenskej republiky. V nadväznosti na vyššie uvedené si Vás preto dovoľujeme upozorniť, že problematika dopravy je integrálnou súčasťou akýchkoľvek aspektov ďalšieho rozvoja Slovenskej republiky a preto si aj v rámci pripravovaného strategického dokumentu zaslúži samostatnú pozornosť. Pri dimenzovaní strategického dokumentu môžete vychádzať z početných dát, ktoré sú k dispozícii aj na oficiálnej webovej stránke MD SR. V prípade potreby ďalších dát Vám vieme prisľúbiť súčinnosť, vrátane spolupráce našich podriadených orgánov (napr. Dopravný úrad, Národná diaľničná spoločnosť, a. s., Slovenská správa ciest a Železnice Slovenskej republiky). Problematiku dopravy považujeme za prínosnú pre Vami spracovávaný strategický dokument aj z hľadiska jej zastúpenia v krajine - vo väčšine prípadov ide o líniové stavby, nehovoriac o ďalších pripravovaných dopravných stavbách, resp. investičných projektoch rozvoja dopravnej infraštruktúry na území Slovenskej republiky. Dovoľujeme si Vás zároveň upozorniť, že MD SR v zastúpení Sekciou stratégie a plánovania v súčasnosti kompletizuje Register avizovaných projektov infraštruktúry dopravy (RAPID), ktorý sprehľadňuje územné trasovania existujúcej a plánovanej dopravnej infraštruktúry na celom území Slovenskej republiky, a to až na úroveň jednotlivých katastrálnych území. Ide o cesty prvej triedy, diaľnice a rýchlostné cesty, letiská a heliporty, nákladné terminály (resp. prekladiská), vodné cesty a železničné trate (výhľadovo tiež vysokorýchlostné trate). Ochranné pásma uvedenej dopravnej infraštruktúry majú markantný vplyv na územný rozvoj a architektonické dimenzovanie územia Slovenska. V súčasnom stave spracovania RAPID-u evidujeme bežne 5 000 územných záujmov rezortu dopravy (pri počte 2 927 samospráv a 3 559 katastrálnych území) naprieč celým územím Slovenskej republiky.	Ministerstvo dopravy SR je prizvané k tvorbe dokumentu Architektonická politika Slovenska, ktorý bude následne predmetom medzirezortného pripomienkového konania.
--	---	--

		MD SR berie na vedomie oznámenie o strategickom dokumente s požiadavkou dodatočného doručenia plnohodnotného znenia strategického dokumentu Architektonická politika Slovenska pre zaujatie hodnoverného stanoviska.	
4.	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Nám. SNP č. 33, 813 31 Bratislava	Ministerstvo kultúry a ním riadený Pamiatkový úrad SR si neuplatňujú k predloženému materiálu žiadne pripomienky. Zástupcovia Pamiatkového úradu SR a Úradu pre územné plánovanie a výstavbu SR materiál prerokovali dňa 16.4.2025 online, pričom boli niektoré otázky týkajúce sa kultúrneho dedičstva vysvetlené a vyjasnené.	Berie sa na vedomie.
5.	Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Štefanovičova 5, 817 82 Bratislava	Bez vyjadrenia	
6.	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Mlynské nivy 44/a, 827 15 Bratislava	Bez vyjadrenia	
7.	Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, Limbová 2, 837 52 Bratislava	Bez vyjadrenia	
8.	Ministerstvo	Nemá pripomienky k oznámeniu o strategickom dokumente	Berie sa na vedomie

	cestovného ruchu a športu Slovenskej republiky, Pribinova 16549/32, 810 08 Bratislava		
9.	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, Pribinova 25, 811 09 Bratislava	Bez vyjadrenia	
10.	Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Námestie generála Viesta 2, 832 47 Bratislava	Bez vyjadrenia	
11.	Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky, Dobrovičova 12, 812 66 Bratislava	Bez vyjadrenia	
12.	Ministerstvo spravodlivosti slovenskej republiky,	Bez vyjadrenia	

	Račianska 71, 813 11 Bratislava		
13.	Ministerstvo školy, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky, Stromová 1, 813 30 Bratislava	Bez vyjadrenia	
14.	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Pribinova 2, 812 72 Bratislava Sekcia verejnej správy	Nemá pripomienky	Berie sa na vedomie
15.	Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Hlboká cesta 2, 833 36 Bratislava	Nemá pripomienky	Berie sa na vedomie.
16.	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, Špitálska 4, 6, 8, 816 43 Bratislava	Berie na vedomie oznámenie V tejto fáze nemá pripomienky Prípadné pripomienky k návrhu budú predložené v rámci medzirezortného pripomienkového konania	Berie sa na vedomie.

17.	Úrad podpredsedu vlády pre plán obnovy a znalostnú ekonomiku, Tomášikova 14366/64A, 831 04 Bratislava	Bez vyjadrenia	
18.	Úrad Bratislavského samosprávneho kraja, Sabinovská 16, 820 05 Bratislava	Bez vyjadrenia	
19.	Úrad Trnavského samosprávneho kraja, Starohájska ulica 6868/10, 917 01 Trnava	Nakoľko strategický dokument APS podlieha v zmysle zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie povinnému hodnoteniu, k oznámeniu nemáme pripomienky.	Berie sa na vedomie
20.	Úrad Nitrianskeho samosprávneho kraja, Rázusova 2A, 949 01 Nitra	Bez vyjadrenia	
21.	Úrad Trenčianskeho samosprávneho kraja, K dolnej stanici 7282/20 A, 911 01 Trenčín	Bez vyjadrenia	

22.	Úrad Žilinského samosprávneho kraja, Komenského 48, 011 09 Žilina	Bez vyjadrenia	
23.	Úrad Banskobystrického samosprávneho kraja, Námestie SNP 23, 974 01 Banská Bystrica	Banskobystrický kraj je významne zastúpený vidieckym osídlením, ktoré absenciou územnoplánovacej dokumentácie v minulosti (cca 65 % obcí) utrpelo značné negatívne vplyvy na architektúru a urbanizmus z hľadiska zachovania pôvodných urbanistických štruktúr a vhodnej architektúry v prírodnom aj urbanizovanom prostredí vidieckych obcí a menších mestských sídiel. Banskobystrický samosprávny kraj nepožaduje, aby predložený strategický dokument bol posudzovaný podľa zákona č. 24/2006 pokiaľ bude strategický dokument rešpektovať naše požiadavky: Banskobystrický samosprávny kraj požaduje: 1. V kapitole III. bodu 1 a 3 oznámenia vyhodnotenie vplyvov na životné prostredie vo vzťahu k vstupom (bod 1) z regiónov SR podľa platnej územnoplánovacej dokumentácie krajov SR, ktoré riešia v záväzných častiach UPD problematiky architektúry a urbanizmu vo vidieckom priestore a historicky utvorenej krajine ale aj urbanizovaných oblastiach mestských celkov (tvorba satelitov a ich vplyv na vidiecke štruktúry). 2. Riešiť architektonickú politiku na národnej úrovni s odporúčaním pre regióny v problematike ochrany a zachovania krajinnej štruktúry so špecificky chráneným lazníckym osídlením (typické vidiecke obce a obce s rozptýleným osídlením v neoddeliteľnej väzbe na voľnú krajinu). Čo s ďalšou zástavbou, ktorá neslúži pôvodnému účelu hospodárenia na lazoch, vytváraním netypickej súvislej zástavby, zakladaním nových lokalít a zahusťovaním novo založených lokalít.	Berie sa na vedomie. Berie sa na vedomie, predmetný strategický dokument podlieha povinnému hodnoteniu. Berie sa na vedomie. Akceptované – Architektonická politika je dokument s celoštátnou pôsobnosťou, dokument a jednotlivé opatrenia zohľadňujú regionálne špecifiká a jednotlivé typy krajín, vid'. podrobnejší opis

		3. Riešiť nie len výskum a inovácie (viď.osnova dokumentu) ale predovšetkým osvetu a vzdelávanie na školách ale aj širokej verejnosti v prospech kvalitnej architektúry na Slovensku, ktorú do veľkej miery diktuje laická verejnosť bez odborníka na vhodnú architektúru umiestnenú s pochopením charakteristických vlastností a špecifik konkrétneho miesta jej umiestnenia.	opatrení v prílohe strategického dokumentu. Akceptované – vzdelávanie a osвета je súčasťou okruhu 3. Spoločnosť a architektúra.
24.	Úrad Prešovského samosprávneho kraja, Námestie mieru 2, 080 01 Prešov	Bez vyjadrenia	
25.	Úrad Košického samosprávneho kraja, Námestie Maratónu mieru 1, 042 66 Košice	Bez vyjadrenia	
Na vedomie			
26.	Združenie miest a obcí Slovenska, Bezručova 2533/9, 81109 Bratislava	Bez vyjadrenia	
27.	Únia miest Slovenska, Biela 419/6, 811 01 Bratislava	Bez vyjadrenia	

28.	Slovenská komora architektov, Námestie SNP 477/18, 811 06 Bratislava	Bez vyjadrenia	
29.	Slovenská komora stavebných inžinierov, Mýtna 29, 811 07 Bratislava	A) K bodu 3. Hlavné ciele Pôvodné znenie – zlepšenie postavenia profesie architekta, urbanistu a odborníka na infraštruktúru navrhovanie, projektovanie a zhotovenie stavieb Návrh na úpravu znenia – zlepšenie postavenia profesie architekta, urbanistu a ostatných projektantov stavieb, odborníkov na navrhovanie technickej a dopravnej infraštruktúry ako aj odborníkov na zhotovovanie stavieb B) K bodu 4. Obsah(osnova), kap. 2 Budovy a miesta Pôvodné znenie – 2.1.3 Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na ich životný cyklus, energetickú efektívnosť, redukcii emisií skleníkových plynov a kvalitu vnútorného prostredia Návrh na úpravu znenia – 2.1.3 Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na ich životný cyklus, energetickú efektívnosť, vplyvy na životné prostredie, najmä redukcii emisií skleníkových plynov a kvalitu vnútorného prostredia	Berie sa na vedomie, uvedené pripomienky sa netýkajú hodnotenia vplyvu strategického dokumentu na životné prostredie ale samotného obsahu strategického dokumentu. Návrh dokumentu Architektonická politika Slovenska bude prerokovaný so Slovenskou komorou stavebných inžinierov a bude možné k nemu podať pripomienky.
Okresné úrady			
30.	Okresný úrad Nitra Odbor cestnej dopravy a pozemných komunikácií	Nemá pripomienky	Berie sa na vedomie

Pripomienky k Rozsahu hodnotenia strategického dokumentu			
1.	Sekcia verejnej správy MV SR Odbor modernizácie a koordinácie verejnej správy Štefaniková 15, 812 19 Bratislava	Na základe Vášho podania zo dňa 30.04.2025 Vám oznamujeme, že k rozsahu hodnotenia strategického dokumentu s celoštátnym dosahom „Architektonická politika Slovenska“ nemáme relevantné vecné pripomienky.	Berie sa na vedomie
2.	Sekcia stratégií, analýz a prierezových činností, MPRV SR, Dobrovičova 12, 811 09 Staré Mesto	Po preštudovaní dokumentu Vám oznamujeme, že Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR nepredkladá pripomienky, nakoľko ide o prvé kroky v rámci posudzovania vplyvov na životné prostredie (SEA) strategického dokumentu “Architektonická politika Slovenska” (stratégia) v zmysle zákona č. 24/2006 Z. z., a prípadné konkrétne pripomienky budú uplatnené v rámci medzirezortného pripomienkového konania.	Berie sa na vedomie.

ÚRAD PRE ÚZEMNÉ
PLÁNOVANIE A VÝSTAVBU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

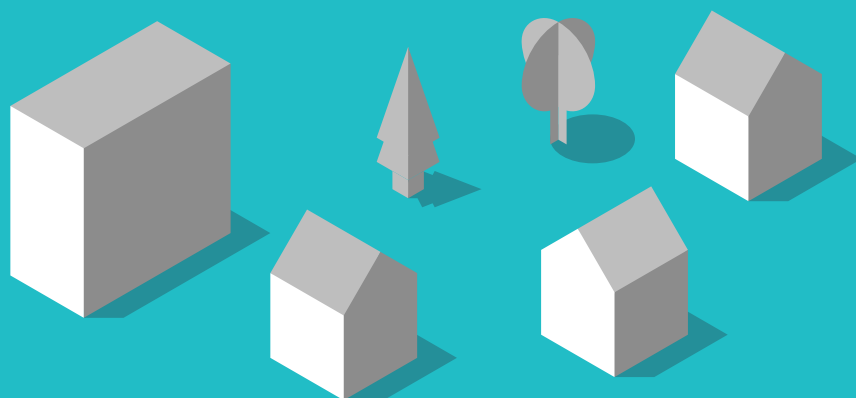
SPRÁVA O HODNOTENÍ

strategického dokumentu s celoštátnym dosahom
vypracovaná podľa prílohy č. 4 k zákonu č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov
na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

ARCHITEKTONICKÁ POLITIKA SLOVENSKA

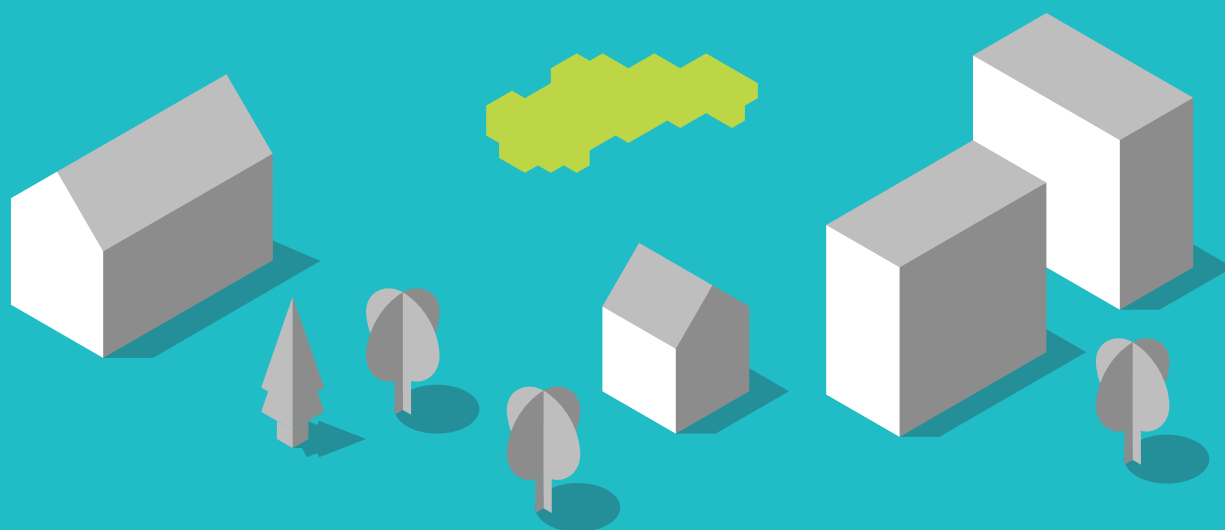
Príloha č. 2

Bratislava, júl 2025

ARCHITEKTONICKÁ POLITIKA SLOVENSKA

VLASTNÝ MATERIÁL

ÚRAD PRE ÚZEMNÉ
PLÁNOVANIE A VÝSTAVBU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

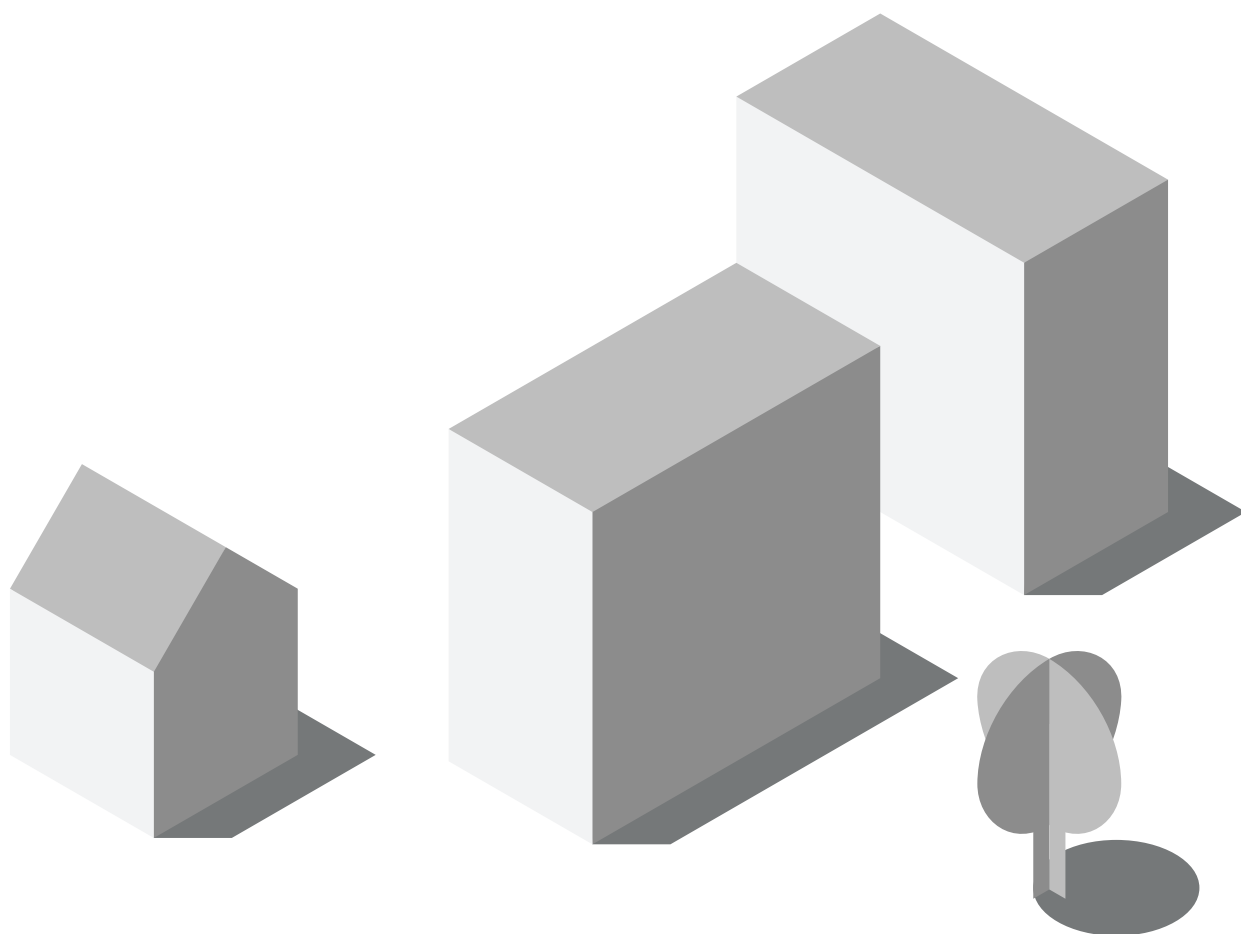
ÚVOD	2
I. ANALYTICKÉ VÝCHODISKÁ APS	3
• SYSTÉMOVÉ PRÍČINY NÍZKEJ KVALITY VYSTAVANÉHO PROSTREDIA	3
• URBANIZAČNÉ TRENDY A PRIESTOROVÝ ROZVOJ	3
• INŠTITÚCIE A ROZHODOVANIE	4
• STAVEBNÝ FOND, OBNOVA A UDRŽATEĽNOSŤ	4
• LEGISLATÍVNY RÁMEC	5
II. STRATEGICKÝ RÁMEC APS	6
1. SÍDLA A KRAJINA	6
1.1 KRAJINA	6
1.2 SÍDLA	7
1.3 ENVIRONMENTÁLNA A SOCIÁLNA ODOLNOSŤ	9
2. BUDOVY A MIESTA	11
2.1 KVALITA STAVIEB	11
2.2 VEREJNÝ PRIESTOR	12
2.3 BÝVANIE	13
2.4 KULTÚRNE DEDIČSTVO	15
3. SPOLOČNOSŤ A ARCHITEKTÚRA	17
3.1 POSTAVENIE ARCHITEKTÚRY	17
3.2 VZDELÁVANIE	18
3.3 SPOLOČENSKÁ OSVETA	19
4. VÝSKUM A INOVÁCIE	21
SLOVNÍK POJMOV	23
ZOZNAM SKRATIEK	26

Úvod

Architektonická politika Slovenska je výrazom spoločenskej ambície vytvárať prostredie, ktoré je krásne, funkčné a udržateľné zároveň. Vychádza z presvedčenia, že kvalita vystavaného prostredia je základom pre zdravý, inkluzívny a dôstojný život. V nadväznosti na víziu Nového európskeho Bauhausu prepája kultúrnu hodnotu architektúry s ekologickou transformáciou a sociálnou súdržnosťou. Architektonická politika zároveň predstavuje implementačný rámec pre premietnutie hodnôt Nového európskeho Bauhausu do konkrétnych opatrení v oblasti plánovania, výstavby a verejného priestoru.

Politika sa opiera o štyri vzájomne prepojené oblasti: sídla a krajinu, budovy a verejné priestory, vzťah spoločnosti k architektúre a výskum a inovácie. Spolu tvoria rámec, ktorý smeruje k udržateľnému rozvoju miest a obcí, obohateniu verejného priestoru a posilneniu participácie obyvateľov. Cieľom je nielen zvýšiť kvalitu života dnes, ale aj uchovať hodnoty minulosti a vytvárať kultúrne a odolné prostredie pre budúce generácie.

Stavebníctvo patrí medzi najvýznamnejšie sektory hospodárstva – tvorí podstatný podiel na HDP krajiny a zamestnáva desaťtisíce ľudí v rôznych regiónoch. Pre svoj strategický význam si vyžaduje účinnú modernizáciu a zvyšovanie kvality, založené nielen na technických inováciách, ale aj na kultivácii vystavaného prostredia. Kvalita v tomto kontexte predstavuje synergické prepojenie hospodárskej efektivity, environmentálnej udržateľnosti a spoločenskej hodnoty architektúry a urbanizmu – s cieľom podporiť konkurencieschopnosť sektora a prispieť k zlepšovaniu pracovných aj životných podmienok.

I. Analytické východiská APS

• Systémové príčiny nízkej kvality vystavaného prostredia

Súčasný stav vystavaného prostredia na Slovensku je dôsledkom dlhodobého podceňovaného významu architektúry ako súčasti národného bohatstva, ktorý vedie k nedostatkom v legislatívnom rámci, povoľovacích procesoch, plánovaní, vzdelávaní i verejnom obstarávaní. Aj keď aktuálna legislatíva (najmä zákon o územnom plánovaní a nový stavebný zákon) deklaruje ambície podporiť kvalitné a udržateľné prostredie, v praxi pretrváva absencia nástrojov, ktoré by podporovali uplatňovanie kvalitatívnych štandardov v rozhodovacích procesoch.

Architektonická kvalita, ako súhrn formálnych, funkčných, kultúrnych a environmentálnych vlastností návrhu, nebýva štandardne súčasťou zadania verejných stavieb. V prevažnej väčšine prípadov absentuje fáza ideového návrhu, diskusia s odbornou komunitou, participácia verejnosti a transparentný výber návrhu. Návrh sa zužuje na proces optimalizácie parametrov, často bez skutočnej reflexie potrieb užívateľov a potenciálu miesta.

Procesy verejného obstarávania, ktoré často uprednostňujú pri výbere parameter najnižšej ceny, obmedzujú možnosti hľadať najkvalitnejšie riešenie, vedú k podhodnoteniu práce profesionálov v oblasti architektúry a zároveň vedú k cenovým ponukám, ktoré neraz nezodpovedajú reálnym nákladom. Skreslenie trhu môžu spôsobovať aj opačné extrémny – najvyššie cenové ponuky veľakrát nemajú opodstatnenie. Architektonická súťaž návrhov, hoci ide o osvedčený nástroj na obstaranie kvalitného návrhu, je využívaná minimálne – podľa analýzy SKA iba v 3 % prípadov verejných zákaziek v období 2018 – 2022.

• Urbanizačné trendy a priestorový rozvoj

Z hľadiska priestorového rozvoja sídiel prevažujú na Slovensku extenzívne rozvojové vzorce. Rozširovanie zastavaného územia a narastajúca miera suburbanizácie vytvárajú tlak na krajinu a jej environmentálnu stabilitu, ako aj na technickú a dopravnú infraštruktúru. Rozpínanie sídel bez prepojenia na verejné služby a dopravnú obslužnosť vedie k zvýšenej závislosti na individuálnej automobilovej doprave.

Funkčne segregované územia vytvárajú priestorovo neefektívne a spoločensky neudržateľné prostredie, čo znižuje kvalitu každodenného života a zároveň znemožňuje adaptívne správanie územia. Takmer 4 z 10 obcí rozhodujú o svojom rozvoji bez základného nástroja na usmernenie výstavby a ochranu krajiny – územného plánu. V iných prípadoch sú územné plány často neaktuálne, s nedostatočným dôrazom na adaptačné kapacity územia voči klimatickým, demografickým či socioekonomickým zmenám. Chýba aj vzájomná koordinácia medzi obcami, čo znemožňuje ich spoločný rozvoj na miestnej aj nadlokálnej úrovni.

Obnova centier miest a dedín, ako aj aktivácia vnútorných rezerv územia, sú procesy vyžadujúce investičnú koordináciu, medziodborovú spoluprácu a verejnú podporu, ktorá je v súčasnosti nedostatočná. Absentuje národný rámec alebo systémový nástroj na podporu revitalizácie brownfieldov, areálov v premenlivom vlastníctve či chátrajúcich verejných priestorov.

Verejné priestory sú často vnímané len ako súčasť dopravnej infraštruktúry, nie ako základný predpoklad sociálnej, kultúrnej a environmentálnej udržateľnosti sídel. Na ich návrhu sa nie vždy podieľajú odborníci zo všetkých dotknutých oblastí ako sú architekti, krajinní architekti, dopravní inžini-

nieri, sociológovia, či environmentalisti. Chýba aj systémový manažment a investičné plánovanie v oblasti zelene, mobiliáru, drobnej architektúry a umenia. Následkom je chýbajúci vzťah obyvateľov k verejnému priestoru, ktorý nespĺňa svoju komunitnú, rekreačnú ani symbolickú rolu.

• **Inštitúcie a rozhodovanie**

Rozhodovacie procesy v oblasti výstavby sú v mnohých prípadoch slabo koordinované, kompetenčne roztrieštené a často bez odborného vedenia. Samotné obce a mestá sú personálne podhodnotené z hľadiska kapacít na spracovanie územnoplánovacích podkladov, nemajú vytvorenú pozíciu hlavného architekta a nespolupracujú dostatočne so sieťou externých expertov. Bez efektívnej spolupráce medzi odborníkmi, štátnou správou a samosprávami nie je možné riešiť komplexné územnoplánovacie a urbanistické výzvy, ako sú napríklad segregované komunity, regenerácia sídlisk, vytváranie kvalitných verejných priestorov a zabezpečenie udržateľného rozvoja sídel. Architektonická profesia nie je spoločnosťou dostatočne rešpektovaná. Zásadným problémom je aj chýbajúca kontinuita projektových tímov a nedostatok interdisciplinárnej spolupráce.

Dôležitým problémom je slabá participácia laickej i odbornej verejnosti na rozhodovacích procesoch, ktorá je nevyhnutná pre tvorbu návrhov v súlade s potrebami obyvateľov. Jedným z dôvodov je aj nízke povedomie verejnosti o význame kvalitného prostredia a environmentálnych otázkach, ale aj nedostatočné vzdelávanie architektov a urbanistov na riadenie participácie a strategické plánovanie.

V rozhodovacích procesoch sa stále využívajú neúplné a nedostatočné dáta o krajine, stave vystavaného prostredia, potrebách obyvateľov a environmentálnych podmienkach. Zdroje relevantných dát sú stále fragmentované, rozptýlené medzi rôznymi inštitúciami a zriedkavo interoperabilné. Často chýbajú komplexné a prepojené databázy, ktoré by poskytovali potrebný základ pre informované rozhodovanie.

• **Stavebný fond, obnova a udržateľnosť**

Podstatná časť stavebného fondu na Slovensku vykazuje znaky technickej aj morálnej zastaranosti. Obnova sa obmedzuje prevažne len na reaktívnu údržbu alebo izolované renovácie, zriedkavo ako komplexný projekt s ambíciou zvyšovať kvalitu života, energetickú efektívnosť a estetickú hodnotu prostredia. Budovy vo verejnom vlastníctve sú často modernizované len v minimálnom rozsahu, ktorý vyžaduje legislatíva alebo dostupné dotačné schémy.

Zanedbávanie historicky a architektonicky významných objektov poukazuje na nedostatočnú starostlivosť o kultúrne dedičstvo na Slovensku, ktoré je dôležitou súčasťou našej identity. Mnohé pamiatky či iné historicky a kultúrne hodnotné štruktúry sú opustené, nevyužívané a bez adekvátnej starostlivosti. Ich stav sa zhoršuje v dôsledku kombinácie nedostatočného financovania, nejasnej vlastníckej štruktúry a slabých mechanizmov ochrany zo strany štátu.

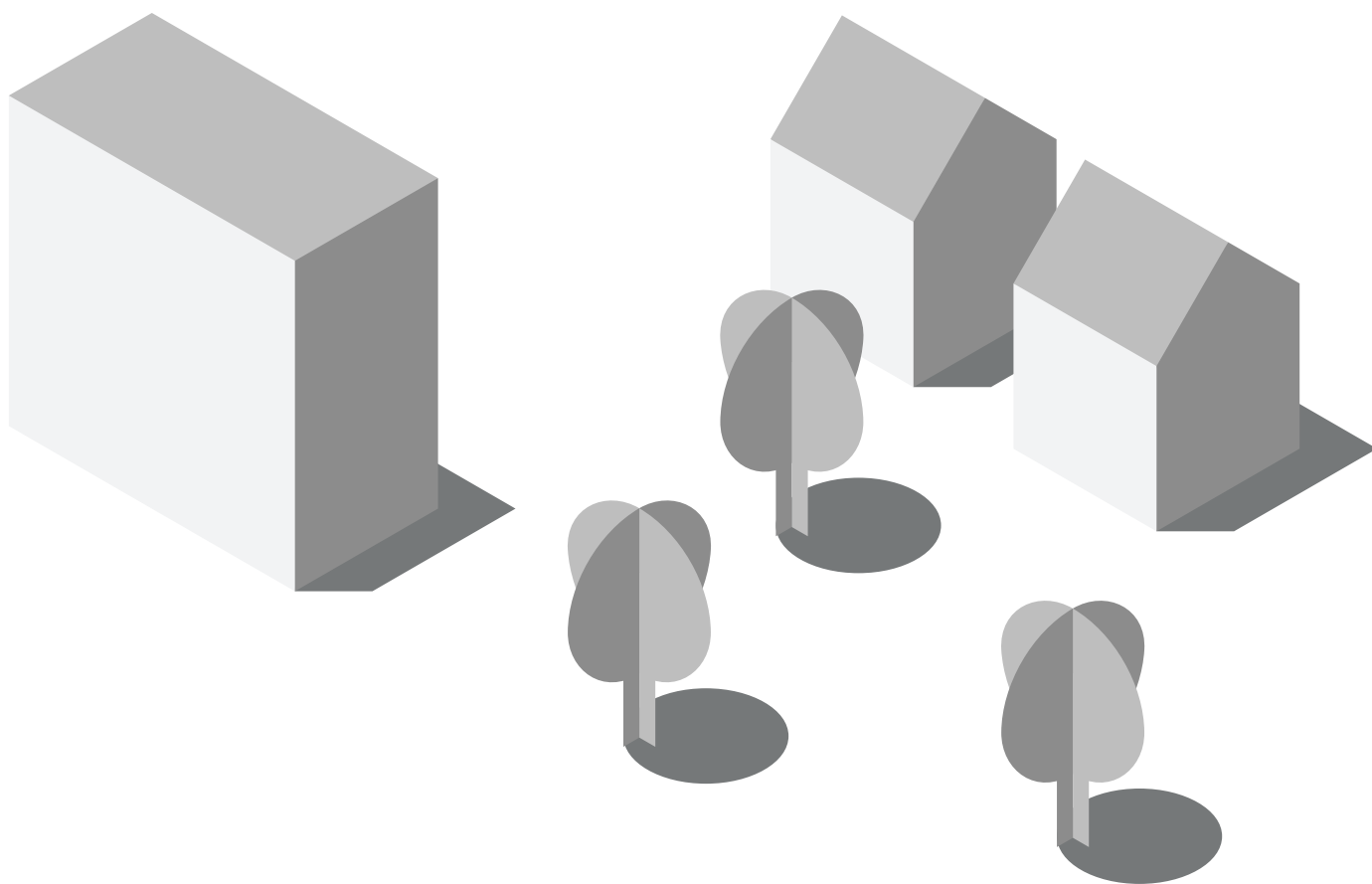
Rozdrobené súkromné vlastníctvo v bytových domoch, absencia motivácie a nedostatočné podporné finančné nástroje bránia komplexnej obnove bytového fondu, ktorá je nevyhnutná najmä u panelových sídlisk.. Chýba aj strategická podpora adaptácií, konverzií a zmien funkčného využitia nevyužívaných budov (napr. industriálne objekty, administratívne budovy školské areály, staré nemocnice), či cirkulárnej ekonomiky vo výstavbe.

• Legislatívny rámec

Oblasť územného plánovania a výstavby ako základného regulačného prostredia architektúry predstavovala jednu z posledných nereformovaných oblastí po roku 1989 a to napriek opakovaným pokusom prijať novú právnu úpravu. Čiastočne sa podarilo takúto reformu spustiť v roku 2022. Reformný zámer zmeny legislatívy územného plánovania a výstavby v roku 2022 vychádzal pritom aj z cieľov Davoskej deklarácie (2018) a Novej Lipskej charty (2020) ako dvoch základných európskych politických rámcov v oblasti architektúry a vystavaného prostredia. Reforma mala prispieť nielen k skráteniu konaní vo výstavbe, ale mala vytvoriť celistvý prístup k výstavbe, tak, aby pozitívne vplývala na spoločnosť.

Cieľom územného plánovania je podľa § 3 zákona č. 200/2022 Z. z. o územnom plánovaní s účinnosťou od 1. apríla 2024 systematicky a nepretržite vytvárať podmienky pre udržateľný územný rozvoj tak, aby územie bolo využívané efektívne, bezpečne, ekonomicky, esteticky, eticky a demokraticky s ohľadom na prírodné, historické a kultúrne dedičstvo, ochranu a kvalitu životného prostredia a kvalitu života obyvateľov.

Reformu v oblasti výstavby zavrášilo prijatie zákona č. 25/2025 Z. z. o výstavbe (Stavebný zákon) s účinnosťou od 1. apríla 2025. Jedným z pozitívov reformy je vytvorenie aspoň čiastočne špecializovanej štátnej správy v oblasti územného plánovania a výstavby, ktorá má prispieť významu dobre nastavených podmienok tak v oblasti územného plánovania ako aj vo výstavbe a posilneniu týchto tém v spoločnosti.

II. Strategický rámec APS

1. Sídla a krajina

Úvod

Krajinný charakter Slovenska formuje pestrá štruktúra sídiel, historické vrstvy urbanizmu a rozmanité prírodné podmienky. Na zachovanie a podporu tohto bohatstva je nevyhnutné cielené a premyslené územné a strategické plánovanie, ktoré reflektuje regionálne špecifiká a umožňuje vyvážený rozvoj sídiel a krajiny s cieľom zvyšovania kvality života a prostredia, pričom zároveň podporuje udržateľný ekonomický rast. Tento cieľ je možné dosiahnuť stanovením jasnej stratégie urbánneho rozvoja, ktorá bude prioritovať rozvoj sídiel smerom dovnútra s využívaním vnútorných priestorových rezerv a ochranu, obnovu a plánovanie kultúrnej krajiny, no zároveň umožní napĺňanie potrieb všetkých sociálnych vrstiev obyvateľstva prostredníctvom zvyšovania štandardu vystavaného prostredia a posilňovania ekonomického potenciálu regiónov.

Na zabezpečenie vyváženého rozvoja sídiel a krajiny je nevyhnutný multidisciplinárny prístup, ktorý prepája expertízu architektov, urbanistov, krajinných a stavebných inžinierov, odborníkov na infraštruktúru, environmentálnych špecialistov, sociológov a ďalšie disciplíny. Efektívne plánovanie a návrhy opatrení musia byť podložené analýzami, ktoré sú možné len prostredníctvom systematického digitálneho mapovania a správy dát o sídelnej a krajinej štruktúre, umožňujúcich monitorovanie a predikciu vývoja územia.

1.1. Krajina

Kvalita kultúrnej krajiny závisí od schopnosti citlivo usmerňovať jej rozvoj tak, aby zostala funkčne vyvážená, ekologicky stabilná a kultúrne čitateľná. Rozvoj tohto územia je vnímaný ako systematický a odborne riadený proces, ktorý integruje ochranu prírodných a kultúrnych hodnôt do plánovania a rozhodovania.

Voľná krajina by mala plniť predovšetkým **produkčnú, rekreačnú a ekostabilizačnú funkciu**, pričom ich vyvážené zastúpenie pri plánovaní a využívaní územia je nevyhnutné pre jej dlhodobú udržateľnosť. Zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt krajiny – vrátane ekologickej konektivity, biodiverzity a vodozadržnej kapacity – je kľúčové nielen pre zachovanie produkčného potenciálu územia, ale aj pre minimalizáciu klimatických rizík, akými sú sucho, povodne, prívalové dažde, veterné smršte, či vznik tepelných ostrovov.

Prirodzené chladenie krajiny evapotranspiráciou, zachovanie vodozadržnej kapacity, ako aj ochrana vodných zdrojov, predstavujú zásadné faktory jej dlhodobej stability. Rovnako dôležité je zabrániť nadmernému pečatniu nezastavanej pôdy, ktoré prispieva k prehrievaniu územia, strate úrodnosti a narušeniu prirodzeného vodného režimu.

Zároveň je potrebné aktívne podporovať a rozvíjať kultúrnu krajinu, ktorá je výsledkom dlhodobého pôsobenia prírodných procesov a ľudskej činnosti. Spája sídelné štruktúry, formy hospodárenia a krajiny tvorby a predstavuje významnú súčasť nášho kultúrneho dedičstva. Zachovanie jej genia loci, historického kontextu a regionálnych špecifik je nevyhnutné pre udržateľný rozvoj územia.

Rozmanité typy krajiny sú súčasťou národného bohatstva Slovenska, a preto si vyžadujú celospoločenskú ochranu a systematickú starostlivosť. Je potrebné chrániť a rozvíjať hodnoty nezastavaného územia – najmä kvalitnú poľnohospodársku pôdu, adaptívne lesy, biodiverzitu a vodné zdroje – nielen v záujme súčasnej generácie, ale aj ako základný predpoklad pre život budúcich generácií.

K efektívnemu manažmentu krajiny je nevyhnutná spolupráca všetkých dotknutých rezortov zodpovedných za jej plánovanie, ochranu a správu. Na tejto úrovni je kľúčové zapojenie odborníkov – architektov, urbanistov, krajinných architektov a inžinierov, stavebných inžinierov a expertov na infraštruktúru – na úrovni štátu aj samospráv. Iba tak je možné zabezpečiť dlhodobé a udržateľné riešenia pre rozvoj a ochranu krajiny.

Cieľ 1.1.1 Zabezpečiť ochranu a rozvoj kultúrnej krajiny s dôrazom na zachovanie jej genia loci, historického kontextu, regionálnych špecifík a prírodných hodnôt.

Opatrenie 1.1.1.1 Podporiť vznik podrobnejších, lokálne zameraných krajinoplánovacích štúdií, ktoré rešpektujú špecifiká identity územia a nadväzujú na KPŠ na úrovni krajov .

Opatrenie 1.1.1.2 Využívať krajinoplánovacie štúdie v rozhodovacích procesoch verejnej správy, najmä rezortov zodpovedných za ochranu prírodných hodnôt, kultúrno-historických hodnôt a udržateľného hospodárskeho využívania krajiny.

Opatrenie 1.1.1.3 Zabezpečiť súlad procesov a tvorby dát pri pozemkových úpravách a tvorbe územného plánu. Podporiť ich vzájomnú synergiu a podporiť ich vzájomnú efektívnu koordináciu pri využívaní krajiny.

Opatrenie 1.1.1.4 Odborné výberové kritériá pri zadávaní pozemkových úprav upraviť v zmysle potreby rozvoja územia a potreby životného prostredia.

Cieľ 1.1.2 Implementovať efektívne adaptačné a regeneračné opatrenia v krajine s cieľom zvýšiť jej odolnosť voči zmene klímy a zabezpečiť ekologickú stabilitu

Opatrenie 1.1.2.1 Zintenzívniť spoluprácu na inštitucionálnej úrovni medzi kľúčovými rezortmi zodpovednými za plánovanie, ochranu a manažment krajiny.

Opatrenie 1.1.2.2 Zosúladiť legislatívne predpisy tak, aby sa odstránili časové a procesné bariéry pre realizáciu adaptačných a regeneračných opatrení v krajine.

Opatrenie 1.1.2.3 Uprednostňovať prírode blízke riešenia pri plánovaní, navrhovaní a výstavbe sídelných štruktúr, dopravnej a technickej infraštruktúry.

Opatrenie 1.1.2.4 Podporiť realizáciu adaptačných opatrení v krajine a sídlach prostredníctvom finančných nástrojov, daňových stimulov a zároveň uprednostniť prírode blízke riešenia na ochranu krajiny pred eróziou, povodňami, zosuvmi, suchom a extrémnymi výkyvmi počasia.

1.2. Sídla

Zvyšovanie kvality zastavaného sa chápe ako cesta k tvorbe inkluzívneho, zdravého a dlhodobo udržateľného životného prostredia, ktoré zodpovedá demografickým, priestorovým aj klimatickým výzvam.

Sídla priaznivé pre život musia byť **inkluzívne, odolné a udržateľné**, pričom by mali aktívne prispievať k riešeniu klimatickej krízy a zároveň poskytovať zdravé a bezpečné prostredie pre svojich obyvateľov (World Cities Report 2024, UN Habitat). Efektívne riadenie rozvoja sídiel v súlade s ochranou krajiny si vyžaduje kontrolu ich expanzie, predchádzanie nekontrolovanej suburbanizácii a fragmentácii krajiny. Zároveň treba posilňovať kvalitu sídelného prostredia, možnosti jeho vnútorného rozvoja a dlhodobú udržateľnosť.

V kontexte rôznorodej sídelnej štruktúry Slovenska je potrebné podporovať rozvoj aj mimo hlavných rozvojových osí a zabezpečiť, aby každý typ sídla plnil svoju funkčnú úlohu v rámci regiónu. **Životaschopné sídla atraktívne pre všetky vekové skupiny** musia byť vybavené primeranou infraštruktúrou, vrátane zásobovania pitnou vodou, kanalizácie, energetických a komunikačných sietí, dopravného napojenia, ako aj kvalitnými verejnými priestormi.

Priestorové usporiadanie sídiel a ich aglomerácií má významný vplyv na ekonomickú udržateľnosť – ovplyvňuje náklady na výstavbu, prevádzku a údržbu dopravnej a technickej infraštruktúry, dĺžku dojazdových vzdialeností či priestorové nároky na statickú dopravu. Preto je žiaduce budovať kompaktné sídla s polycentrickým usporiadaním a efektívne využívať existujúce územné rezervy, ako sú napr. **brownfieldy**.

Rovnako je potrebné **obmedziť výstavbu monofunkčných štruktúr** (vrátane suburbánnych), ktoré nerešpektujú priestorovú hierarchiu, kultúrno-historický kontext, regionálne špecifiká, identitu územia a nemajú dostatočnú vybavenosť.

Cieľ 1.2.1 Zabezpečiť udržateľný rozvoj sídel prostredníctvom efektívneho využívania vnútorných rezerv a zmiernenia negatívnych dopadov suburbanizácie.

Opatrenie 1.2.1.1 Vypracovať metodiky pre udržateľnú expanziu sídiel a ich vnútorný rozvoj, ktoré budú v podrobnej miere nastavovať aj smerné cieľové hodnoty jednotlivých regulatívov.

Opatrenie 1.2.1.2 Podporiť budovanie kompaktných urbanistických štruktúr s dostupnosťou služieb, pracovných príležitostí a vybavenosti v pešej alebo cyklistickej vzdialenosti.

Opatrenie 1.2.1.3 Zaviesť systematický monitoring rozvoja zastavaného územia a výstavby s cieľom overovať dodržiavanie kapacitných limitov stanovených v územnoplánovacej dokumentácii, aktualizovať digitálny obraz krajiny a minimalizovať stavebné zásahy vo voľnej krajine.

Opatrenie 1.2.1.4 Podporiť revitalizáciu a opätovné využitie zanedbaných oblastí v sídlach (tzv. brownfieldov) prostredníctvom zavedenia dotačných mechanizmov na prípravu projektov, odstraňovanie environmentálnych záťaží a infraštruktúrne dobudovanie.

Opatrenie 1.2.1.5 Podporovať polycentrický rozvoj sídel a vypracovať metodický dokument určujúci štandardy minimálnej dostupnosti a rozsahu kultúrnej, sociálnej, vzdelávacej a zdravotníckej infraštruktúry podľa veľkosti a typu sídla, ktorý bude slúžiť ako odborný podklad pre spracovateľov ÚPD a nástroje hodnotenia kvality verejnej vybavenosti v území.

Cieľ 1.2.2 Zvýšiť životaschopnosť, ekonomickú konkurencieschopnosť a atraktivitu sídel mimo hlavných rozvojových osí.

Opatrenie 1.2.2.1 Vytvoriť mechanizmy na zlepšenie koordinácie medzi obcami, mikroregiónmi, krajinami a štátom, umožňujúce regiónom efektívne určovať a realizovať priority rozvoja prostredníctvom kvalitnejšieho územného plánovania.

Opatrenie 1.2.2.2 Zlepšiť dostupnosť dopravnej infraštruktúry a technickej infraštruktúry, vrátane rýchlych železničných spojení a dostupnosti verejnej dopravy, na zvýšenie konektivity menších obcí.

Opatrenie 1.2.2.3 Zabezpečiť rozvoj digitálnej, kultúrnej a komunitnej infraštruktúry v malých a stredne veľkých sídlach s cieľom zvýšiť kvalitu života, podporiť miestnu identitu a tvorivosť, zamedziť odlivu produktívnej populácie a zároveň zvýšiť atraktivitu týchto území pre návštevníkov prostredníctvom rozvoja kultúrnych a kreatívnych odvetví.

1.3. Environmentálna a sociálna odolnosť

Kvalitné sídla musia integrálne prepájať sociálne, kultúrne, ekonomické a environmentálne aspekty, pričom je nevyhnutné podporovať sociálnu rozmanitosť a inkluzívne prostredie. Obce s marginalizovanými rómskymi komunitami čelia v tomto ohľade osobitným výzvam. Pri plánovaní ich územného rozvoja je potrebné postupovať systematicky a dôsledne, pričom cieľom musí byť integrácia a zlepšovanie kvality života všetkých obyvateľov. Kľúčom je dostupnosť základnej infraštruktúry a vybavenosti, podpora rozvoja adekvátneho bývania a verejných priestorov. Urbanistická politika musí ponúknuť cielené riešenia pre segregované lokality, predchádzať vzniku nových a usilovať sa o vytvorenie dôstojných podmienok pre život všetkých sociálnych skupín v mestskom aj vidieckom prostredí.

Hoci zastavané prostredie tvorí len asi 5% územia SR, aplikácia **adaptačných opatrení v sídlach** má, vzhľadom na ich zraniteľnosť a obmedzené priestorové kapacity, veľký význam. Zásadné sú **opatrenia na zmiernenie negatívnych dopadov zmeny klímy** a straty biodiverzity, najmä pasívnu ochranu pred prehrievaním, vodozádržné riešenia (tzv. špongiové mesto), vegetačné plochy, vegetačné strechy a ďalšie a aj takto prispievať k zdraviu podporujúcemu prostrediu pre obyvateľov. **Zelená infraštruktúra a environmentálne regulácie sa musia stať integrálnou súčasťou urbanistického plánovania.** Udržateľné sídla sa nezaobídu ani bez opatrení na zníženie emisií skleníkových plynov a celkovej uhlíkovej stopy zastavaných oblastí, ako sú nízkoemisné a energeticky plusové štvrte, udržateľná mobilita s podporou pešej a cyklistickej dopravy, využívanie obnoviteľných zdrojov energie a pod.

Cieľ 1.3.1 Podporiť implementáciu a monitorovať efektívnosť mitigačných a adaptačných opatrení na zmenu klímy v sídlach

Opatrenie 1.3.1.1 Zabezpečiť uplatňovanie environmentálnych kompenzačných opatrení a klimatických kritérií v územnom a stavebnom plánovaní s cieľom neutralizovať dopady výstavby na prírodné prostredie, podporiť klimatickú odolnosť sídel a zlepšiť manažment zelenej a modrej infraštruktúry.

Cieľ 1.3.2 Vytvoriť legislatívny a finančný rámec pre cielené riešenie negatívneho stavu segregovaných lokalít, predchádzať vzniku nových a vytvárať dôstojné podmienky pre život všetkých sociálnych skupín v mestskom aj vidieckom prostredí

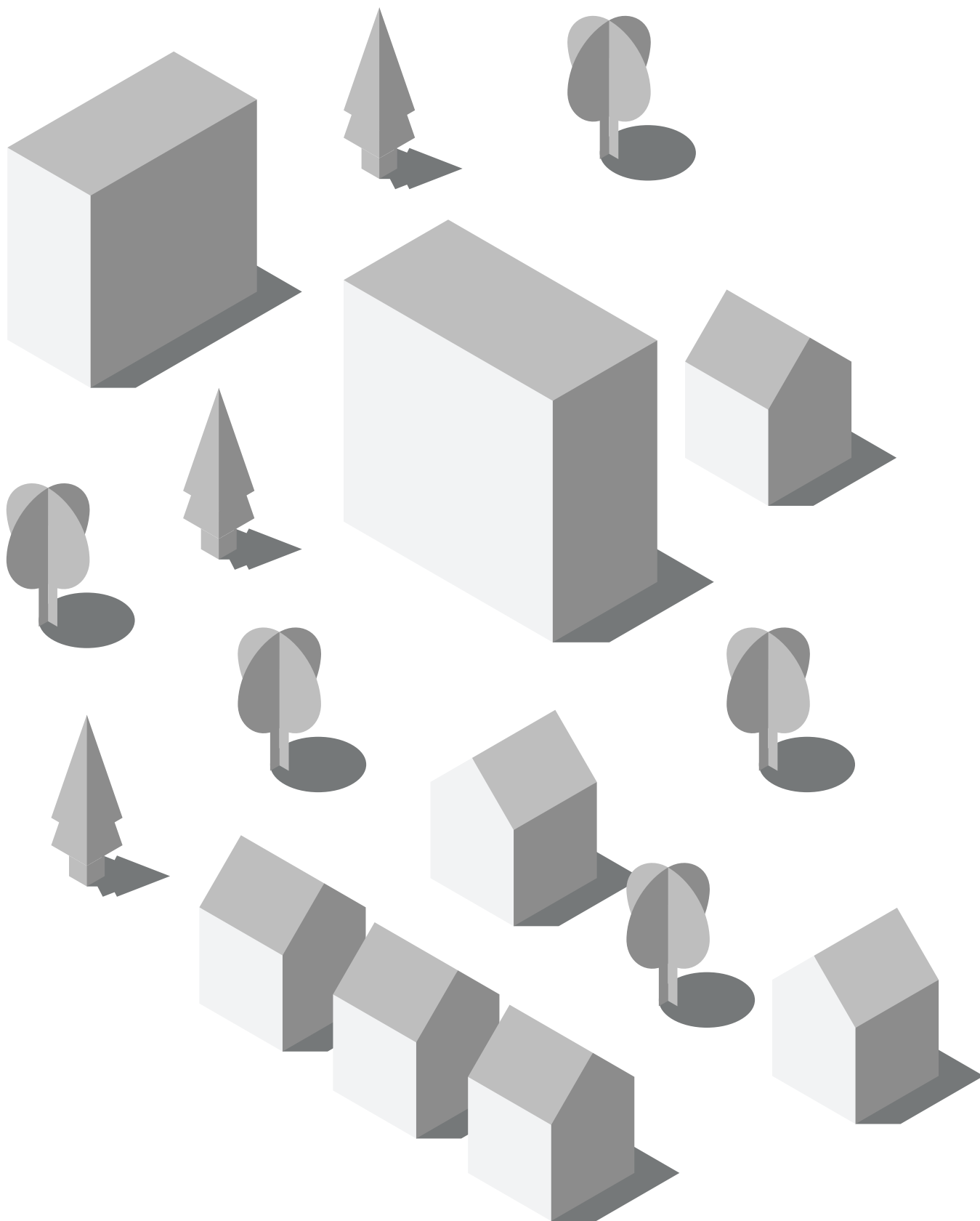
Opatrenie 1.3.2.1 Integrovať nástroje územného plánovania a regionálneho rozvoja do riešení na odstraňovanie segregácie.

Opatrenie 1.3.2.2 Vypracovať metodické pokyny pre spracovanie ÚPD ako prostredníctvom nástrojov územného plánovania efektívne prispieť k odstraňovaniu segregácie, prevencii vzniku vylúčených lokalít a integrácie marginalizovaných skupín.

Opatrenie 1.3.2.3 Posilniť kapacity samospráv v oblasti inkluzívneho územného plánovania.

Opatrenie 1.3.2.4 Vytvoriť manuál mediácie a participácie pre zapájanie segregovaných komunit aj ostatných obyvateľov dotknutých sídel.

Opatrenie 1.3.2.5 Vytvoriť systém finančnej podpory komplexnej revitalizácie MRK (tzv. „slum upgrading“ programy), zameraného na zlepšenie verejných priestorov, dostupnosti technickej infraštruktúry.

2. Budovy a miesta

Úvod

Nová výstavba, tvorba verejných priestorov aj adaptácia existujúceho stavebného fondu, vrátane hmotného kultúrneho dedičstva, sa musia riadiť princípmi vysokokvalitnej Baukultur (Davoská deklarácia, 2018). Jej hlavným cieľom je tvorba a zachovanie udržateľného, esteticky hodnotného prostredia s vysokou užívateľskou kvalitou, ktoré napĺňa ekonomické, sociálne a psychologické potreby obyvateľstva.

Dôraz na vysoké štandardy v architektonickom návrhu a výstavbe je kľúčový pre vznik esteticky, funkčne a technologicky vyspelých stavieb, ktoré zohľadňujú inovatívne riešenia a princípy udržateľnosti. Architektúra však nemôže byť vnímaná len ako súbor izolovaných objektov, ale ako integrálna súčasť širšieho urbánneho a krajinného kontextu.

2.1 Kvalita stavieb

Kvalita stavieb znamená ich schopnosť dlhodobo plniť svoju funkciu, rešpektovať prostredie a prinášať estetickú aj spoločenskú hodnotu. Ich obnova a opätovné využitie uchováva kultúrne hodnoty a znižuje ekologickú záťaž.

Každá nová stavba by mala byť prínosom pre prostredie, do ktorého vstupuje. Mala by prinášať novú pridanú hodnotu, zároveň však rešpektovať charakter miesta, historické vrstvy, urbanistickú štruktúru, mierku a funkčné súvislosti v okolí. Rovnako by mala obohacovať verejný priestor.

Aby si stavby zachovali kvalitu a funkčnosť počas celého životného cyklu, musia byť navrhované a realizované s dôrazom na odolnosť, energetickú efektívnosť, bezpečnosť, trvanlivosť použitých materiálov, inovatívnosť technológií a priestorovú flexibilitu, ktorá umožní ich prispôsobenie sa meniacim sa potrebám v čase. Pojem hospodárnosť sa často mylne zamieňa za minimalizáciu vstupných nákladov. Skutočná cena stavby sa však odvíja od nákladov počas celého jej životného cyklu, vrátane prevádzky, údržby, rekonštrukcie a nakoniec aj jej odstránenia.

Adaptácia a regenerácia kvalitných stavieb minulosti by mala mať prednosť pred ich búraním a novou výstavbou (Nový európsky Bauhaus). Tento prístup neuchováva len našu hmotnú kultúru, ale zároveň šetrí veľké množstvo zabudovanej energie a materiálových zdrojov, čím podporuje princípy obehového hospodárstva. Medzi mitigačné opatrenia, ktoré znižujú negatívne dopady výstavby na klímu, patrí využívanie obnoviteľných a nízkouhlíkových materiálov, uprednostňovanie lokálnych zdrojov a recyklácia materiálov a konštrukcií, čím sa minimalizujú emisie vznikajúce pri ich výrobe a doprave.

Kvalitná architektúra musí zabezpečovať zdravé, komfortné a produktívne prostredie v nových aj adaptovaných budovách. Vyhovujúce vnútorné prostredie – zahŕňajúce tepelný, zrakový a sluchový komfort, dostatočnú výmenu vzduchu, čistú vodu a absenciu škodlivých látok – zlepšuje kvalitu života, zvyšuje produktivitu, obmedzuje zdravotné riziká a znižuje energetické náklady. Verejné budovy musia spĺňať princípy univerzálneho navrhovania a zároveň podporovať zdravý životný štýl.

Cieľ 2.1.1 Zaviesť systémové opatrenia na podporu kvalitnej architektúry, ktorá reflektuje fyzické aj psychologické potreby používateľov a zachováva a zveľaďuje kultúrne a prírodné hodnoty prostredia.

Opatrenie 2.1.1.1 Pri návrhu a realizácii stavieb klásť zvýšený dôraz na dlhodobú kvalitu výstavby, ktorá reflektuje na funkčnú rozmanitosť, adaptačnú kapacitu a harmonické priestorové

vzťahy v území.

Opatrenie 2.1.1.2 Zahnúť parameter kvality a odolnosti do verejných politík, verejného obstarávania a rozvojových projektov prostredníctvom príslušných metodických usmernení.

Opatrenie 2.1.1.3 Zvýšiť kvalitu výstavby v rurálnych oblastiach vytvorením systému vzdelávania pre samosprávy, projektantov a stavebníkov zameraného na udržateľný rozvoj, zachovanie identity vidieckych sídiel a tvorbu architektúry rešpektujúcej miestne kultúrne a prírodné hodnoty.

Cieľ 2.1.2 Prioritizovať regeneráciu, predlžovanie životnosti a opätovné využitie existujúceho stavebného fondu pred búraním a novou výstavbou.

Opatrenie 2.1.2.1 Prijatť legislatívne, finančné a daňové opatrenia zvýhodňujúce rekonštrukcie a adaptácie existujúcich stavieb pred novou výstavbou, vrátane úprav stavebných a územnoplánovacích procesov zjednodušujúcich zmeny funkčného využitia stavieb.

Opatrenie 2.1.2.2 Upraviť technické predpisy (svetlotechnika, statická doprava, požiarne a hygienické predpisy), aby zvyšovali možnosti adaptácie budov bez neúmerňých nákladov pri zachovaní požiadaviek na zdravé a bezpečné prostredie.

Cieľ 2.1.3 Zvýšiť kvalitu výstavby a obnovy budov s dôrazom na celý životný cyklus, energetickú efektívnosť, redukciu emisií skleníkových plynov a na kvalitu vnútorného prostredia.

Opatrenie 2.1.3.1 Implementovať požiadavky smernice EPBD 4 a prijať národnú stratégiu dekarbonizácie stavebného fondu pre nové aj renovované budovy do roku 2028 (verejný sektor), resp. 2030 (privátny sektor).

Opatrenie 2.1.3.2 Vykonať audit všetkých relevantných právnych a technických predpisov, ktoré stanovujú kvalitatívne požiadavky na energetickú hospodárnosť, vnútorné prostredie a materiálovú skladbu budov s aktuálnymi požiadavkami zohľadňujúcimi zmenu klímy.

Opatrenie 2.1.3.3 Zaviesť monitoring kvality počas životného cyklu budov.

2.2 Verejný priestor

Verejné priestory sú považované za základ odolných a živých sídiel. Kultivácia týchto priestorov je možná aj prostredníctvom využitia rôznych foriem umenia a dizajnu, ktoré zvyšujú ich hodnotu a posilňujú vzťah obyvateľov k prostrediu. Kľúčom k úspechu je spolupráca odborníkov z rôznych oblastí s komunitou, ktorá verejný priestor aktívne využíva.

Verejný priestor je **základným prvkom kvalitného mestského prostredia**. Jeho hlavnou funkciou je poskytovať **bezpečné, inkluzívne a podnetné prostredie**, ktoré podporuje **sociálnu interakciu, pohyb a zdravý životný štýl**. Atraktívne, bezbariérové a vzájomne prepojené ulice, priestranstvá, námestia a parky plnia nielen komunikačnú, ale aj kultúrnu a spoločenskú funkciu, čím vytvárajú základ pre budovanie vzťahu obyvateľov k svojmu prostrediu a umožňujú zapojenie všetkých sociálnych a vekových skupín. Nezastupiteľnú úlohu v procese kultivácie verejného priestoru a jeho používateľov zohrávajú rozmanité formy umenia a kvalitný dizajn.

Živé verejné priestory sú kľúčom k **živým a odolným obciam a mestám**. Pri ich tvorbe je nutné zohľadniť potreby ich používateľov, demografický a technologický vývoj, špecifické prírodné podmienky regiónu a zmenu klímy. Dôležitým faktorom je priepustnosť urbanistických štruktúr, logické

prepojenie verejných priestorov a zabezpečenie bezbariérového pohybu. Preto je nevyhnutné, aby sa pri navrhovaní a realizácii verejných priestorov spojili odborníci z rôznych oblastí – urbanisti, architekti, dopravní inžinieri, urbánni ekológovia, environmentálni plánovači, sociológovia – a samotná komunita, ktorá tieto priestory bude využívať. Verejné priestranstvá sú v sídlach zároveň často jediným miestom pre uplatnenie **zelenej infraštruktúry** a adaptačných opatrení, ktoré pomáhajú zmierňovať negatívne dopady zmeny klímy a straty biodiverzity.

Cieľ 2.2.1 Zlepšiť dostupnosť, prístupnosť a prepojenosť verejných priestorov s dôrazom na ich estetiku, funkčnosť a bezpečnosť

Opatrenie 2.2.1.1 Vypracovať lokálne manuály pre navrhovanie, adaptáciu a správu verejných priestorov, ktorá zabezpečí ich všeobecnú prístupnosť, estetickú kvalitu, klimatickú odolnosť a dlhodobú udržateľnosť.

Cieľ 2.2.2 Kultivovať verejné priestory prostredníctvom vizuálneho umenia, umeleckých intervencií a kultúrnych projektov

Opatrenie 2.2.2.1 Umožniť inštitúciám a orgánom verejnej moci formou oprávnených výdavkov vyčleniť časť investičných prostriedkov na obstaranie umeleckých diel aj nad rámec zákonom požadovaného rozsahu (zákon. č. 25/2025 Z.z.); ich obstaranie zabezpečiť formou súťaže.

Opatrenie 2.2.2.2 Vytvoriť systém ochrany, dokumentovania a odbornej obnovy existujúcich umeleckých diel vo verejnom priestore.

Opatrenie 2.2.2.3 Zveľaďovať verejné priestranstvá aj prostredníctvom diel úžitkového umenia, inovatívnych dizajnerských produktov, umeleckých inštalácií a multižánrových umeleckých projektov, do ktorých sa aktívne zapája verejnosť.

2.3 Bývanie

Kvalita bývania je vnímaná ako tvorba životného zázemia pre všetky skupiny obyvateľstva, s dôrazom na udržateľnosť a sociálnu súdržnosť. Je podporovaný rozvoj flexibilných foriem bývania so zreteľom na technickú a energetickú odolnosť a pripravenosť na prírodné riziká a klimatické výzvy.

Bývanie je základným predpokladom kvalitného života, a preto musí **byť dostupné, bezpečné a dôstojné pre všetky sociálne skupiny** (Nová Lipská charta). Kľúčové je podporovať opatrenia v oblasti **územného plánovania a výstavby**, ktoré povedú k zvýšeniu **dostupnosti bývania**. Osobitnú pozornosť je nutné venovať **zraniteľným skupinám**, ako sú nízkoprijemové domácnosti, seniori, mladé rodiny, jednorodičovské domácnosti a osoby so zdravotným znevýhodnením.

Vysoký podiel **osobného vlastníctva bytov a domov** na Slovensku – približne 93 % nehnuteľností určených na bývanie - obmedzuje pracovnú mobilitu obyvateľstva. S ohľadom na demografický vývoj a ekonomickú situáciu je vhodné **podporiť zmenu vlastníckej štruktúry smerom k flexibilnejším formám akým je napríklad nájom štátnych, mestských ale aj súkromných bytov**, nájomné bývanie a ďalšie dostupné modely vlastníctva. Podmienky vytvárané štátom by mali pozitívnymi nástrojmi umožniť trhu, vytvoriť ponuku, ktorá bude predstavovať alternatívne a atraktívne riešenie bývania pre spotrebiteľa.

Jednou z hlavných výziev v oblasti bývania je **odstránenie subštandardných a neadekvátnych podmienok**. Nevyhnutné je zabezpečiť základné hygienické a sociálne podmienky bývania pre všetky komunity, vytvárať sociálne zmiešané štvrte a **predchádzať priestorovej segregácii**, čím sa posilní sociálna súdržnosť a dlhodobá stabilita sídel.

Pri riešení problematiky bývania je dôležité zohľadniť **výzvy spojené so starnutím bytového fondu**. Veľká časť bytov na Slovensku sa nachádza **v panelových domoch**, ktoré boli pôvodne projektované s obmedzenou životnosťou a dnes čelia problémom technického opotrebenia, energetickej neefektívnosti a statickým nedostatkom. Ďalšia časť bytového fondu je zraniteľná voči **nepredvídaným prírodným udalostiam**, ako sú povodne, zemetrasenia či veterné smršte, alebo, vzhľadom k svojej neefektívnosti generuje energetickú chudobu.

Ciel' 2.3.1 Zvýšiť dostupnosť, kvalitu a flexibilitu bývania

Opatrenie 2.3.1.1 Podporiť rozvoj dostupného bývania prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev (PPP), ktoré umožnia rozvoj nájomného bývania aj obnovu existujúceho bytového fondu z hľadiska kvality a energetickej efektívnosti.

Opatrenie 2.3.1.2 Zakotviť v legislatíve podporu alternatívnych foriem financovania výstavby/prestavby/údržby bytového fondu napríklad kolektívna výstavba (tzv. Baugruppe) alebo bytové družstvá.

Opatrenie 2.3.1.3 Podporovať flexibilitu a diverzitu typológie najmä pri nájomnom bývaní, napríklad budovaním rozmanitejších bytových jednotiek pre rôzne typy používateľov, využívaním zdieľaných priestorov, čo umožní znižovať výmeru samotných bytových jednotiek alebo ich spájanie do väčších celkov. Nastaviť dotácie z ŠFRB tak, aby reflektovali tieto princípy.

Opatrenie 2.3.1.4 Zaviesť daňové zvýhodnenia a ďalšie finančné nástroje pre developerov a vlastníkov, ktorí poskytujú cenovo dostupné nájomné bývanie a bývanie pre ohrozené skupiny.

Opatrenie 2.3.1.5 Zvýšiť flexibilitu funkčnej regulácie v územných plánoch uprednostnením vymedzenia neprípustných funkcií pred prísne požadovanými, čím sa uľahčí adaptácia nevyužívaných budov a podpora funkčne zmiešaných štvrtí s prevahou bývania.

Opatrenie 2.3.1.6 Podpora výstavby bývania v dosahu verejnej dopravnej infraštruktúry

Ciel' 2.3.2 Zaviesť podporné opatrenia na odstránenie subštandardných a neadekvátnych podmienok bývania najmä v segregovaných komunitách.

Opatrenie 2.3.2.1 Zabezpečiť cielené investície do rekonštrukcie a infraštruktúrneho vybavenia v existujúcich lokalitách s nevyhovujúcimi podmienkami bývania.

Opatrenie 2.3.2.2 Podporiť integrované projekty sociálneho bývania, ktoré kombinujú dostupné bývanie s komunitnými službami, vzdelávacími a zamestnaneckými príležitosťami.

Opatrenie 2.3.2.3 Na základe dobrej praxe rozvíjať partnerstvá verejného a súkromného sektora (PPP) pri realizácii projektov sociálneho bývania a infraštruktúrneho rozvoja, čím sa zvýši efektívnosť investícií a urýchli odstraňovanie nevyhovujúcich podmienok bývania.

Opatrenie 2.3.2.4 Iniciovať zmeny vo výzvach na poskytovanie dotácií, ktoré budú zohľadňovať špecifické potreby segregovaných komunit a zraniteľných skupín obyvateľstva (napr. nízkoprahové dotácie z ŠFRB, SAŽP a iných fondov).

Cieľ 2.3.3 Identifikovať a adresovať výzvy spojené so starnutím a technickou opotrebovanosťou domov a bytov, najmä bytového fondu v panelových domoch.

Opatrenie 2.3.3.1 Zvýšiť dostupnosť a efektívne čerpanie podporných fondov a úverov na komplexnú rekonštrukciu a zvýšenie energetickej hospodárnosti bytových domov.

Opatrenie 2.3.3.2 Vypracovať národnú stratégiu na postupnú hĺbkovú revitalizáciu alebo nahradenie panelových domov a sídlisk vzhľadom na ich končiacu životnosť.

Opatrenie 2.3.3.3 Odstrániť legislatívne, technické a územnoplánovacie bariéry pre transformáciu nevyužívaných nebytových budov na bytové budovy, zariadenia prechodného ubytovania a inovatívne formy bývania (co-housing, prepojenie bývania s prácou a pod.).

2.4 Kultúrne dedičstvo

Kvalitné zhodnotenie kultúrneho dedičstva je chápané ako aktívne zapájanie architektonických a urbanistických hodnôt minulosti do tvorby udržateľného a inkluzívneho prostredia dneška. Kultúrne dedičstvo prestáva byť len uchovávaným artefaktom a stáva sa živou súčasťou spoločnosti a zdrojom jej ekonomickej a sociálnej prosperity.

Hmotné kultúrne dedičstvo – architektúra, urbanistické štruktúry a kultúrna krajina – je nenahradiiteľnou súčasťou národného bohatstva a dôležitým nástrojom budovania kultúrnej identity. Ochrana a obnova kultúrneho dedičstva nie je len otázkou estetiky, ale aj udržateľného rozvoja miest a regiónov, keďže kvalitne obnovené historické objekty prinášajú ekonomický, environmentálny aj sociálny prínos.

Jednou z hlavných výziev v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva je nedostatočné financovanie obnovy, ktoré vedie k chátraniu mnohých historických stavieb a narušeniu tradičných sídelných štruktúr. Je potrebné podporovať a rozvíjať existujúci systém ochrany, financovania a využitia historickej zástavby, aby sa zabezpečilo zachovanie jej hodnoty pre budúce generácie.

Obnova historických objektov musí byť systémovo prepojená s urbanistickým rozvojom miest a obcí, pričom je nevyhnutné citlivo integrovať nové stavby do historického kontextu. Unikátne priestorové vzťahy a formy zástavby vytvárajú genius loci, a preto je zachovanie regionálnych špecifik kľúčové pre udržateľný rozvoj územia. Podpora využitia lokálnych stavebných materiálov a architektonického jazyka, ktoré sú prirodzene prispôsobené miestnym klimatickým a kultúrnym podmienkam, musí byť jednou z hlavných priorít.

Tradičné remeslá a stavebné materiály, ako drevo, kameň, hlina či špecifické regionálne prvky, v kombinácii s inovatívnymi technológiami, majú nezastupiteľný význam nielen z hľadiska udržateľnosti, ale aj pri posilňovaní regionálnej identity a lokálnej ekonomiky.

Dôležitá je aj adaptácia historických budov na súčasné funkčné potreby – ich konverzia na kultúrne, vzdelávacie, komunitné, administratívne a iné funkcie zvyšuje ich využiteľnosť a dlhodobú udržateľnosť. Osobitnú pozornosť a ochranu si zaslúžia dodnes podceňované príklady stavebnej kultúry, ako industriálna architektúra či moderná architektúra druhej polovice 20. storočia. Ako reprezentanti svojej doby sú súčasťou kultúrnej identity a ponúkajú príležitosti na nové využitie.

Cieľ 2.4.1 Zvyšovať efektívnosť systému ochrany, financovania využívania architektonického kultúrneho dedičstva

Opatrenie 2.4.1.1 Zefektívniť systém ochrany architektonického kultúrneho dedičstva prostred-

níctvom koordinácie medzi štátnymi, regionálnymi a miestnymi inštitúciami a zabezpečením systémovej finančnej podpory.

Opatrenie 2.4.1.2 Vybudovať mechanizmy na metodickú podporu majiteľov pamiatok prostredníctvom príručiek a poradenstva, ktoré im pomôžu sa orientovať v procese obnovy pamiatkovo chránených objektov.

Opatrenie 2.4.1.3 Aktívne integrovať architektonické kultúrne dedičstvo do rozvojových stratégií regiónov a miest ako nástroj miestnej identity, ekonomickej transformácie a kvalitného životného prostredia, najmä prostredníctvom podpory kultúrneho turizmu, kreatívnych odvetví a komunitného využitia pamiatok.

Opatrenie 2.4.1.4 Podporiť vzdelávanie v tradičných remeslách a odbornú prípravu pre prácu s historickými materiálmi a technológiami.

Opatrenie 2.4.1.5 Podporiť vznik a rozvoj sociálnych podnikov, remeselných dielní a miestnych iniciatív, ktoré využívajú tradičné stavebné technológie pri obnove kultúrneho dedičstva a zároveň vytvárajú pracovné miesta a podporujú miestnu ekonomiku.

Opatrenie 2.4.1.6 Podporiť ochranu a rozvoj charakteristických oblastí kultúrnej krajiny a historické krajinné štruktúry

Cieľ 2.4.2 Zlepšiť podmienky pre adaptáciu historických budov na súčasné funkčné potreby zahŕňajúcu industriálnu architektúru a modernú architektúru druhej polovice 20. storočia

Opatrenie 2.4.2.1 Vytvoriť lokálne stratégie na revitalizáciu historických centier a integráciu nevyužívaných pamiatok do života miest a obcí s ohľadom na vhodný funkčný mix bývania, vybavenosti a pracovných príležitostí.

Opatrenie 2.4.2.2 Revitalizovať a adaptovať nevyužívané historické a industriálne objekty na nové účely, pričom špeciálnu pozornosť venovať kultúrnym, vzdelávacím a komunitným priestorom.

Opatrenie 2.4.2.3 Zjednodušiť obnovu a adaptáciu historických budov odstránením procesných bariér a zavedením systematického poradenstva.

3. Spoločnosť a architektúra

Úvod

Kvalitná architektúra a stavebná kultúra umožňuje ľuďom **identifikovať sa so svojím životným prostredím**, podporuje budovanie **inkluzívnej a súdržnej spoločnosti**, potláča diskrimináciu a posilňuje **integráciu a občianske povedomie**. Zdravé a podnetné prostredie zároveň zvyšuje **odolnosť obyvateľstva**, prispieva k **znižovaniu nákladov na zdravotnú starostlivosť**. Pre **stavebnú ekonomiku** predstavuje pridanú hodnotu, keďže vytvára priaznivé podmienky pre **hospodársky rozvoj**, napríklad v oblasti **cestovného ruchu či kreatívneho priemyslu**.

Vnímanie architektúry ako hodnoty a široká spoločenská osveta v tejto oblasti sú **nevyhnutné pre vytváranie dopytu po kvalitnom životnom prostredí**. Zároveň prispievajú k zodpovednému prístupu k výstavbe a územnému rozvoju, ako aj k schopnosti občanov **obhajovať vlastné práva v procesoch výstavby a územného plánovania**.

3.1 Postavenie architektúry

Zvyšovanie kvality zastavaného územia si vyžaduje posilnenie postavenia architektúry v spoločnosti, a to prostredníctvom jej systematického ukotvenia vo verejných politikách, rozhodovacích procesoch a každodennej praxi. Kľúčové je aktívne zapájanie odborníkov, rozvoj participácie a transparentné procesy.

Spoločenská akceptácia architektúry začína **nastavením procesov**, ktoré vedú ku **kvalitnému navrhovaniu a výstavbe**. Tie by mali byť založené na **viacúrovňovosti, interdisciplinarite, medzirezortnej spolupráci a participácii verejnosti**. Zodpovedné riadenie si vyžaduje zaangažovanie odborníkov v štruktúrach štátnej správy a samospráv, ako sú **mestskí a krajskí architekti či odborné poradné orgány**.

Zapojenie obyvateľov do rozhodovania o budúcnosti miest a obcí je kľúčové. Je nevyhnutné vytvárať **mechanizmy na efektívnu participáciu verejnosti v plánovacích procesoch**, vrátane verejných konzultácií, participatívnych rozpočtov a online platforiem. Dobre informovaná verejnosť dokáže lepšie vnímať potreby svojho okolia a aktívne prispievať k jeho rozvoju.

Pre kvalitné mestské a vidiecke prostredie je nevyhnutné zahrnúť parametre kvality a odolnosti zastavaného územia do verejných politík a rozvojových projektov. To sa netýka len realizácie stavieb, ale aj architektonickej kvality. Stavby financované z verejných zdrojov by sa mali stať príkladmi dobrej praxe, a to nielen v návrhu a realizácii, ale aj v transparentnosti obstarávacích procesov.

Súťaž návrhov je optimálnym nástrojom na získanie kvalitného architektonického riešenia budov, verejných priestorov či urbanistických celkov. **Odborná porota** v nej vyberá víťazný návrh na základe kvalitatívnych parametrov. Je nevyhnutné odstrániť zákonné a metodické bariéry, ktoré bránia **vyhlasovaniu architektonických, krajinárskych a urbanistických súťaží** a ich realizácii, najmä pri investíciách z verejných zdrojov a fondov EÚ.

Cieľ 3.1.1 Zabezpečiť strategické riadenie a rozvoj architektonickej kvality prostredníctvom koordinácie a podpory odborných kapacít vo verejnej správe.

Opatrenie 3.1.1.1 Koordinovať architektonickú politiku na úrovni štátu, monitorovať jej implementáciu a delegovať úlohy.

Opatrenie 3.1.1.2 Posilniť postavenie a podporiť aktívnu účasť mestských a krajských architektov a poradných orgánov v procesoch územného plánovania, výstavby a verejného obstarávania. Cieľ 3.1.2 Posilniť význam a využitie participatívnych procesov pri rozhodovaní samospráv o rozvojových projektoch.

Opatrenie 3.1.2.1 Zaviesť povinné konzultácie s verejnosťou pri strategických rozvojových projektoch financovaných z verejných zdrojov a zabezpečiť zapájanie verejnosti do prípravy územných plánov (nad rámec súčasného zákona) a krajinoplánovacích štúdií na úrovni regiónov, miest a obcí. Podporiť aj ďalšie formy participatívnych procesov, vrátane participatívnych rozpočtov na úrovni samospráv.

Opatrenie 3.1.2.2 Vytvoriť systém podpory pre participatívne oddelenia na úrovni samospráv a posilniť vzdelávanie pracovníkov verejnej správy v oblasti efektívneho využívania participatívnych procesov.

Cieľ 3.1.3 Podporiť širšie využívanie súťaží návrhov pri príprave stavieb financovaných z verejných zdrojov a zabezpečiť ich efektívnu realizáciu prostredníctvom legislatívnych, metodických a finančných opatrení.;

Opatrenie 3.1.3.1 Identifikovať a odstrániť zákonné a metodické bariéry, ktoré bránia vyhlasovaniu architektonických, urbanistických a krajinárskych súťaží.

Opatrenie 3.1.3.2 Vyčleniť prostriedky zo štrukturálnych a rozvojových fondov na výzvy na usporiadanie súťaží návrhov v rámci "zásobníka projektov integrovaných územných investícií", ktoré umožnia rýchle spracovanie a realizáciu kvalitných návrhov.

3.2 Vzdelávanie

Kultivácia vystavaného prostredia a verejného priestoru sa opiera o vzdelávanie – od formovania vzťahu k okoliu od útleho veku až po systematický rozvoj odborných kapacít a potrebu prakticky orientovaného a medziodborového vzdelávania.

Investícia do **vzdelávania** v oblasti architektúry a urbanizmu je investíciou do kvality života budúcich generácií. Systematická výchova k architektúre a stavebnej kultúre **prehľbuje vzťah k prostrediu**, prispieva ku **kultivovanejšiemu verejnému priestoru**, zvyšuje **dopyt po kvalitných riešeniach** a podporuje lepšiu **spoluprácu medzi odborníkmi a verejnosťou**. Preto je žiaduce začať so vzdelávaním o architektúre, urbanizme, územnom plánovaní, krajinnej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva už na základných a stredných školách.

Vzdelávanie v oblasti architektúry a stavebníctva na **stredných odborných školách a univerzitách** musí klásť dôraz na interdisciplinaritu a flexibilitu zručností. Je nevyhnutné ho prepájať s praxou a priebežne rozširovať o témy ako udržateľná výstavba, energetická efektívnosť, cirkulárna ekonomika v stavebníctve a digitálne nástroje (napr. BIM, GIS a AI). Študenti architektúry, urbanizmu a príbuzných odborov by sa mali zapájať do reálnych projektov v spolupráci s mestami, samosprávami a odbornými organizáciami.

S rastúcimi nárokmi stavebného sektora na **odbornosť profesionálov** – architektov, krajinných architektov, inžinierov, urbanistov a územných plánovačov – je kľúčové podporovať **neustále prehľbovanie vzdelania a rozvoj digitálnych zručností** formou kontinuálneho vzdelávania v spolupráci s akademickým sektorom a stavovskými organizáciami. To platí aj pre pracovníkov verejnej správy a ďalších zodpovedných aktérov, ktorí ovplyvňujú plánovanie a výstavbu.

Cieľ 3.2.1 Podporovať a rozvíjať výchovu a vzdelávanie v oblasti architektúry, urbanizmu, územného plánovania, krajinskej architektúry, ochrany kultúrneho dedičstva a kvality prostredia na všetkých stupňoch škôl.

Opatrenie 3.2.1.1 Vhodným spôsobom začleniť vzdelávanie o architektúre, urbanizme, územnom plánovaní, krajinskej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva do osnov základných a stredných škôl napr. v rámci matematiky, jazyka, dejepisu, výtvarnej výchovy, občianskej náuky, estetiky a pod.

Opatrenie 3.2.1.2 Analyzovať možnosti uplatnenia absolventov študijných odborov architektúra, urbanizmus a príbuzných disciplín v projekčnej praxi a vo verejnej správe s cieľom identifikovať bariéry a navrhnúť motivačné opatrenia na udržanie odborníkov v sektore a v krajine.

Cieľ 3.2.2 Zaviesť systematické a dostupné ďalšie vzdelávanie pre odborníkov v architektúre, urbanizme, stavebníctve, územnom plánovaní, krajinskej architektúre a ochrane kultúrneho dedičstva, ako aj pre pracovníkov verejnej správy, v spolupráci s profesijnými komorami, akademickými inštitúciami a odbornými organizáciami

Opatrenie 3.2.2.1 V spolupráci s profesijnými komorami, akademickým sektorom a odbornými organizáciami rozvinúť systém certifikovaných školení, kurzov a mentoringových programov pre odborníkov a zamestnancov verejnej správy v kľúčových oblastiach ako je digitalizácia, udržateľnosť, ochrana kultúrneho dedičstva a pod.

Opatrenie 3.2.2.2 Podporiť organizáciu odborných konferencií, workshopov a seminárov s dôrazom na medzinárodnú výmenu poznatkov a skúseností v kľúčových oblastiach (architektúra, urbanizmus, územné plánovanie, stavebníctvo, krajinná architektúra, ochrana dedičstva).

Opatrenie 3.2.2.3 Zaviesť mentoringové programy spájajúce skúsených odborníkov s mladšími profesionálmi s cieľom odovzdávať praktické skúsenosti a posilniť kontinuitu v odbore

3.3 Spoločenská osвета

Zvyšovanie kvality vystavaného prostredia si vyžaduje budovanie pozitívneho vzťahu k nemu prostredníctvom osvety, otvoreného diskurzu a silnej inštitucionálnej základne. Len spoločnosť, ktorá rozumie hodnotám prostredia, dokáže tvoriť priestor s trvalým významom.

Zvyšovanie povedomia o architektúre a životnom prostredí **prehlbuje vzťah obyvateľov k ich okoliu** a podporuje dopyt po kvalitných riešeniach. Zároveň posilňuje ich schopnosť robiť **kvalifikované rozhodnutia pri správe vecí verejných**, napríklad v participačných procesoch. **Transparentná komunikácia** o investičných zámeroch a územnoplánovacích procesoch zvyšuje dôveru verejnosti a zlepšuje kvalitu výsledných riešení. Významnú úlohu v tomto procese zohrávajú **médiá**, ktoré by mali systematicky poskytovať priestor architektonickým témam, najmä prostredníctvom prezentácie príkladov dobrej praxe.

Slovensko, podobne ako väčšina európskych krajín, potrebuje špecializované **Centrum architektúry**, ktoré by zastrešovalo **výskum, dokumentáciu, popularizáciu a prezentáciu architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry**. Hoci dnes existuje viacero nezávislých inštitúcií venujúcich sa týmto témam, chýba systematická štátna podpora, ktorá by im umožnila stabilný rozvoj, profesionalizáciu a medzinárodné prepojenie. Centrum architektúry by sa mohlo stať hlavným miestom **popularizácie, výskumu a prezentácie slovenskej architektúry na domácej aj medzinárodnej úrovni**, čím

by Slovensko získalo reprezentatívnu platformu na posilnenie svojej pozície v európskom architektonickom priestore.

Cieľ 3.3.1 Zvýšiť informovanosť a záujem verejnosti o architektúru, urbanizmus, krajinnú architektúru, územné plánovanie, ochranu kultúrneho dedičstva a životné prostredie.

Opatrenie 3.3.1.1 Podporiť a rozvíjať vzdelávacie kampane, workshopy a mediálne iniciatívy, ktoré poskytnú širokej verejnosti prehľad o zásadách urbanizmu, územného plánovania a význame architektúry a kultúrneho dedičstva.

Opatrenie 3.3.1.2 Zvýšiť zastúpenie tém o architektúre, urbanizme, krajinskej architektúre a životnom prostredí v médiách prostredníctvom dokumentárnych filmov, podcastov, verejných diskusií a reportáží s dôrazom na príklady dobrej praxe a ich spoločenský význam.

Opatrenie 3.3.1.3 Podporiť organizáciu architektonických festivalov, výstav a konferencií s cieľom popularizácie týchto tém a posilnenia verejného diskurzu o kvalite verejného priestoru medzi odbornou a laickou verejnosťou.

Opatrenie 3.3.1.4 Zvýšiť prestíž architektonickej profesie podporou etablovaných architektonických cien na národnej úrovni, ich medializáciou a prezentáciou tvorcov, čím sa zviditeľnia kvalitné riešenia a inšpiratívne prístupy.

Opatrenie 3.3.1.5 Zabezpečiť dostupnosť laických sprievodcov, interaktívnych platforiem a nástrojov, ktoré uľahčia verejnosti orientáciu v urbanistických a architektonických procesoch a podporia ich aktívne zapojenie.

Cieľ 3.3.2 Založiť špecializovanú inštitúciu pre výskum, dokumentáciu, popularizáciu a prezentáciu architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry.

Opatrenie 3.3.2.1 Založiť a systematicky financovať inštitúciu zameranú na výskum, dokumentáciu a popularizáciu slovenskej architektúry, urbanizmu a stavebnej kultúry ako aj na spoluprácu s partnerskými inštitúciami v zahraničí.

Opatrenie 3.3.2.2 Legislatívne ukotviť úlohu a kompetencie inštitúcie v rámci národnej aj medzinárodnej kultúrnej a vedecko-výskumnej infraštruktúry.

4. Výskum a inovácie

Zvyšovanie kvality zastavaného územia prostredníctvom výskumu a inovácií sa zameriava na zavádzanie digitálnych nástrojov a udržateľných technológií s cieľom urýchliť procesy, zefektívniť riadenie sídel a posilniť výskum v oblasti inovatívnych materiálov a technológií.

Slovensko je síce malá, no dynamická krajina, ktorá vďaka cieľenej podpore výskumu a inovácií dokáže rýchlo implementovať nové technológie v architektúre a urbanizme. Rozvoj digitálnych a algoritmických nástrojov, umelej inteligencie, inteligentných materiálov a udržateľných stavebných riešení je nevyhnutný na zvyšovanie kvality života a efektívnejšie využívanie zdrojov. **Inovácie a digitalizácia môžu byť hnacím motorom nielen rozvoja slovenskej architektúry a urbanizmu, ale aj celej spoločnosti.** Investície do technológií, vzdelávania a inovatívnej architektúry umožnia vytvárať **udržateľné vystavané prostredie a konkurencieschopný stavebný sektor.**

Digitálne nástroje ako **BIM, GIS, digitálne dvojčky a algoritmické riešenia využívajúce AI** zásadne menia prístup k architektúre, plánovaniu a výstavbe sídel. Ak chce Slovensko patriť medzi lídrov v inováciách, je nevyhnutné podporiť **architektonický výskum v oblastiach, ako sú nové formy bývania, cirkulárna ekonomika, adaptácia na klimatické zmeny či digitalizácia a dokumentácia hmotného kultúrneho dedičstva.** Vytvorenie národnej digitálnej platformy na monitorovanie sídelnej štruktúry umožní efektívnejšie riadenie rozvoja a optimalizáciu infraštruktúry. **Digitálne prepojené mestské systémy** môžu zlepšiť kvalitu života, znížiť prevádzkové náklady miest a zefektívniť využívanie obnoviteľných zdrojov energie. **Energetická efektívnosť** je kľúčovým aspektom inovácií – inteligentné budovy a smart riešenia pre mestá dokážu optimalizovať **spotrebu energie, hospodárenie s vodou aj reguláciu dopravy.**

S nástupom masívneho využívania generatívnych nástrojov AI prejde profesia architekta v najbližších rokoch zásadnou transformáciou. Podstatná časť práce architektov sa presunie od samotného vypracovania projektovej dokumentácie k strategickému navrhovaniu a koordinácii procesov, alebo k manažovaniu spolupráce človek-AI. Na tieto výzvy musíme reagovať v reálnom čase, lebo vývoj umelej inteligencie výrazne predbieha naše vzdelávacie procesy.

Podpora výskumu **inteligentných a ekologických stavebných materiálov** spolu s aktualizáciou legislatívy pre využitie inovatívnych postupov ako sú **drevostavby, prefabrikované konštrukcie, recyklácia či 3D tlač v stavebníctve a využívanie generatívnych nástrojov AI** môže výrazne skrátiť čas realizácie a znížiť uhlíkovú stopu výstavby a zvýšiť jej kvalitu.

Cieľ 4.1.1 Zaviesť digitálne nástroje a automatizované procesy do územného plánovania a výstavby s cieľom zefektívniť plánovacie a povoľovacie procesy, zvýšiť transparentnosť a podporiť udržateľný rozvoj sídel.

Opatrenie 4.1.1.1 Vytvoriť jednotný Digitálny obraz krajiny, ktorý integruje údaje o území, infraštruktúre, životnom prostredí a majetkových vzťahoch s cieľom podporiť kvalifikované a efektívne plánovanie rozvoja územia.

Opatrenie 4.1.1.2 Podporovať implementáciu smart riešení v mestách, ako sú inteligentné riadenie dopravy, prepojenie verejných služieb s digitálnymi technológiami a efektívne spravovanie mestských systémov.

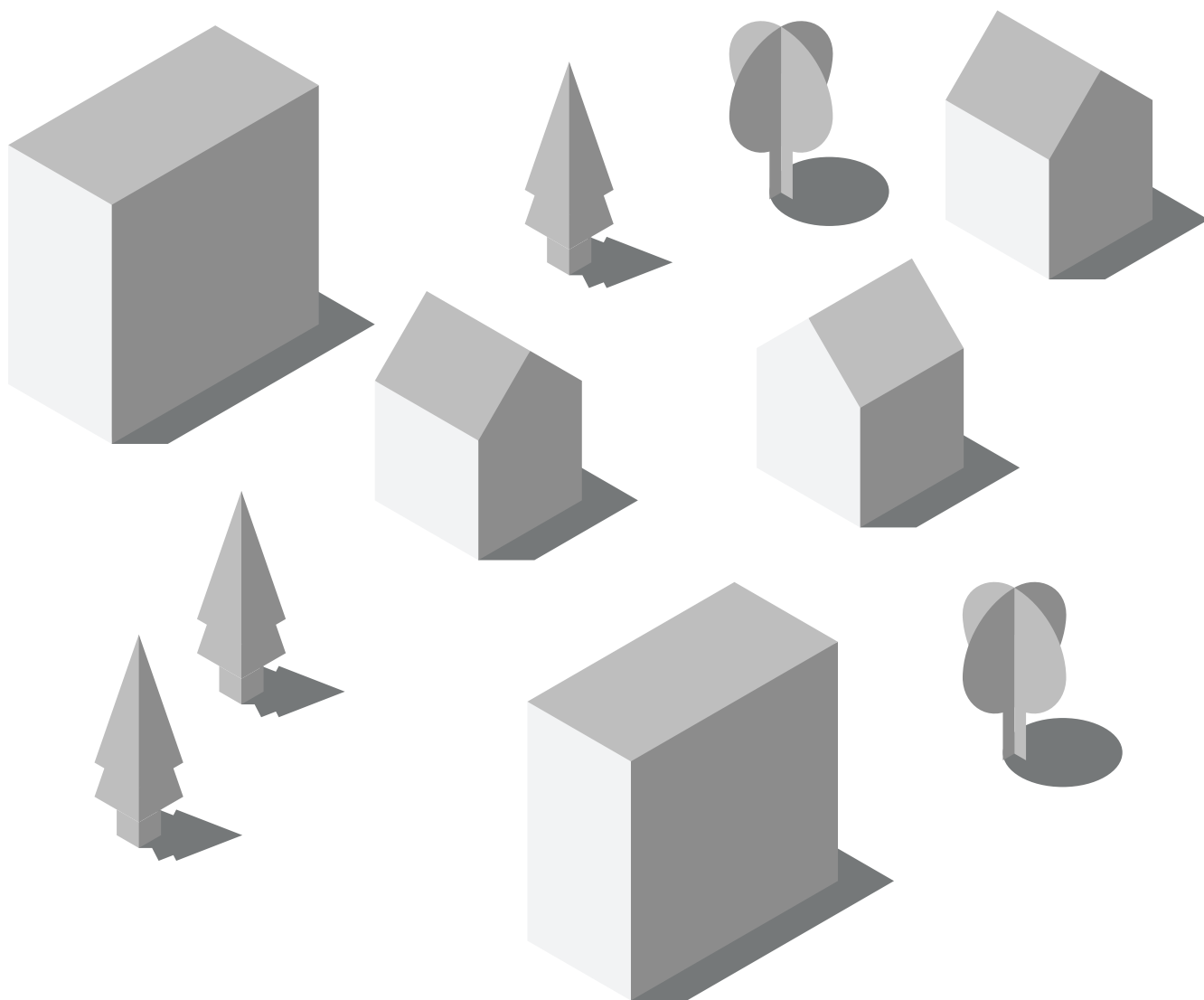
Opatrenie 4.1.1.3 Zaviesť digitálne nástroje do územného plánovania, výstavby a verejného ob-

starávania, GIS, BIM a algoritmické riešenia využívajúce umelú inteligenciu a vytvorenie automatizovaných nástrojov na analýzy a vyhodnocovanie.

Cieľ 4.1.2 Podporiť inovácie v architektúre, urbanizme a stavebníctve a zabezpečiť efektívny prenos výsledkov výskumu do praxe a legislatívy s cieľom zlepšiť kvalitu výstavby, udržateľnosť a efektívnosť plánovacích procesov

Opatrenie 4.1.2.1 Podporovať výskum v oblasti udržateľnej výstavby, vrátane inovácií v cirkulárnej ekonomike stavebníctva a vývoja ekologických a inteligentných stavebných materiálov. Aktualizovať technické a právne predpisy s cieľom zohľadniť tieto inovácie, napríklad lepšie využiť drevostavby, prefabrikáciu, recykláciu či 3D tlač.

Opatrenie 4.1.2.2 Vytvoriť a podporovať grantové programy a experimentálne zóny na realizáciu prototypov inovatívnych riešení a prípadových štúdií.

ARCHITEKTONICKÁ SÚŤAŽ

Architektonická súťaž je účinný nástroj na realizáciu stavebných zámerov. Spája zadávateľov s odborníkmi, ktorí pomáhajú nastaviť podmienky pre výber najlepšieho projektu. Umožňuje transparentne vybrať riešenie z viacerých návrhov, ktoré je kvalitné, funkčné, estetické a ekonomicky efektívne. Otvára priestor pre mladých aj skúsených architektov a podporuje architektúru ako disciplínu. Odborná porota, zložená prevažne z nezávislých členov, pomáha nielen pri výbere víťazného návrhu, ale aj pri príprave podmienok, diskusiách s architektmi a hodnotení návrhov. Súťaž je vhodná najmä pre verejné zákazky s nadlimitnými investíciami alebo pre budovy v mestských centrách, chránených oblastiach či verejné stavby, ako sú školy, zdravotnícke zariadenia, divadlá alebo námestia.

ARCHITEKTÚRA

(lat. architectura, starogr. ἀρχιτέκτων [arkhitéktōn] – „hlavný staviteľ“ < starogr. ἀρχι – „prvý“, „hlavný“ a starogr. τέκτων – „remeselník“, „staviteľ“, „tesár“) je umenie a veda o navrhovaní a stavbe budov, objektov, stavieb a ich súborov, pamätníkov, rôznych architektonických doplnkov.

„Architektúra je syntetickým ukazovateľom kultúry a civilizácie. Je prevažne kolektívnym výtvarom, a to umeleckým i technickým, je výrazom ekonomických možností a organizačných schopností spoločnosti, vypovedá o materiálnej i ideovej stránke života svojej doby.“ (Vojtech Zamarovský)

Architektúra je všeobecne chápaná ako umenie stavať, ktoré jedinečne prepája umelecké, humanitné a technické disciplíny s cieľom vytvoriť kvalitné vystavané prostredie. Jej rozsah pokrýva široké spektrum oblastí – od krajiny a urbanizmu cez budovy a verejný priestor, až po dizajn a interiérovú architektúru. V užšom zmysle sa architektúra sústreďuje na navrhovanie stavieb a ich okolia, pričom výsledkom tohto procesu je stavba, ktorá nesie umelecký výraz alebo názor. Architektúra pritom zohľadňuje sociálne, kultúrne, ekonomické a environmentálne požiadavky, pričom zohráva kľúčovú úlohu v zlepšovaní kvality vystavaného prostredia, podporovaní spoločnej kultúry a identity a zdôrazňovaní jedinečnosti konkrétnych lokalít.

BAUKULTUR - STAVEBNÁ KULTÚRA

Baukultur je komplexný pojem označujúci kvalitu zastavaného prostredia vo všetkých jeho aspektoch – od urbanizmu, architektúry a stavebnej kultúry až po verejné priestory a infraštruktúru. Zahŕňa nielen estetiku a funkčnosť, ale aj udržateľnosť, sociálnu inklúziu a historickú kontinuitu. Táto definícia vychádza z európskeho konceptu Baukultur, ako ho formulovali Davoská deklarácia (2018) a programy UNESCO, OECD a ACE.

Baukultur predstavuje proces a výsledok formovania prostredia vytvoreného ľudskou činnosťou v oblasti architektúry a stavebníctva. Zahŕňa existujúce stavby vrátane pamiatok a iných prvkov nehnuteľného kultúrneho dedičstva, ako aj návrh a realizáciu moderných stavieb, infraštruktúry, verejných priestorov a krajinných úprav, ktoré sú prepojené s prírodným prostredím. Rovnako zahŕňa plánovacie procesy zamerané na výstavbu budov, infraštruktúry, miest, obcí a otvorenej krajiny, spolu s tradičnými aj inovatívnymi stavebnými technikami a metódami.

Davoský systém kvality stavebnej kultúry (Davos Baukultur Quality System) predstavuje súbor nástrojov na hodnotenie a definovanie kvality stavebnej kultúry. Zohľadňuje sociálne, emocionálne, kultúrne, technické a funkčné aspekty prostredia a je založený na ôsmich kritériách: správa, funkčnosť, životné prostredie, hospodárstvo, rozmanitosť, kontext, zmysel pre miesto a krása.

BROWNFIELD

Brownfield je opustené, nedostatočne využívané, alebo prázdne územie. Brownfield je aj nehnuteľnosť v urbanizovanom území, ktorá je zanedbaná, opustená, môže a nemusí mať environmentálnu záťaž. Často vzniká ako pozostatok priemyselnej, poľnohospodárskej alebo rezidenčnej činnosti. Je jedným z dôsledkov zmien socioekonomickej štruktúry, charakterizuje presun pracovných síl z primárnej sféry (poľnohospodárstvo) do sekundárnej (priemysel) a v aktuálnom období do terciálnej sféry (obchod, doprava, služby) života. Existujú aj iné zdroje ako priemyselné, napríklad opustené budovy hotelov a ubytovacích zariadení.

INVESTIČNÝ PROJEKT

Investičným projektom sa rozumie verejne financovaný alebo strategicky významný zámer, ktorého cieľom je tvorba kvalitného a dlhodobo udržateľného vystavaného prostredia. Ide najmä o projekty s dopadom na verejný priestor, mestskú infraštruktúru či občiansku vybavenosť. Architektonická súťaž návrhov je v tomto kontexte považovaná za nástroj na zabezpečenie kvality už v počiatočnej fáze projektového cyklu, pričom jej začlenenie do mechanizmov verejného financovania je kľúčové pre efektívne a transparentné plánovanie.

KRAJINA

Krajina, alebo geografická krajina, je v rámci nepochitkej geografie akýkoľvek vybraný úsek geosféry (alebo krajinej sféry). Ide o hmotný priestorovo-časový systém, ktorý tvoria prírodné a socioekonomické prvky na zemskom povrchu, kde prebiehajú fyzikálne, chemické, biologické a spoločenské procesy.

Krajina je podľa Dohovoru o krajine Rady Európy (Florenca, 2000) definovaná ako časť územia vnímaná ľuďmi, ktorej charakter je výsledkom činnosti a vzájomného pôsobenia prírodných a/alebo ľudských faktorov.

KRAJINNÁ ARCHITEKTÚRA

Krajinná architektúra sa zameriava na plánovanie, tvorbu, ochranu a správu prírodného aj človekom vytvoreného prostredia, pričom využíva estetické a vedecké princípy. Jej hlavným cieľom je riešiť otázky spojené s ekologickou udržateľnosťou, zdravím a kvalitou krajiny, kolektívnou pamäťou, kultúrnym a historickým dedičstvom i spravodlivým využívaním priestoru. Krajinní architekti koordinujú rôzne odbory a zaoberajú sa vzájomným pôsobením prírodných a kultúrnych ekosystémov. Sústreďujú sa na prispôsobenie a zmiernenie vplyvov zmeny klímy, posilňovanie ekosystémovej stability, podporu sociálno-ekonomického rozvoja, zlepšenie zdravia komunit a zvýšenie kvality života, aby vytvorili prostredie, ktoré prispeje k dosiahnutiu rovnováhy v spoločnosti i hospodárstve.

KVALITA ZASTAVANÉHO PROSTREDIA

Kvalita zastavaného prostredia zahŕňa komplexný súbor priestorových, sociálnych, environmentálnych a kultúrnych hodnôt. Podľa Davoskej deklarácie (2018) je vysoká kvalita výsledkom holistického prístupu k tvorbe a transformácii miest a krajiny, ktorý zabezpečuje udržateľnosť, inkluzívnosť, identitu a funkčnosť priestoru a odolnosť zastavaného prostredia (schopnosť prispôbovať sa zmenám, absorbovať šoky a dlhodobo udržiavať funkčnosť a kvalitu). Zahŕňa environmentálnu, sociálnu a ekonomickú udržateľnosť, ktorá umožňuje mestám a obciam reagovať na výzvy, ako sú klimatické zmeny, demografické trendy či technologické inovácie. Zahŕňa tiež vytváranie adaptabilných a hodnotných priestorov, ktoré podporujú komunitnú súdržnosť a efektívne využívanie zdrojov.

REGIONÁLNE PLÁNOVANIE

Regionálne plánovanie predstavuje strategický prístup, ktorý definuje koncepcie, smerovanie a konkrétne projekty na zabezpečenie vyváženého rozvoja územia. Pokrýva štátnu, regionálnu aj miestnu úroveň, pričom je nevyhnutné, aby dokumenty regionálneho a územného plánovania boli navzájom zosúladené. Na rozdiel od územného plánovania, ktoré má jasne definované svoje rámce, procesy a aktérov, regionálne plánovanie nie je legislatívne definované.

SÍDLO

Sídlo je základná jednotka osídlenia, ktorá je charakterizovaná ako miesto s trvalým alebo dočasným obytným zariadením pre človeka so všetkými nevyhnutnými podmienkami a zariadeniami pre život, prácu a odpočinok obyvateľov. Sídлом rozumieme zoskupenie obytných zariadení, vrátane hospodárskych objektov a dopravných zariadení na určitom vymedzenom území.

SUBURBANIZÁCIA

Proces populačného a ekonomického rastu bezprostredného okolia mesta, ktoré expanduje a plošne rastie. Suburbanizácia zasahuje periférne časti mesta a časti, ktoré bezprostredne obklopujú kompaktné mesto. Proces premiestňovania obyvateľstva z vnútorného mesta na jeho okraj a do prímestskej zóny. Vplyvom suburbanizácie dochádza k zmenšeniu koncentrácie obyvateľstva a spoločenských aktivít vo vnútri mesta.

URBANIZMUS

Urbanizmus, nazývaný aj urbanistika, je nezávislá tvorivá a vedecká disciplína, ktorá sa nesústreďuje na navrhovanie jednotlivých stavieb, ale rieši otázky rozvoja osídlenia na rôznych úrovniach – od regionálnej až po sídelnú a zonálnu. Urbanizmus je oblasť ľudskej činnosti, ktorej cieľom je vytvárať harmonické, rôznorodé a atraktívne prostredie v mestách, sídlach a krajine. Tento proces vychádza z dôkladnej analýzy a ekologicky orientovanej syntézy prírodných, historických a kultúrnych hodnôt, pričom zohľadňuje sociálne procesy, miestne potreby, tradície, zvyklosti a ekonomické aj technické možnosti spoločnosti. Urbanizmus predstavuje vyvážené spojenie humanitných, prírodných a technických prístupov, ktoré sú obohatené o kultúrne aspekty a umelecký pohľad.

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

Územné plánovanie sa zaoberá systematickým a komplexným riešením priestorového usporiadania a funkčného využívania územia v súlade s urbanistickou koncepciou. Definuje zásady a koordinuje činnosti, ktoré ovplyvňujú životné prostredie, ekologickú stabilitu, kultúrno-historické hodnoty, rozvoj územia a tvorbu krajiny, pričom rešpektuje princípy trvalo udržateľného rozvoja. Je to systém pravidiel, metód a nástrojov, ktoré umožňujú dlhodobé a postupné napĺňanie cieľov v oblasti urbanistickej, krajinej a architektonickej tvorby. Územné plánovanie vytvára základ pre výstavbu a udržateľný rozvoj prostredníctvom komplexného riešenia efektívneho využívania a priestorového usporiadania územia.

VEREJNÉ PRIESTRANSTVO

Verejné priestranstvo predstavuje fyzickú súčasť verejného priestoru. Zahŕňa námestia, nádvorja, ulice, nábrežia, trhoviská, pasáže, priechody, pešie a cyklistické trasy, parky, záhrady a iné miesta, ktoré sú voľne prístupné každému bez obmedzení, nezávisle od ich vlastníctva. Tieto priestranstvá tvoria systém, ktorý je funkčne a významovo hierarchizovaný. Pojem verejné priestranstvo je zadaný v zákone č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, okrem zákonov, ktoré si tento pojem definujú sami (napríklad zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku). Verejným priestranstvom je podľa zákona ulica, námestie, park, trhovisko a iný priestor prístupný verejnosti bez obmedzenia, ktorý bez ohľadu na vlastnícke vzťahy slúži na všeobecné užívanie.

VEREJNÝ PRIESTOR

Je priestor prístupný verejnosti, ktorý slúži obyvateľom pre vzájomnú komunikáciu, na trávenie voľného času, mobilitu a zdržiavajú sa v ňom s rôznou motiváciou a cieľom. Verejný priestor je každý nezastavaný a prístupný priestor, pričom môže ísť aj o miesta verejne prístupné v obmedzenom čase alebo priestory v súkromnom vlastníctve. Verejným priestorom sú aj interiéry verejných budov.

VYSTAVANÉ PROSTREDIE

Vystavané prostredie zahŕňa vnútorné priestory stavieb a ich okolia, ktoré človek vytvoril, udržiava a pravidelne využíva. Patria sem samotné stavby, ich pozemky, nezastavané plochy medzi budovami, verejné priestory so zeleňou, chodníky, cesty, dopravné stavby, spevnené plochy, záhrady a upravená krajina. Vystavané prostredie je odrazom vývoja spoločnosti, jej materiálnej aj kultúrnej úrovne. Jeho kľúčovou hodnotou je schopnosť pretrvať, reagovať na súčasné potreby a citlivo sa prispôsobovať meniacim sa požiadavkám v čase. Má poskytovať pocit kontinuity, stability a bezpečnosti, príslušnosti ku komunite, estetický zážitok, pohodlie a kvalitný rámec pre život každého jednotlivca.

ZELENÁ INFRAŠTRUKTÚRA

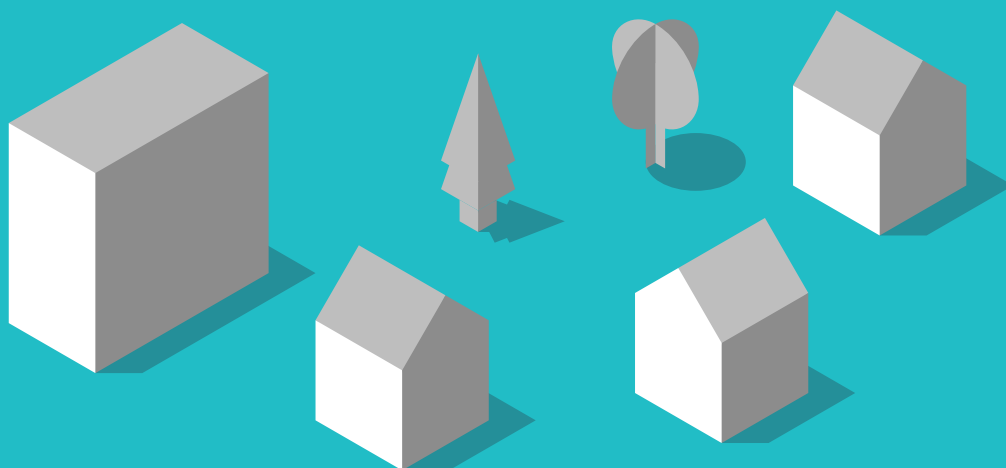
Zelená infraštruktúra predstavuje plánovaný a prevažne spojený systém území s prvkami vegetačného, vodného a hospodárskeho charakteru, ktoré podporujú plnenie ekosystémových služieb a funkcií. Súčasťou zelenej infraštruktúry je aj územný systém ekologickej stability a patrí k verejnej infraštruktúre.

ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Životné prostredie predstavuje komplexný rámec existencie, ktorý vzniká vzájomným pôsobením prírodného prostredia, mestského prostredia sídiel a rôznych javov a prvkov vytvorených ľudskou činnosťou, vrátane stavebnej činnosti v jej širšom zmysle.

Zoznam skratiek

ACE	Architectural Council of Europe (Rada európskych architektov)
AI	Artificial Intelligence (umelá inteligencia)
APS	Architektonická politika Slovenska
BIM	Building Information Modeling (modelovanie stavebnej informácie)
EPBD 4	štvrtá revízia smernice o energetickej hospodárnosti budov
EÚ	Európska únia
GIS	Geographic Information System (geografický informačný systém)
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
PPP	partnerstvo verejného a súkromného sektora
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SKA	Slovenská komora architektov
SR	Slovenská republika
ŠFRB	Štátny fond rozvoja bývania
STU FAD	Slovenská technická univerzita v Bratislave, Fakulta architektúry a dizajnu
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru
ÚPD	územnoplánovacia dokumentácia

www.uupv.sk

